REVISTA TEOLOGICĂ

SERIE NOUĂ, Anul IV, (76), Nr. 2, APRILIE — IUNIE, 1994

EDITURA MITROPOLIEI ARDEALULUI
SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI VIAŢĂ BISERICEASCĂ
ÎNTEMEIAT ÎN 1907

CUPRINS

Pag.

PASTORALE ARHIEREŞTI

ANTONIE, Arhiepiscop al Sibiului şi mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului; Pastorală la Învierea Domnului. 1994 3
BARTOLOMEU, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului; Pastorală la Învierea Domnului, 1994 11
ANDREI, Episcopul Alba Iuliei; Pastorală la Învierea Domnului, 1994 16
IOAN, Episcopul Oradiei; Pastorală la Învierea Domnului, 1994 . 20
JUSTINIAN, Episcopul Maramureşului şi Sătmarului; Pastorală la Învierea Domnului, 1994 24

STUDII ŞI ARTICOLE

Pr. Prof. Dr. ILIE MOLDOVAN: Lucrarea Sfântului Duh în biserică şi în viaţa creştinului. Combaterea interpretărilor greşite 29
Pr. asist. VASILE GRĂJDIAN: Simbolul liturgic în cântarea bisericească ortodoxă 42
Pr. drd. NICU DUMITRAŞCU: Unele aspecte în scrierile Sf. Ioan Gură de Aur 51
Pr. drd. ERDEI MIRON: Tematica predicilor Episcopului Asterie al Amasiei 60

CHIPURI DE TEOLOGI ORTODOCŞI

Stud. OSTAP ROMAN: Scurtă descriere a vieţii Sfântului Serafim de Sarov. 73

REVISTA TEOLOGICĂ

— REVISTA OFICIALĂ A MITROPOLIEI ARDEALULUI —

2

SERIE NOUĂ, Anul IV (76), Nr. 2, APR. — IUN. 1994

Tiparul TIPOGRAFIEI EPARHIALE SIBIU

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ
ÎNTEMEIAT ÎN 1907

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
STR. MITROPOLIEI, Nr. 24, Cont B.C.R. 45.10.4.09.2

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL SIBIULUI ȘI MITROPOLIT AL ARDEALULUI, CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI

Cinului monahal, P.C. protopopi, P.C. preoți și diaconi, har și ajutor de la Dumnezeu, iar de la noi arhierească binecuvântare.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiți credincioși,

Odată cu primăvara, natura vegetală, florile și pădurile, iarba și semănăturile se întorc din nou la viață. Se întorc din țările calde, unde au fost la iernat, berzele, cocorii și rândunelele. Tot, primăvara, parcă anume rânduită așa, odată cu învierea naturii, vine și marea sărbătoare a Învierii Domnului.

Ziua Învierii — ziua bucuriei!

Căci dacă Hristos a înviat, și noi vom învia.[1] Logica acestei convingeri este de nezdruncinat. Ceva ce s-a petrecut cu cineva, se poate petrece și cu alții. Dacă Hristos a înviat, există înviere.

Documentele istorice scrise care ne asigură că Hristos a înviat, provin de la martori oculari. Însemnările le-au făcut independenți unii de alții, cei care L-au văzut răstignit, mort și îngropat. Tot ei L-au văzut apoi înviat. Au stat de vorbă cu El. Au mâncat împreună cu El.[2] I-au ascultat învățăturile, până în ziua în care, sub privirile lor s-a înălțat la cer.

Mormântul a fost găsit gol.[3] Maria Magdalena a vorbit cu Dânsul în dimineața Învierii.[4] Apoi L-a văzut Petru.[5] Apoi L-au văzut toți ucenicii.[6] Apoi a călătorit împreună cu Luca și Cleopa spre Emaus.[7] Apoi s-a arătat la mai bine de cincisute de frați.[8] Există așadar un *„nor de martori“* ai Învierii, cum a spus Sf. Pavel[9] în Epistola către Evrei, cărora, în deosebi, s-a străduit să le demonstreze și să-i convingă că Iisus a fost Mesia, Fiul lui Dumnezeu.

Timp de patruzeci de zile între Înviere și Înălțare, Mântuitorul s-a

1 I Cor. XV, 20.
2 Luca XXIV, 41—43.
3 Matei, XXVIII, 6, Luca XXIV, 3.
4 Marcu XVI, 9.
5 Luca XXIV, 34.
6 Luca XXIV, 36—40.
7 Luca XXIV, 13—35.
8 I Cor. XV, 6.
9 Evrei, XII, 1.

arătat multora şi de multe ori.[10] S-a arătat pe drumul Damascului, lui Saul prigonitorul care, după întâlnirea cu Iisus Cel Înviat, a devenit viitorul mare apostol Pavel.[11] În sfârşit, după opt zile de la Înviere, şi-a lăsat cercetate ranele de către Toma, până atunci „necredinciosul".[12]

Izvoarele istorice în care găsim toate aceste informaţii sunt Sfintele Evanghelii, cu patru autori diferiţi, Matei, Marcu, Luca şi Ioan, Cartea Faptele Apostolilor şi Epistolele Sfinţilor: Pavel, Petru, Ioan, Iacov şi Iuda, altul decât Iscarioteanul, precum şi în Cartea Apocalipsei.

Noi credem toţi că Hristos a înviat şi că El ne-a adus din cer învăţătura cea adevărată despre Dumnezeu ca şi creator al universului, al lumii noastre şi al vieţii. Înviind El, ne-a descoperit că şi noi suntem nemuritori. Ultimul cuvânt nu este al morţii. *Vrăjmaşul cel din urmă care va fi desfiinţat, va fi moartea,* spune Sf. Pavel.[13]

Ştim toţi cât ne întristează moartea celor dragi şi, cu câtă frică şi cutremur ne aşteptăm propria noastră moarte. Învierea Domnului ne aduce suprema mângâiere, liniştea cea mare: *nu murim de tot.* Vom exista în veci. Ne vom întâlni cu cei dragi ai noştri. Vom reîntineri. Vom scăpa de boli. De vom fi buni, de ne vom căi pentru păcate, de vom pleca împăcaţi şi iertaţi cu toată lumea, vom fi fericiţi. Până şi umbrele tristeţii vor trece. Înţepăturile durerilor vor înceta.

Vom renaşte în bucurie. Vom trăi veşnic, dincolo, în pace şi în iubire. Se va revărsa peste noi cu îmbelşugare iubirea lui Dumnezeu, şi noi îi vom răspunde cu iubire desăvârşită. Şi ne vom iubi ca fraţii şi unii pe alţii. De ură nu se va mai şti. Răutate nu va mai fi. Vrajba nu-şi va mai afla nici un loc.

Vă fac acum la Paşti tuturor, şi îmi fac şi mie, urarea aceasta: să auzim împreună chemarea *„Veniţi binecuvântaţii Părintelui Meu şi moşteniţi Împărăţia cea gătită vouă de la facerea lumii".*[14] Să fim acolo împreună cu Mântuitorul, cu Maica Domnului, şi cu toţi sfinţii. Şi să fim împreună cu toţi cei din neamurile şi din neamul nostru, şi din toate neamurile, în pace şi dragoste, pentru ca bucuria noastră să fie deplină. Să nu mai ştim pe nimeni suferind. *Hristos să fie totul în toţi.*[15]

Iubiţi fraţi ortodocşi,

Cu prilejul acestei mari sărbători m-am gândit că e bine să vă aduc aminte de una din cele mai importante învăţături ale Mântuitorului care, fără îndoială, va fi şi una din cele mai importante căi de a fi şi aici şi dincolo împreună cu El, şi noi împreună încă de aici. Să luăm aminte la marea rugăciune a Domnului pentru noi: *„Părinte sfinte, pe cei ce Mi i-ai dat, păzeşte-i în numele Tău, ca să fie una, precum Noi una suntem".*[16]

Aşa s-a rugat Mântuitorul. Dar în lume ce se întâmplă?

Creştinii, datorită ambiţiilor, datorită căderii sub ispita duhului de

---

10 Faptele Ap. I, 3.
11 I Cor. XV, 8.
12 Ioan XX, 27—29.
13 I Cor. XV, 26.
14 Matei XXV, 34.
15 Coloseni III, 11.
16 Ioan XVII, 11, 21.

stăpânire, datorită mândriei şi slavei deşarte, în loc să rămână în unitate, în Biserica Ortodoxă cea dintru început, s-au împărţit de-a lungul timpului în multe bisericuţe şi confesiuni, erezii şi secte, aşa încât Biserica lui Hristos nu mai este una. Şi lumea ne judecă pentru aceasta. Necredincioşii îşi fac din dezbinarea creştinilor un argument pentru necredinţa lor, pentru că numai în unitate am putea da mărturie că ascultăm cu adevărat de Dumnezeu, Părintele unităţii.

Tatăl dezbinărilor este diavolul. Nici o dezbinare nu este de la Dumnezeu. Sfântul Pavel spune limpede: *„Nu este decât un Domn, o credinţă, un botez“*.[17]

Şi atunci ce este acolo unde apare dezbinarea? — *Acolo e rătăcire.*

Toate trecerile la secte sau la alte grupuri creştine neortodoxe, sunt rătăciri ale unora care *„răstălmăcesc Scriptura“*. Aşa spune Sfântul Apostol Petru şi adaugă: *„Deci, iubiţilor, păziţi-vă ca să nu vă lăsaţi ademeniţi de rătăcirea celor fără de lege“*.[18]

Mântuitorul ne-a cerut cu claritate: *„Toţi să fie una, pentru ca lumea să creadă“*.[19] Toate despărţirile de Biserica cea una, de Biserica Ortodoxă cea de la început, sunt *păcate împotriva unităţii* şi neascultare faţă de Mântuitorul, chiar şi la acei care, cu falsă evlavie, pronunţă mereu numele Domnului Iisus. Aceştia, spune Mântuitorul, *„pe dinăuntru sunt plini de făţărnicie şi de fărădelege“*.[20] Că e chiar aşa cum spune Mântuitorul, se vede şi din aceea că aceşti rătăciţi se cred numai ei mântuiţi şi se uită cu dispreţ la ceilalţi. Văzându-i pe unii care umblă pe la case să sucească minţile oamenilor cu învăţături noi şi greşite, parcă auzim cuvântul Mântuitorului: *„Vai vouă farisei şi cărturari făţarnici că voi cutreeraţi marea şi uscatul ca să faceţi un prozelit şi dacă îl dobândiţi, îl faceţi fiu al gheenei îndoit ca voi“*.[21]

E vorba desigur de cei care vor să-i treacă pe unii la secte, sau să-i întoarcă de la credinţa ortodoxă spre alte credinţe, străine de tradiţia veche a poporului nostru.

Să ne punem cea mai simplă întrebare: *Care credinţă din cele creştine, ortodoxă, catolică, protestante şi sectante e cea adevărată?* Răspunsul nu e decât unul: *cea mai veche.* Cea care vine de la Mântuitorul şi de la Sfinţii Apostoli. Cea care a rămas neschimbată, aşa cum a fost predată Bisericii de la început de către Sfinţii Apostoli. Cea pentru care au murit mii de martiri. Cea apărată de toţi sfinţii calendarului. Cea în care au murit şi s-au mântuit moşii şi strămoşii noştri, de la formarea poporului român până astăzi. Cea pe care creştinii au avut-o toţi în prima mie de ani. Aceasta e Ortodoxia, pe care ortodocşii o ţin până azi.

Cei dintâi s-au rupt de ortodoxie catolicii, în anul 1054. Din catolicism s-au rupt protestanţii în secolul al XVI-lea. Din aceştia s-au rupt apoi sectele moderne care trec de o mie astăzi. Iată cum au sfâşiat cămaşa lui Hristos în sute şi mii de bucăţi. Să fie adevărul cu mii de feţe? Nu. Există *„Un Domn, o credinţă, un botez“*. Restul e păcat. Păcatul dezbinării.

---

17 Efeseni IV, 5.
18 II Petru, III, 16—17.
19 Ioan XVIII, 21.
20 Matei IV, 6.
21 Matei XXIII, 15.

Dar să ne punem și o altă întrebare. Dacă fiecare din aceste Biserici rupte de Ortodoxie, numai ele mântuiesc, înseamnă că toți moșii și strămoșii noștri, toți sfinții martiri, toți sfinții nevoitori, toți asceții, toți Sfinții Părinți *nu s-au mântuit, pentru că n-au avut șansa să trăiască până când s-au rupt de Ortodoxie catolicii, uniții, protestanții, neoprotestanții și sectele?*

Să fim serioși!

E drept: unii vin cu argumente că ei ar fi descoperit adevărul în Scriptură, și au chipul evlaviei, și sunt meșteri la vorbă, și vin cu Sfânta Scriptură în mână. Dar și diavolul l-a ispitit pe Mântuitorul cu Scriptura în mână. Îi zicea: *„De ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos* (de pe acoperișul templului) *că scris este* (în Scriptură): *îngerilor Săi va porunci pentru Tine, și pe mâini Te vor purta, ca să nu-ți lovești de piatră piciorul Tău".*[22]

Sfânta Scriptură trebuie înțeleasă așa cum o tâlcuiește Biserica. Tare i-a mai ghicit Sfântul Pavel pe răstălmăcitori. Parcă i-ar descrie pe unii din vremea noastră. Iată ce spune: ei sunt *„trădători, obraznici, iubitori de desfătări mai mult decât iubitori de Dumnezeu".*[23]

Au unii chipul evlaviei? Au. Dar cum? Iată cum îi descrie tot Sf. Pavel: *„au numai chipul evlaviei, iar puterea ei i-o tăgăduiesc".* Și încheie îndemnând: *„De aceștia să te ferești".*[24] Și tot Sfântul Pavel sfătuiește cu privire la învățătură: *„Dacă cineva învață altmintrelea, și nu urmează cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos și învățătura Sa cea cuvioasă, acela e un trufaș care nu știe nimic, dar e molipsit de patima de a grăi mult și de a da război de vorbe, din care se nasc pisma, pricinile, hulele, bănuielile, viclenia, certurile deșarte între oameni cu mintea stricată și străină de adevăr, care socot că cuvioșia ar servi la câștig".* Și iarăși îndeamnă: *„De unii ca aceștia depărtează-te".*[25]

Sfântul Pavel a prevăzut: *„că va veni o vreme când oamenii nu vor primi învățătura cea sănătoasă, ci își vor alege învățători după poftele lor, care să le gâdile auzul, și-și vor întoarce urechile de la adevăr și se vor lua după basme".*[26]

Ce profeții exacte!

Noi am dori să fim din nou una, toți cei care credem în Hristos. Aceasta urmărește Mișcarea ecumenică. Există o sete de revenire la credința cea dreaptă. Cu unii suntem în dialog constructiv. Aceștia știu că numai întoarcerea la credința și tradiția cea veche, e calea refacerii unității. Și acceptă dialogul. Nici noi nu-l refuzăm. Dar sunt și unii care nu vor unitatea. Și o spun pe față. Își apără interesele și mândriile lor.

Judece oricine: *Unde e adevărul?* El nu poate fi decât acolo unde a rămas statornic. El nu poate fi acolo unde s-a schimbat după mintea oamenilor, mânați de mândrie și, în fapt, aflați sub păcat. El nu poate fi acolo unde unii au acomodat Sfânta Scriptură după interesele oamenilor.

---

22 Matei IV, 6.
23 II Tim. III, 4.
24 II Tim. III, 5.
25 I Tim. VI, 3—5.
26 I Tim IV, 3—4.

Drept măritori creştini ortodocşi,

Ortodoxia noastră nu e nouă. Ea e veche de aproape două mii de ani. Chiar Roma catolică a renunţat astăzi să mai pretindă ortodocşilor să se facă romano-catolici sau greco-catolici, uniţi cu Roma, cum ne cerea în trecut. Unirea cu Roma, chiar Vaticanul o consideră astăzi o metodă de unitate din trecut, *care a fost greşită* şi a deschis răni în trupul Ortodoxiei. Astăzi uniaţia nu mai poate fi acceptată ca formă şi model şi metodă de unire între cele două mari Biserici. Toate acestea au fost afirmate în scris într-un *Document* comun alcătuit de ortodocşi şi catolici în luna iunie 1993, la Balamand în Liban. Nu sunt numai părerile noastre, ale ortodocşilor. Trei cardinali, episcopi şi profesori catolici, au acceptat acest *Document* şi el a fost recomandat ca instrument de dialog chiar de către S. S. Papa de la Roma.

Acest *Document* cere tuturor deocamdată să rămână în credinţa în care se află. Să nu se uneltească de acum înainte treceri la catolicism-uniatism. Bisericile să rămână celor care sunt în numărul cel mai mare într-o parohie, pentru că ele sunt ale credincioşilor. Problemele în litigiu să nu se rezolve în tribunale sau prin apelul la guvern-parlament, ci să fie rezolvate între Biserici, prin dialog. Şi toate Bisericile să lucreze potrivit poruncii, pentru a fi din nou una, cum au fost înainte de despărţire.

Sfântul nostru Sinod a aprobat acest *Document* şi credem că principiile lui, aprobate şi de Roma, ar putea aduce pacea confesională pe care o dorim toţi.*

Orice argumente s-ar încerca împotriva acestor principii, ele vor fi argumente împotriva adevărului.

Iubiţi fraţi ortodocşi,

Întâmplări vrăjmaşe unităţii românilor din Transilvania i-au despărţit cândva cu forţa pe unii dintre ei de Ortodoxia lor tradiţională. Catolicii le-au luat ortodocşilor începând cu anul 1698—1701 toate bisericile. Celor rămaşi ortodocşi le-au interzis vreme de şaizeci de ani între 1701—1761, să aibă episcopi ortodocşi. Preoţii ortodocşi au fost alungaţi, închişi, iar un general catolic austriac, Buckow, a ars şi a dărâmat cu tunul 150 de mânăstiri ortodoxe în Transilvania, pentru că monahii şi călugăriţele n-au vrut să treacă la unirea cu catolicii. Şi chiar protopopii şi mitropolitul lor Atanasie când au fost obligaţi, unii cu forţa, să primească uniaţia, au întrebat: *Dar legea noastră rămâne?* Care lege? Cea ortodoxă, bineînţeles. Ei au acceptat atunci o unire formală, nu credinţa catolică. Li s-a promis că legea ortodoxă rămâne, dar au fost înşelaţi. Astăzi această Biserică nici nu se mai numeşte greco-catolică, adică ortodoxă-catolică, pentru că nu mai este. Ea se autonumeşte Biserica română unită cu Roma.

Roma o numeşte *Biserica catolică orientală*, deci Biserică catolică situată în Răsărit, dar catolică. După un cuvânt popular românesc, ea *„s-a*

** (Cine doreşte acest Document îl poate obţine de la Arhiepiscopie, la preţul unui ziar, plus poşta).*

papistăşit" în întregime. Roma cere astăzi acceptarea în întregime a învăţăturii catolice. Doar ritul mai rămâne răsăritean, dar acesta nu e dogmă. Există multe rituri, în catolicism: armean, copt, bizantin, dar toate sunt acum supuse dogmelor catolice.

Dar nu aşa ne-a fost vorba la 1700! Cum rămâne cu promisiunea că Legea ortodoxă va rămâne? Când în anii 1744—1768 episcopul *unit* Ioan Inocenţiu Micu Klein a cerut să i se respecte drepturile lui de episcop pe jumătate ortodox, şi cu simţirea în întregime ortodoxă şi românească când a cerut ca Roma să le respecte românilor uniţi *Legea* românească (adică ortodoxă) veche şi *Pravilele* ortodoxe, a fost chemat la Viena şi apoi la Roma, în 1744, de unde nu s-a mai întors nici până azi. A fost reţinut la Roma 24 de ani şi a murit în mizerie acolo, în exil, într-o mânăstire ruteană, ţinut ca şi închis de cei cu care înaintaşii lui se uniseră la 1698—1701, şi cărora li se promisese marea cu sarea, dar care au fost înşelaţi. Ioan Inocenţiu Micu Klein ameninţa mereu de la Roma că va veni în Transilvania, că îşi va lua preoţii şi va trece cu ei în Valachia la fraţii români ortodocşi, dar nu i s-a îngăduit să se întoarcă nici o zi în 24 de ani.

Este de la sine înţeles că astăzi fiecare este liber să fie ceea ce vrea. Cei care vor să fie catolici sau altceva, să fie. Le respectăm propria lor hotărâre. Dar avem şi noi dreptul la credinţa noastră şi la apărarea ei. Noi doar aceasta fcem. Ne apărăm credinţa şi pe credincioşii noştri. Mai ales că ne-o apără şi istoria şi tradiţiile trecutului nostru bimilenar. Ortodoxia e de la Hristos şi de la Apostoli. Noi n-am apărut nici la 1054 precum catolicii, nici în secolul al XVI-lea precum protestanţii, nici în secolul XVII—XVIII precum uniţii, nici în secolul XIX şi XX precum cultele neoprotestante şi sectele.

Nu vom putea să nu spunem că Ortodoxia este credinţa cu cele mai adânci rădăcini în istoria poporului român. Nimeni de bună credinţă nu ne-ar putea contrazice. Am fost ortodocşi de limbă latină, acesta e un adevăr cu care ne mândrim, dar de credinţă ortodoxă, răsăriteană. Ne scade oare acesta ceva din nobila noastră descendenţă latină? Aşa cum printre slavi sunt şi slavi catolici, deşi majoritatea slavilor sunt ortodocşi, de ce n-am putea fi şi noi latini ortodocşi? Însuşi S. S. Papa e slav polonez, nu e latin. Şi e catolic.

În anii 1698—1701 şi după aceea, Habsburgii au avut interes să ne despartă, ca să ne pună să ne luptăm între noi, ca să ne stăpânească mai uşor. *Divide et impera,* împarte şi stăpâneşte. Asta au vrut, nu mântuirea prin catolicism a sufletelor transilvănenilor. Ne-au despărţit ca să-i poată manevra pe români pe unii împotriva altora.

Iată de ce chem la dreaptă înţelegere a evenimentelor din trecut, ca să ne formăm o convingere puternică astăzi, de credincioşie faţă de ortodoxia lovită şi oropsită în trecut, faţă de sufletul românesc supus divizării şi urii reciproce pe motive confesionale.

Din anul 1867 ne-au stăpânit şi ne-au încurajat şi mai mult despărţirea, cei care au instaurat în Transilvania stăpânirea dualistă austro-ungară, care ne-a supus Budapestei împotriva voinţei noastre, vreme de 51 de ani. Dumnezeu a vrut să ne eliberăm la 1 decembrie 1918. Dar, din păcate, datorită orbirii unora, în despărţire religioasă tot am rămas!

O încercare de unire între Ortodoxie şi uniatism, prin întoarcerea la Ortodoxie, era mai, mai să reuşească în 1939, dar a venit războiul şi a împiedicat-o.

Dar acum, *cine mai are interes să ne despartă?*

Înţeleptul ţăran român, intelectual cultivat, mai au astăzi interesul să se supună unor doctrine şi obiceiuri care nu-s ale poporului nostru, care nu ni se potrivesc, care fac din unii imitatori stângaci ai unor obiceiuri şi practici străine?

Ne întristează când vedem şi ceea ce se petrece în Basarabia unde unii îşi adoră călăii, călăi care au trimis basarabenii în Siberia şi au adus în loc ruşi care acum se pretind localnici şi stăpâni. Cum vor intra slugarnicii faţă de Moscova în istoria care va fi dreaptă şi va pedepsi trădarea şi îngenuncherea demnităţii? Vai de capul lor!

Iubiţii mei,

Fac un Apel călduros, acum de Paşti, către toate minţile limpezi, către toate inimile curate: *cei care sunteţi ortodocşi, cei care aţi redevenit ortodocşi, întorşi la credinţa moşilor şi strămoşilor noştri,* la evlavia străbună care ne leagă de acest pământ românesc, care ne leagă de sfinţii noştri, de voievozii noştri ortodocşi, apărători ai credinţei, *„atleţi ai lui Hristos“*, cum l-a numit pe Ştefan cel Mare chiar un papă de la Roma, ortodoxie care ne leagă de fraţii noştri de peste munţi din Moldova, Basarabia, Bucovina, Muntenia, Dobrogea, Oltenia şi Banat, de o credinţă ortodoxă cu noi,

Fac apel de inimă către toţi:

Rămâneţi în sfânta ortodoxie.

Să rămânem ceea ce am fost de-a lungul a două milenii. Să rămânem solidari cu trecutul nostru ortodox şi românesc. Să ne păstrăm demnitatea pe care ne-au lăsat-o strămoşii noştri, dacii şi romanii. Oare Traian când a adus în Dacia, din Asia Mică, legiunile în parte creştine, a adus catolicismul? A spus cineva vreodată aceasta? Nici nu avea cum să-l aducă, pentru simplul motiv că pe atunci catolicismul nici nu exista. Exista numai ortodoxia. Catolicismul s-a desprins din Ortodoxie şi a început a exista la anul 1054, după o mie de ani de la Hristos. Oare Sf. Andrei ne-a adus de la Ierusalim catolicismul, uniatismul, sau altă credinţă?

Să păstrăm şi să respectăm Testamentul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, din a cărui învăţătură şi din ale cărui poveţe vine direct Ortodoxia noastră. Ea a fost confirmată vreme de secole, din anul 325 până în anul 787 de către cele şapte sinoade ecumenice care în Răsărit s-au ţinut. Ortodoxia ne-a fost lăsată spre păstrare, neschimbare şi împlinire, sub canoane grele pe care, de le vom călca, ne vom afla sub grea afurisenie.

Ortodoxia nu este conservatoare, învechită. Ortodoxia e vie şi frumoasă, tânără mereu şi plină de Duh Sfânt. Apusenii care au descoperit-o se declară din ce în ce mai atraşi de ea. Slujba ortodoxă emoţionează. Predica ei e adusă la nivelul înţelegerii noastre de azi. Cântecele ei au mirosul de bună mireasmă al începuturilor şi al timpurilor mesianice.

Sfintele Taine ne aduc mântuirea şi bucuria vieţii de la botez, până la moarte, mângâind trecerea dincolo cu încredinţarea iertării şi a intrării în Paradis.

Nu ne ridicăm împotriva nimănui. Precum am spus, nu contestăm nimănui dreptul de a fi ceea ce vrea.

Noi ne afirmăm convingerile şi credinţa noastră către credincioşii noştri, şi voim să ne păstrăm şi credinţa, şi convingerile, şi în acestea să ne întărim unii pe alţii.

Cu unii de alte confesiuni, ale căror argumente sunt numai injuriile şi blamarea ortodoxiei şi a ortodocşilor, vom sta de vorbă de îndată ce îşi vor însănătoşi sentimentele şi limbajul. Cu dreptate este să lăsăm totul la judecata lui Dumnezeu.

Iubiţii mei,

Păstraţi-vă cu sfinţenie toate bisericile. Construiţi, aşa cum aţi început în multe locuri, biserici noi. Prin ele Domnul se va pogorî tot mai mult în mijlocul nostru. Acum putem construi, slavă Domnului, şi sunt bucuros să văd cum răsar tot mai multe biserici noi, şi peste 15 mânăstiri noi în locul celor dărâmate de Buckow, se află în construcţie numai în eparhia noastră. Istoria ne mai dă şi satisfacţii!

Dar iată că în vremurile acestea, ca şi în trecut de altfel, apar şi mulţi pescuitori în ape tulburi, cărora Sf. Pavel le dă un nume de ocară[27] pe care ne reţinem chiar şi de a-l pomeni. Apar *„vrăjmaşi ai crucii lui Hristos"*, cum tot Sf. Pavel descoperise unii printre cei din oraşul Filipi.[28] Aceştia sunt printre cei care dezbină. Din păcate lucrare de dezbinare fac şi unii care au crucea în mână, dar o poartă cu gând de înşelare, de cucerire. Căci Dumnezeu şi Crucea răstignirii nu pot fi la originea dezbinărilor. Dezbinarea e semnul recunoaşterii lucrării celui rău. Ni se cere trezvie deosebită şi capacitate de recunoaştere a duhurilor rele, ascunse uneori şi în cuvinte blajine. Cuvintele se schimbă însă când ei sunt recunoscuţi ca dezbinători. Atunci devin cei mai violenţi atacatori ai celor care nu gândesc ca dânşii. Şi acesta e un semn că nu vin de la Dumnezeu.

Unii pretind că fac misiune şi evanghelizare.

Cine vrea să facă misiune şi evanghelizare, s-o facă printre cei care n-au auzit încă de Hristos, nu printre cei care Îl au. Pe aceştia vor să-i smintească din buna lor rânduială şi să-i rătăcească. Ce vor ei? Să facă din creştinii care sunt pe măsura lui Hristos şi a Bisericii Sale, creştini pe măsura lor, fără Biserică, fără preoţi, fără cruce, fără Taine, fără sfinţi, fără frumoasele noastre tradiţii ceştine româneşti.

Dacă îşi alcătuiesc şi ei unele tradiţii, le au de prin alte părţi, din afara tradiţiilor noastre, cum sunt şi împărtăşirile cu „buline" şi altele asemenea, cum îmi spunea indignat un credincios care a încercat o întoarcere la ceea ce el nu fusese niciodată, dar de care aparţinuseră odinioară părinţii lui. El s-a reîntors la ortodoxie.

---

27 II Cor. XXVI, 26.
28 Filipeni III, 18.

Iată, acest *Cuvânt de îndemn la păstrarea credinţei Ortodoxe* m-am gândit să vi-l trimit de această Sărbătoare Sfântă a Învierii Domnului, care ne vrea pe toţi *„să fim una"*,[29] şi *„să urmăm aceeaşi regulă* (a credinţei) *şi să cugetăm la fel"*,[30] precum scria Sf. Pavel Filipenilor.

Fie ca Mântuitorul înviat să ocrotească Ortodoxia noastră transilvăneană. Să ne dea puterea să fim mai buni, mai drepţi, mai iubitori. Să fim în pace cu toţi, dar mai ales cu dreptatea şi adevărul.

Vă aduc tuturor vestea cea mare: HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru al tuturor de tot binele voitor
şi pururea rugător către Dumnezeu

† A N T O N I E

Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit
al
Ardealului, Crişanei şi Maramureşului

---

29 Ioan XVII, 11.
30 Filipeni III, 16.

† BARTOLOMEU

DIN MILA LUI DUMNEZEU, ARHIEPISCOP AL VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Cinului monahal, Prea Cucernicilor Protopopi, Preoți și Diaconi, precum și tuturor binecredincioșilor creștini: har, pace, ajutor și milă de la Dumnezeu, iar de la noi, arhierești binecuvântări și creștinească salutare:

HRISTOS A ÎNVIAT!

Iubiții mei fii sufletești,

Nimeni nu L-a văzut pe Domnul înviind, dar mulți au fost cei ce L-au văzut înviat.

Poate învierea să aibă martori?

Răspunsul corect cere să mai cercetăm o dată Sfintele Scripturi. Să ne amintim mai întâi de fiica lui Iair, moartă la vârsta de doisprezece ani. Domnul Iisus a înviat-o în prezența părinților ei, de față fiind și trei dintre ucenicii Săi.[1]

Să ne mai amintim de fiul văduvei din Nain. Mortul era pe năsălie când îl duceau la groapă. Așadar, un cortegiu funerar cu lume destulă, oamenii satului, mama, rudele și prietenii celui răposat. Mântuitorul, întâlnind alaiul, l-a înviat pe tânăr în văzul tuturor și l-a dat mamei sale.[2]

Să aducem acum în amintire învierea lui Lazăr, cea mai dramatică minune pe care a săvârșit-o Domnul. Lazăr murise de patru zile și se afla înmormântat într-o peșteră a cărei intrare era astupată cu o lespede de piatră. Cadavrul începuse să se descompună și răspândea'mprejur mirosul putred. Când Domnul S'a apropiat de mormânt, erau de față nu numai cele două surori ale mortului, Marta și Maria, dar și foarte mulți iudei care veniseră să le aline durerea. În prezența tuturor acestora a poruncit Iisus să fie dată piatra la o parte și l-a strigat pe Lazăr: „Vino afară!". Sub ochii tuturor a apărut mortul în gura peșterii, legat în fețe de pânză și cu marama pe față; în văzul tuturor s-au dus câțiva și l-au dezlegat, lăsându-l să umble. Așa stând lucrurile, când anume s-a produs învierea? În clipa-n care mortul a executat porunca Domnului de a ieși afară. Piatra de pe ușa peșterii era dată la o parte, lumina pătrunsese înlăuntru, toți cei de față l-au putut vedea pe Lazăr ridicându-se și apărând în ușă. Așadar, și aceasta a fost o înviere cu martori.[3]

Dar învierea Domnului? A avut ea martori? Întrebăm pentru că mai sunt unii care întreabă. Ei zic: Dacă a avut, care sunt? Dacă n-a avut, cum anume să credem?

În bună măsură, confuzia vine de la un tablou religios care a apărut în Occidentul creștin și care, încetul cu încetul, a pătruns și la noi, ispitin-

1 Mt. 9, 18—26; Mc. 5, 22—43; Lc. 8, 41—56.
2 Lc. 7, 12—15.
3 In. 11, 1—45.

du-i pe mulţi pictori să-l ia drept icoană şi să-l zugrăvească-n biserici. El se intitulează „Învierea Domnului" şi-L înfăţişează pe Iisus Hristos înălţându-se uşor deasupra mormântului, înveşmântat în alb şi ţinând în mână un steag al biruinţei; alături, îngerul care a ridicat piatra de deasupra mormântului, precum şi ostaşii de pază, cu feţele la pământ. Imaginea sugerează mai întâi că îngerul a înlăturat piatra pentru ca Domnul să poată ieşi din mormânt, adică ceva asemănător învierii lui Lazăr; în al doilea rând, că ostaşii L-ar fi văzut pe Iisus ieşind din groapă şi că, văzându-L, s-au înspăimântat şi au căzut cu feţele la pământ. Altfel spus, singurii martori ai învierii Domnului şi, prin urmare, cei dntâi cărora li s-a oferit privilegiul de a-L vedea pe Iisus înviat ar fi fost tocmai ostaşii din solda celor ce-L răstigniseră!... Nimic nu poate fi mai greşit.

Adevărul e că momentul însuşi al învierii Domnului nu a avut martori; acesta e unul din elementele prin care ea se deosebeşte radical de celelalte învieri pe care le-am pomenit. Trupul mort al lui Iisus se afla în mormântul săpat în stâncă, cu o piatră mare deasupra şi cu peceţi pe piatră, străjuit de ostaşi. Atunci, în noaptea aceea de Sâmbătă spre Duminică, totul s-a petrecut într-o singură clipă: giulgiurile de pânză care înfăşurau trupul s-au pomenit fără trup; partea lor de de-asupra a căzut, moale, pe partea lor de jos; aşa au fost găsite dimineaţa, întinse, odihnindu-se pe locul de odihnă al trupului ce le părăsise. Ce s-a întâmplat cu trupul? Ne-o spune, indirect, Sfântul Apostol Pavel, vorbindu-le Corintenilor despre învierea cea de obşte[4]: într-o clipire de ochi, trupul firesc se preface-n trup duhovnicesc. Or, învierea obştească va urma întocmai modelul învierii Domnului, fiindcă aceasta, tocmai ea, constituie începutul, arvuna şi garanţia învierii noastre. Aşadar, acolo, în bezna mormântului, trupul firesc al Domnului, pe care-l primise de la Sfânta Fecioară Maria prin zămislire de la Duhul Sfânt, s-a transfigurat în trup duhovnicesc, îndumnezeindu-se prin înviere.

E bine de ştiut, iubiţii mei, că trupul duhovnicesc nu e un alt trup, ci tot cel dinainte, numai că a trecut într-o altă stare. Spre a înţelege mai bine, să ne gândim puţin la ordinea naturală. Chiar şi în această ordine, materia poate să treacă dintr-o stare în alta, cum este, de pildă, apa: ea poate fi în stare solidă, ca gheaţă, în stare lichidă ca şuvoi sau în gazoasă ca abur. Mai mult, există unele cristale, cum ar fi camforul, care pot să treacă direct din starea solidă în cea gazoasă, adică să se facă nevăzute fără să devină altceva decât ceea ce sunt. Aceste sărmane analogii ne ajută să gândim, pe cât e omeneşte cu putinţă, ce anume şi cum s-a întâmplat cu trupul Domnului în ordinea supranaturală. Trupul duhovnicesc al învierii e acelaşi trup firesc în care Domnul S-a născut şi a trăit, cu care a suferit pe cruce şi S-a pogorât în mormânt, numai că de acum înainte el a căpătat însuşirile pe care le cunoaştem din arătările Sale de după înviere: însuşirea de a pătrunde prin materia compactă (de a intra într-o încăpere cu uşile încuiate),[5] aceea de a mânca fără să-i mai fie foame,[6] aceea de a-şi schimba înfăţişarea (ca-n faţa lui Luca şi Cleopa),[7]

4 I Cor. 15, 42—55.
5 In. 20, 19—26.
6 In. 21, 12—15.

aceea de a apărea sau dispăre după voie (precum în fața mironosițelor sau în casa din Emaus),[8] aceea de a se oferi ca realitate palpabilă (precum lui Toma),[9] aceea de a fi imponderabil (prin înălțarea la cer).[10] Date fiind aceste însușiri, e de la sine înțeles că trupul cel înviat nu mai avea nevoie de o „ușă deschisă" prin care să părăsească mormântul; el l-a părăsit prin toate părțile deodată, prin toți pereții, prin toată lespedea, prin toți grăunții materiei, într-o dumnezeiască izbucnire de lumină. Piatra a fost apoi înlăturată de înger cu un singur scop: acela de a le deschide sfintelor femei și sfinților apostoli calea de acces în interiorul mormântului, spre a se convinge că e gol. Cât despre ostași, ei s-au prăbușit nu la vederea lui Iisus, ci la vederea îngerului; textul evanghelistului e clar.[11]

Așadar, învierea Domnului a fost cu totul deosebită de aceea a fiicei lui Iair, a tânărului din Nain și de a lui Lazăr. Prin învierea acelora, materia trupului se întorcea la starea cea dintâi; prin învierea lui Iisus, ea a trecut într-o altă stare. În primele trei cazuri e vorba de *revenie;* în acela, unic, al Domnului, e vorba de *devenire*. Aici, între *revenire* și *devenire*, este hotarul dintre lucrarea lui Dumnezeu asupra oamenilor și lucrarea lui Dumnezeu asupra Sa Însuși.

Iubiții mei fii sufletești,

Dacă Domnul S-a pogorât din cer și S-a născut „pentru noi oamenii, și pentru a noastră mântuire", tot pentru noi și mântuirea noastră a și înviat. Iar mântuirea noastră, a oamenilor, a început chiar atunci, odată cu învierea, prin două mari deschideri: pe de-o parte, Domnul cel înviat a deschis raiul, în care l-a primit pe tâlharul care se pocăise pe cruce; pe de altă parte, același Domn înviat a deschis iadul, din care i-a eliberat pe cei legați din veac, părnții și protopărinții neamului omenesc. Iată de ce adevărata icoană a învierii Domnului, pe care noi, ortodocșii, o moștenim din vechimea noastră, creștină, este aceea care-L înfățișează pe Domnul Iisus pogorând la neamuri, ca biruitor al iadului: porțile acestuia, cu zăvoarele sparte, zac la picioarele Lui, în timp ce El, Domnul, și-a întins mâinile și-i trage afară pe strămoșii Adam și Eva, urmați de imensa mulțime a celor ce așteptau acolo, prizonieri ai păcatului nostru dintâi.

Domnul a înviat nu de dragul paznicilor care aveau să-I tăgăduiască învierea, ci de dragul celor ce aveau să i-o adeverească prin învierea propriilor lor trupuri, devenite duhovnicești. Aceasta este icoana Învierii: Domnul între neamuri, Domnul în mijlocul lumii pe care a creat-o, Domnul Cel ce Și-a dat viața pentru ca printr-însa să avem noi viață.

7 Lc. 24, 16.
8 Mt. 28, 9; Lc. 24, 31.
9 In. 20, 27.
10 Mc. 16, 19; Lc. 24, 51.
11 Mt. 28, 2—4.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Dacă întunecatul mormânt al Domnului s-a luminat într-o clipă prin înviere, lumina învierii a pătruns odată cu Domnul şi în bezna iadului descătuşat, şi în cenuşiul raiului deschis. Lumina izvora din însăşi fiinţa Domnului, a Celui ce strigase: „*Eu sunt Lumina lumii*".[12] O singură dată îşi mai arătase El această lumină, în clipele schimbării Sale la faţă pe muntele Taborului, în mod cu totul tainic şi numai pentru trei din ucenicii Săi. De data aceasta El o arată lumii-ntregi şi o revarsă peste-ntreaga făptură. Cântările noastre pascale sunt ele însele scăldate în belşugul acestei lumini. Ascultaţi: „*Acum toate s-au umplut de lumină, şi cerul şi pământul şi cele de dedesubt*"; sau: „*Hristoase, Cel ce cu patima Ta ai întunecat soarele şi cu lumina învierii Tale ai luminat toate*"; sau: „*Ziua învierii, popoare să ne lumnăm!*"; sau: „*Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine-a răsărit*". Totul se bucură-n lumină, căci „*lumina lui Hristos luminează tuturor*". Aşadar, „*veniţi de primiţi lumină!*".

Nimic mai firesc, iubiţii mei, decât ca şi noi, cei ce credem în învierea Domnului, să ne bucurăm întru lumina ei. Pentru aceasta însă mai e nevoie de ceva, iar acest ceva ne este înfăţişat tot de o cântare pascală: „*Să ne curăţim simţirile şi să-L vedem pe Hristos strălucind cu neapropiata lumină a Învierii*". Aşadar, Hristos Cel înviat nu poate fi văzut oricum şi de oricine, ci numai de cei ce s-au pregătit curăţindu-şi simţirile. Prin „simţiri" se înţeleg atât simţurile cât şi sentimentele; e vorba deci nu numai de purificarea trupului prin înfrânare, ci şi de aceea a sufletului prin rugăciune. Şansa acestei curăţiri ne-a fost oferită, prin Biserică, de sfântul şi marele Post, pe care, iată, l-am trecut cu bine spre a ne regăsi laolaltă în marea bucurie a Învierii. Iată, „*Paştile cele sfinte astăzi nouă s-au arătat, Paştile cele de taină, Paştile cele preacinstite, Paştile cele fără de prihană, Paştile cele mari, Paştile credincioşilor, Paştile care ne-au deschis uşile raiului, Paştile cele ce-i sfinţesc pe toţi credincioşii!*".

Încă o dată, tuturor celor de faţă şi celor ce din binecuvântate pricini nu s-au întâmplat aici: *Hristos a înviat!*.

Dată în reşedinţa noastră din Cluj-Napoca, la sărbătoarea Sfintelor Paşti ale anului 1994.

† B A R T O L O M E U
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului

12 In. 8, 12.

† ANDREI

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPUL ALBA IULIEI

Iubitului cler, cinului monahal și dragilor noștri credincioși, Har și bucurie de la Domnul cel înviat din morți, iar de la Noi arhierească binecuvântare.

„Veniți să bem băutură nouă, nu din piatră stearpă făcută cu minuni, ci din izvorul nestricăciunii, cel izvorât din mormântul lui Hristos, întru care ne întărim".

(Din Canonul învierii!)

Preaiubiți frați!

Cea mai mare sărbătoare creștină este sărbătoarea Sfintelor Paști. Cuvântul *„Paști"* vine din ebraică și înseamnă *„trecere"*. Evreii își aduc aminte că la Paștile lor Dumnezeu i-a scos cu mână tare și cu braț înalt din robia lui Faraon și, sub conducerea lui Moise, i-a trecut prin Marea Roșie, prin pustiul Sinai și i-a dus în pământul făgăduinței. Ceea ce s-a întâmplat atunci preînchipuia în mod umbros istoria mântuirii neamului omenesc.

La Paștile creștin noi sărbătorim eliberarea oamenilor din robia faraonului celui înțelegător, diavolul, răscumpărarea lor din robia păcatului și a morții prin jertfa Crucii lui Hristos și trecerea lor *„de la moarte la viață și de pe pământ la cer"*. Nu zadarnic cântăm în slujba învierii: *„ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase; astăzi mă ridic împreună cu Tine, Cel ce ai înviat. Răstignitu-m-am ieri împreună cu Tine; Însuți împreună mă preamărește, Mântuitorule, întru Împărăția Ta"*.

Evreii se bucură la Paștile lor și se ospătează din mielul pascal. Și noi creștinii ne bucurăm la Paștile noastre și ne adunăm la *„ospățul credinței"*. Suntem conștienți de faptul că *„Paștile nostru Hristos S-a jertfit pentru noi"* (I Cor. 5, 7), că El este *„Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii* (Ioan 1, 29). Este drept că și la Paști, ca și la Crăciun sau alte mari sărbători, de mai multe ori creștinii noștri amestecă sărbătoarea cu fărădelegea și transformă cel mai mare praznic duhovnicesc într-un banal prilej de petrecere pământească. Ori Sfântul Apostol ne învață *„să umblăm cuviincios, ca ziua: nu în ospețe și în beții, nu în desfrânări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă"* (Rom. 13, 13).

Și totuși, este cea mai mare sărbătoare și nu se poate să nu ne ospătăm. În cuvântul de învățătură la luminata zi a Învierii, Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă zicându-ne: *„masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămând"*. Dar de ce ospăț este vorba? Ne lămurește același Sfânt Părinte: *„gustați toți din ospățul credinței"*.

Iubiţi credincioşi,

Tocmai despre acest ospăţ al credinţei doresc să vă vorbesc cu prilejul Sfintelor Paşti; acest ospăţ al credinţei care este îmbrăcat în lumină strălucitoare la Paşti, dar la care suntem invitaţi în fecare duminică, pentru că fiecare duminică este o zi a învierii.

Ospăţul credinţei se numeşte *„Sfânta Liturghie"*. Instituită de Mântuitorul în joia patimilor, Sfânta Liturghie este Cina cea de taină, este Răstignirea mântuitoare şi Învierea triumfătoare, este înfăţişarea tainică a istoriei mântuirii, este calea pe care a urmat-o Domnul Hristos de la moarte şi până la înălţare, este Jertfa Crucii şi Taina tainelor, este ospăţul credinţei. Nu mă opresc acum asupra aspectului de Jertfă reală pe cere-l are Liturghia, ci asupra celui de Taină, de ospăţ al credinţei.

Sfântul evanghelist Matei ne istoriseşte că în joia mare *„pe când mâncau ei, Iisus, luând pâine şi binecuvântând, a frânt şi, dând ucenicilor, a zis: Luaţi, mâncaţi, acesta este trupul Meu. Şi luând paharul şi mulţumind, le-a dat, zicând: Beţi dintru acesta toţi. Că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor".* (Matei 26, 27—28). Apoi Mântuitorul a adăugat în mod expres: *„Aceasta să faceţi spre pomenirea mea"* (Luca 22, 19).

Dacă Sfânta Liturghie, slujba noastră religioasă cea mai importantă, a ajuns să fie plictisitoare şi desconsiderată este pentru faptul că nu-i mai înţelegem rostul şi nu participăm la ea activ. *Sfânta Liturghie este ospăţul credinţei.* Masa Sfântului Altar, frumos împodobită, are pe ea farfurie cu pâine şi pahar cu vin — discul şi potirul — iar preotul şi credincioşii sunt chemaţi să se nutrească din *„Mielul lui Dumnezeu Cel ce rdică păcatul lumii"* şi să se adape cu *„băutură nouă"* izvorâtă din coasta cea străpunsă a lui Hristos. Este un mare adevăr şi o profundă Taină aceasta: la Liturghie în chip minunat, în mod supranatural, prescura şi vinul se prefac în Trupul şi Sângele Domnului.

Ce se face la un ospăţ? Ştie oricine. Se crează o puternică comuniune în dragoste, se discută, se cântă şi se mănâncă. Aşa se întâmplă şi la Liturghie. Prin rugăcune intrăm în dialog cu Dumnezeu şi cu toţi sfinţii Lui; prin cuvânt ne hrănim spirtual, auzindu-L pe Mântuitorul spunând că *„nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu"* (Matei 4,); prin cântare în camuniune cu semenii noştri împreună preamărindu-L pe Dumnezeu ne exprimăm bucuria sufletească, împlinind îndemnul Sfântului Iacob ca cei *„cu inimă bună să cânte psalmi"* (Iacob 5, 13); dar mai ales ne nutrim cu Trupul şi Sângele Domnului, El Însuşi subliniind faptul că *„Trupul Său este adevărata mâncare şi Sângele Său, adevărată băutură"* (Ioan 6, 55).

Atunci când eşti chemat la un ospăţ, la o anversare, te pregăteşti cum se cuvine. Te speli, te îmbraci în haină curată de sărbătoare, nu bei şi nu mănânci pentru că ar fi o impoliteţe ca ajuns acolo să nu poţi gusta din bunurile oferite de gazdă, ba iei şi un buchet de flori sau o altă atenţie. Aşa faci şi când te duci la ospăţul credinţei. Te primeneşti trupeşte şi sufleteşte; sufletul ţi-l speli prin spovedanie, conştient fiind de faptul că *„dacă zicem că păcat nu avem ne angajăm pe noi înşine şi adevărul nu*

este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea" (1 Ioan 1, 8—9). Apoi pentru a fi atent cu gazda duci o floare, o prescură, pui o lumânare.... Nu vom uita ce ne învață Domnul Hristos în acest sens: *„dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului și mergi mai întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi, venind adu darul tău"* (Matei 5, 23—24).

Când te duci la casa celui ce te-a invitat la ospăț întâi saluți gazda, îi dai darul, apoi dai mâna cu ceilalți invitați sosiți înaintea ta. Așa faci și când te invită Dumnezeu la ospățul credinței: mai întâi te închini la icoana de pe tetrapod, oferi darul tău, apoi discret te înclini înspre cei prezenți salutându-i. Urmează conversații plăcute cu gazda și cu invitații; se spun necazuri și bucurii, se fac mulțumiri, se fac cereri. Similar la începutul Liturghiei ne facem rugăciunile dialogând cu Dumnezeu, cu Maica Stăpânului, Născătoarea de Dumnezeu, cu Sfinții Săi, frații noștri mai mari, prezenți tainic în biserică, cântăm dimpreună cu strana, sau repetăm în gând dimpreună cu preotul ecteniile prin care Îl preamărim pe Domnul, Îi mulțumim și Îi facem cereri. Așa se desfășoară prima parte a Liturghiei, cu cele trei antifoane, cu ectenii și rugăciuni.

După ce marea parte a invitaților au sosit, unul dintre participanți, reprezentativ, ține un cuvânt omagiindu-l pe stăpânul casei și subliniind importanța festivității. Este momentul citirii Apostolului. În numele nostru, și pentru noi, vorbește Sfântul Pavel, Sfântul Ioan sau alt apostol. Răspunde apoi însuși Stăpânul casei, gazda care ne-a invitat: se citește Evanghelia, ni se adresează Dumnezeu, Domnul Iisus Hristos.

Festivitatea înaintează înspre punctul ei culminant. Stăpânul ne-a spus lucruri importante, iar noi cei prezenți ne mărturisim credința în El, rostind împreună *Crezul.* Domnul întinde masa și ne invită: *„Luați mâncați, acesta este Trupul Meu... beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu..."*. Noi îngenunchem cu reculegere și în timp ce Duhul Sfânt preface prescura și vinul în Trupul și Sângele lui Hristos cântăm *„Pe Tine Te Lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ție Îți mulțumim Doamne și ne rugăm Ție, Dumnezeul nostru"*. Apoi o preamărim pe Stăpâna, Maica Domnului, prezentă cu noi la ospățul credinței și după ce spunem *Tatăl nostru,* Îl auzim din nou pe Stăpânul îndemnându-ne: *„Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!"*

Vă închipuiți cum se simte gazda dacă în acest moment toți încep să se scuze: eu n-am avut timp să mă pregătesc și sunt murdar trupește și sufletește; eu sunt certat cu fratele meu; eu am mâncat acasă că sunt neputincios și nu pot ajuna până la amiază când plec de la biserică; eu pur și smplu nu vreau să mănânc! Rămâne masa încărcată și Stăpânul supărat.

Este adevărat că nici apropierea de cele sfinte, cuminecarea cu Sfântul Trup și Sânge, nu-i posibilă fără o pregătire necesară. Sfântul Pavel ne spune: *„Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului. De aceea, mulți dintre voi*

sunt neputincioşi şi bolnavi şi mulţi au murit" (I Cor. 11, 28—30).

Dar de aici şi până la a fi duminici la rând în care nu se împărtăşeşte nimeni e cale lungă. În fiecare sâmbătă seara ar trebui să se spovedească zeci de persoane, iar dacă duhovnicul constată că n-au făcut păcate care cer o anumită canonisire şi îndepărtare pentru un timp de la cuminecare, a doua zi să se împărtăşească. Mai sunt apoi copiii până la şapte ani, care se pot cumineca cu o singură condiţie: să nu mănânce de sâmbătă noaptea de la ora 24, până după ce se cuminecă.

La începutul creştinismului mai toţi cei ce participau la Liturghie, la ospăţul credinţei, se împărtăşeau. Cine avea vreun păcat mare era sub canon şi stătea în tinda bisericii dimpreună cu catehumenii.

Iubiţi fii duhovniceşti,

Ştim că acum, în preajma Sfintelor Paşti, mai toţi v-aţi spovedit, pregătindu-vă pentru aceasta prin post şi rugăciune, şi aţi gustat şi aţi văzut ce bun este Domnul. Să nu lăsaţi însă lucrul acesta nerepetat până la anul. Este prea rar. Lumea în care trăim noi trece printr-o mare criză, şi nu atât economică, cât moral-spirituală. Lumea — chiar cea creştină — duce o viaţă îndepărtată de Dumnezeu şi de Biserica Lui. Te îngrozeşte nu numai ura şi vrăjmăşia pe care o întâlneşti la tot pasul, sângele vărsat în războaie, sângele de prunci nevinovaţi vărsat de mame ucigaşe în clinicile ginecologice, desfrâul, fumatul, beţia, perversiunile de tot felul, culminând cu homosexualitatea, ci şi răscoala împotriva lui Dumnezeu şi a împărăţiei Lui, căci nu Dumnezeu ci omul a devenit măsura tuturor lucrurilor.

Noi propunem soluţionarea crizei existente în lume prin Hristos cel înviat din morţi, prin Creştinism. Însă nu un creştinism teoretic, ci un creştinism trăit în Duh şi Adevăr, un creştinism al înţelepciunii şi al iubirii. Nu o teorie despre Dumnezeu şi despre Iisus Hristos, ci o întâlnire vie cu Hristos şi o trăire în El. Această întâlnire se realizează în Biserică, la Sfânta Liturghie, prin cuminecare. Liturghia, ospăţul credinţei, este calea spre Împărăţia lui Dumnezeu, iar haina albă necesară participării la cină o primim spovedindu-ne.

Exclamând dimpreună cu Sfântul Ioan Damaschinul: *„O, Paştile cele mari şi preasfinţite Hristoase! O, Înţelepciunea şi Cuvântul şi puterea lui Dumnezeu. Dă-ne nouă să ne împărtăşim cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăţiei Tale".*

Vă îmbrăţişez cu părintească dragoste şi, dorindu-vă sărbători fericite, vă zic:

HRISTOS A ÎNVIAT!

† ANDREI
Episcopul Alba Iuliei

† IOAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPUL DE DUMNEZEU PĂZITEI EPISCOPII ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierești binecuvântări.

„Să aveți în voi simțirea care a fost și în Hristos Iisus. . . care S-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte . . . De aceea și Dumnezeu L-a preaînălțat".

(Filip. 2, 5—9)

Iubiți credincioși,

După meditațiile pline de adâncul părerii de rău din Săptămâna Patimilor am ajuns și la bucuriile Învierii, la bucuriile Sfintelor Paști, pline de frumusețile naturii și totodată prin darurile aduse de Hristosul cel îngropat și înviat, ni se umplu și sufletele noastre de frumusețile dumnezeiești.

Pentru aceasta se cade a le întâmpina și cu florile frumoase ale învățăturilor Bisericii noastre. Încercăm să dezbatem împreună subiectul cu titlul „de la mândrie la smerenie, de la smerenie la iubire".

Nicolae Cabasila, înțeleptul tâlcuitor al Sfintei Liturghii și al Sfintelor Taine, ne spune că „orice păcat începe în spirit, nu în materie". Socotim că are multă dreptate, deoarece primul păcat s-a săvârșit de către o ființă spirituală, de către Lucifer, numit și luceafărul cel ce a căzut, și acest păcat a fost mândria sau copacul mândriei, cum mi-a plăcut să-l numesc. De ce copac? Pentru că fiecare copac are rădăcină, tulpină, crengi, crenguțe, frunze și nervuri etc. Tot așa și copacul mândriei este unul, dar cu foarte multe nuanțe, ca: rădăcina ambiției, tulpina slavei deșarte, ramurile clevetirii, frunzele disprețuirii și nervurile înjosirii. Toate aceste nuanțe ale mândriei le poartă în sine Lucifer care a căzut, adică satana. Mândria mai are o nuanță destul de pronunțată, pe cea a invidiei, fapt pentru care satana nu s-a putut răbda ca să rămână numai el și ceata lui în întunericul mândriei. Astfel privind din întunericul mândriei sale spre lumina raiului, spre frumusețea duhovnicească a lui Adam, nu a avut alinare până ce printr-o amăgitoare înșelare, târându-se fără zgomot ca un șarpe, a șoptit la urechea sufletului lui Adam și l-a convins să creadă minciunile sale și astfel mândria ca păcat spiritual coboară și în materie, în lucruri, în om. Așa s-a ajuns la primejdioasa complicare a mândriei cu materia, cu plăcerea. Și dintr-un singur păcat, dintr-un singur copac, cel al mândriei, a trecut încă în alți doi, în cel al plăcerii, legat de trup și în cel al lăcomiei, legat de materie. Urmărind întinderea pri-

mejdiei, Dumnezeu a pus pe arhanghelul Mihail cu sabie de foc, ca să nu ajungă satana şi la pomul vieţii, cel din mijlocul raiului. Aşa a ajuns bietul om de şi-a complicat starea lui lăuntrică, ajungând de la echilibrul sănătos din grădina raiului, la dezordinea lăuntrică, la întunecimea ce o dă „pofta trupului, pofta ochilor şi trufia vieţii", după cuvântul Evanghelistului Ioan, urmând ca să-şi câştige cu sudoarea frunţii pâinea cea de toate zilele.

Iubiţi credincioşi,

Dacă mândria în toate nuanţele ei e plină de toată întunecimea, iubirea în toate nuanţele ei e plină de frumuseţile luminii dumnezeieşti. Aceste frumuseţi ale iubirii le întâlnim şi în inima de tată şi de mamă. Care tată sau mamă văzându-şi copilul în mare primejdie, poate sta nepăsător. Tot aşa şi Dumnezeu Tatăl nostru al tuturora, plin de iubirea părintească, nu putea să privească nepăsător la drama omului, la chinul lui, la dezechilibrul său sufletesc. Şi cum iubirea nu are astâmpăr atâta vreme cât cel pe care-l iubeşte este în primejdie, nici Dumnezeu nu a avut odihnă până ce nu l-a salvat pe om. Aşa s-a ajuns ca în sfatul Sfintei Treimi să se hotărască salvarea omului prin trimiterea la noi a celei de a doua Persoane a Sfintei Treimi, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Dar această venire a Fiului lui Dumnezeu trebuia să se deosebească de cea a lui Lucifer. În locul mândriei, să se coboare într-un adânc de smerenie, fapt pentru care „S-a deşertat pe Sine, chipul robului luând" (Filip. 2, 7) în locul plăcerii s-a întrupat „de la Duhul Sfânt" (Luca 1, 35) străin de cele lumeşti „dar plin de har şi de adevăr" (Ioan ....

Neastâmpăratul satana încearcă şi cu Fiul lui Dumnezeu, ca al doilea Adam, ceea ce a încercat cu primul Adam, să-L amăgească ca să-L despartă de iubirea de Dumnezeu, prin alipirea de lucruri, de plăcerile trecătoare sau să-L înstrăineze de iubirea faţă de om. De data aceasta s-a înşelat pentru că nu avea în faţa sa doar un om oarecare, ci un „om adevărat şi Dumnezeu adevărat" şi care aşa cum zice românul i-a închis uşa în nas prin acel categoric răspuns: „înapoia Mea satano!". Dar ispititorul nu s-a astâmpărat în tot decursul drumului său de pe pământ, mereu a căutat să-L ispitească, să I se împotrivească, fie prin ispitele poftei din Carantania, fie prin ispita fricii din Ghetsimani, fie prin răzvrătirea oamenilor săi contra Sa. Toate acestea aveau un singur scop, ca să-L facă să renunţe la înfricoşatele Lui patimi şi la jertfa Lui cea pentru noi. Nu I-a fost uşor şi nici simplu urcuşul spre marea Jertfă, dar le-a purtat pe toate cu calm, blândeţe şi răbdare până în ceasul plinirii lor, până la acel „săvârşitu-s-a", adică s-a săvârşit mântuirea cea pentru noi.

Dacă lucrările mântuitoare ale Domnului nostru Iisus Hristos s-ar fi oprit doar la răstignire, mântuirea noastră ar fi fost privită ca o plinire sumbră, pesimistă, aşa cum mereu o scot în evidenţă alte confesiuni care-L prezintă pe Hristos încununat cu spini din care curg şiroaie de sânge, cu coasta străpunsă de suliţă şi cu rănile sângerânde ale piroanelor. Ortodoxia, cu o teologie plină de echilibru şi în lucrările mântuitoare, nu se opreşte la răstignire, ci urcă cu optimism spre Sfânta Înviere. Prin

Înviere, firea omenească din Hristos s-a îndumnezeit în cel mai înalt grad, urmând ca și noi să ne învrednicim de această strălucire a Învierii în viața veșnică. E de notat faptul că unii Sfinți ai Bisericii noastre, chiar de aici de pe pământ s-au învrednicit de această strălucire. În învățătura Bisericii noastre în ceea ce privește desăvârșirea creștinilor se pune accent nu numai pe asceză, ci mai ales pe urcușul spre îndumnezeire, adică de la adâncul umilineții, spre culmile îndumnezeirii, pline de strălucirea Învierii spre care se cade să încercăm să urcăm cât e posibil omenește, cu ajutorul harului adus de Mântuitorul prin Înviere.

Trupul Lui nu a rămas întru stricăciune, ci „Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume care e mai presus de orice nume, ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, a celor cerești și a celor pământești și al celor dedesubt, și să mărturisească toată limba că Domnul este Iisus Hristos întru slava lui Dumnezeu Tatăl" (Filip. 2, 9—11), cu alte cuvinte, de la smerenia deșertării, la strălucirea Învierii, de la Crucea răstignirii, la slava Înverii celei veșnice.

Iubiți credincioși,

Istoria vieții și mântuirii noastre este asemenea istoriei mântuirii adusă pentru noi de către Domnul Iisus Hristos. Ne zămislim în pântecele mamei noastre cu ajutorul harului dumnezeiesc, ni se fundamentează în vatra persoanei noastre „chipul lui Dumnezeu", ne naștem cu moștenirea lui Adam, dar prin Sfânta Biserică, „Hristos cel înviat ne dă har peste har" prin Sfintele Taine, spre într-ajutorare, ca atunci când pe cărările vieții ne întâlnim și noi cu satana, să putem și noi să ne împotrivim ispitelor lui aduse prn „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții". Poate nu vom avea totdeauna în fața acestuia acel categoric de care a dat dovadă Mântuitorul nostru și chiar dacă vom cădea, să ne ridicăm prin Sfânta Taină a Spovedaniei și a Sfintei Cumnecături în adânc de smerenie. Uneori ne cercetează Dumnezeiescul Doctor prin suferință, ca astfel să nu ne legăm prea tare de lucruri și de trup, ci străini de mândrie și de plăceri, să ne ridicăm și noi prin smerenie la iubirea Sfintei Învieri.

După toate acestea, o întrebare: înțelegem noi marea valoare a smereniei? Poate mai greu, pentru că nu o prea practicăm. Să nu uităm pe oamenii care au primit un așa de mare dar prin smerenie, ca tâlharul, vameșul, păcătoasa, cananianca ș.a. Să credem că e singura virtute sigură prin care dobândim mântuirea, pentru că faptele așa-zis bune s-ar putea să nu se înscrie în cer ca fapte bune, fiind făcute nu „din dragoste curată și cuget bun și credință nefățarnică".

Apoi, să nu uităm folosul smereniei pentru viața de familie, bineștiind că cele mai multe neînțelegri vin din lipsa de smerenie a membrilor ei, atunci când fiecare crede că el a făcut, el a dres. Aproape fiecare dintre noi, în plinețea sa de sine, nu suferă să fie deloc ofensat, dar aceeași rânduială o aplicăm noi de multe ori semenilor noștri. Vai nouă! Cât de repede uităm noi că Mântuitorul a spălat picioarele ucenicilor săi. Avem destule motive ca să ne smerim. Dacă ne gândim că n-am venit în lume cu vrerea noastră. Dacă ne gândim la toate ce le-am făcut din tinerețele

noastre, la gândul morţii şi la atâtea şi atâtea altele. Ucenicul din Pateric rămâne un exemplu viu, grăitor şi pentru noi. El se adresează părintelui său sufletesc şi-i spune: „Părinte, mă stăpânesc gândurile mândriei". La care părintele îi răspunde: „Bine faci fiule, că tu ai făcut cerul şi pământul!". Dacă nu ne coborâm din întunericul mândriei în adâncul smereniei, ca să urcăm spre piscul iubirii, dacă nu lăsăm plăcerea şi nu urcăm prin înfrânare spre înţeleapta cumpătare, s-ar putea întâmpla să rămânem în tufişurile înguste ale lucrurilor şi să auzim ca un ecou de departe, din istorie, pe marele Eminescu: „trăind în cercul vostru strâmt...".

Până când atâtea amăgiri? Până când atâta nehotărâre? Până când atâta îngustime? Până când atâta nefericire? Oare, nu ne-am săturat de gustul amar al roşcovelor, din pilda fiului rătăcit? Până când voi uita că sunt fiul lui Dumnezeu după har? Că sunt îmbrăcat în luminile harului prin Sfintele Taine? Că sunt din neamul lui Dumnezeu şi moştean al împărăţiei cerurilor? Când voi ajunge ca punând toate acestea faţă în faţă să ajung la înălţimea smereniei exprimată prin cuvintele, „greşit-am tată la cer şi înaintea Ta" şi de la poalele muntelui cu umilinţă să urc spre piscul strălucitor al luminii Învierii, spre Taborul Fericirii, ca să pot zice cu Sfinţii Apostoli: „Doamne ce bine îmi e mie aici"!

Mi-e greu urcuşul, că nici cei din jur nu mă ajută, că în drumul spre Europa noi romaniii din punct de vedere moral am ajuns rău. Românul care nu îndrăznea să se dezbrace seara la culcare înaintea copiilor, să audă că i s-a pus condiţie pentru această intrare, cea despre care Sfântul Apostol Pavel zice: „ce se face de ei în ascuns, ruşine este a se şi grăi". Stau şi mă întreb, mergem spre Europa sau spre Sodoma? Doamne miluieşte-ne! Nu descurajăm. Avem alături pe Dumnezeu căruia ne rugăm. Caută Doamne din cerul slavei Tale spre noi, ca şi oarecând spre Adam. Nu ne da pierzării, ca să nu pierim de tot. Ridică-ne la lumina Învierii Tale, ca să înviezi şi în sufletele noastre, nu numai din mormântul din Ghetsimani.

Bucuria Învierii să vă stăpânească sufletele şi familiile Dumneavoastră şi la acest mare Praznic.

Al vostru rugător către Bunul Dumnezeu,

HRISTOS A ÎNVIAT!

† I O A N
Episcopul Oradiei

† JUSTINIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU EPISCOP AL MARAMUREŞULUI ŞI SĂTMARULUI

Iubitului cler, cinului monahal şi Dreptcredinciosului popor român, har, bucurie şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul nostru Iisus Hristos

HRISTOS A ÎNVIAT!

„Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim întru ea" (Ps. 117, 24).

Acum, când ne-a ajutat bunul Dumnezeu să terminăm sfântul şi marele post şi am ajuns ziua cea mare a Învierii Domnului e bine să ne amintim încă o dată, că suntem o ţară creştină, un popor creştin, binecuvântat şi iubit de Dumnezeu. E bine să ne amintim că poporul român nu este creştin numai cu numele, numai de formă, şi de aceea poporul nostru niciodată n-a făcut de ruşine pe Iisus Hristos, nici nu a pătat numele cel preafrumos şi sfânt de creştin Dreptcredincios.

Iubiţi fraţi,

Eu mă rog cu umilinţă mereu Prea bunului Dumnezeu să ne ajute să fim creştini cu fapta, creştini cu inima, creştni cu gândul, creştini cu vorba.

Zilele de post au fost întotdeauna pentru noi, zile sfinte, zile de bucurie duhovnicească. Pentru un creştin Dreptcredincios zilele de post nu sunt zile de tristeţe sau de chin, ci zile curate şi senine, aşa cum ne-a îndemnat Mântuitorul zicând: „Când postiţi nu fiţi trişti ca făţarnicii . . ." (Mt. 6, 16—17).

Creştnul ştie că prin post şi rugăciune se vindecă de tot ce-i rău şi neplăcut lui Dumnezeu (Mt. 17, 21).

Postul este o jertfă pe care un creştin o aduce lui Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste.

Prin înfrânare şi prin post, prin cumpătare şi rugăciune, noi ne facem părtaşi la patimile şi suferinţele Domnului nostru Iisus Hristos care şi-a început activitatea publică, după ce a petrecut în pustie, în post şi în rugăciune patruzeci de zile (Lc. 4, 2).

Prin post şi rugăciune, îl biruim pe satana, şi pornirile cele animalice ale trupului. Biruim plăcerile cele necurate şi mândria lumii. Ne îmblânzim firea care este mereu nemulţumită şi răzvrătită împotriva rânduielilor şi poruncilor lui Dumnezeu.

Prin post o parte din greutatea cea nefolositoare a trupului cade şi sufletul şi gândul se ridică uşor spre cer, spre îngeri, spre Dumnezeu, de unde se coboară şi se revarsă peste trupul şi peste sufletul nostru o

undă de lumină, o rază de linişte şi bucurie, care ne dă putere şi har şi binecuvântarea dumnezeiască.

Roadele postului sunt multe şi mari şi nemuritoare, dintre care cel mai mare şi mai sfânt dar al postului, este învierea şi viaţa veşnică. De aceea mulţumind lui Dumnezeu care ne-a ajutat pe mulţi să petrecem Sfântul Post în cumpătare şi în fapte bune, acum, în ziua aceasta luminată a Sfintelor Paşti, Biserica noastră ne cheamă şi pe cei ce am postit şi pe cei ce nu am postit să primim, în potirul sufletului nostru, viaţă din viaţa lui Hristos, care pentru noi s-a jertfit şi a murit ca un om, şi a înviat ca un Dumnezeu.

Dumnezeu Tatăl a creat viaţa, Iisus Hristos s-a întrupat ca să salveze şi să slujească viaţa, iar Duhul Sfânt, s-a coborât ca să sfinţească şi să umple de har viaţa.

Patimile, jertfa şi moartea Domnului au rodit şi izvorât viaţă lumii. Viaţa noastră fără Iisus Hristos, ar fi sortită întunericului veşnic.

Iubiţi fraţi,

Pentru ca să cunoască lumea că El este Domn şi stăpân al vieţii şi al morţii, Iisus Hristos, mai înainte de Învierea Sa, a chemat la viaţă, câteva suflete care fuseseră răpite de moarte.

Astfel Iisus Hristos a înviat pe fiica lui Iair mai marele sinagogi din Capernaum, pe fiul văduvei din Nain, iar cu câteva zile mai înainte de patimile şi de moartea Sa pe cruce, Domnul a înviat pe Lazăr din Betania, care de patru zile zăcea în mormânt.

După ce a spus ucenicilor săi „Lazăr, prietenul nostru a adormit", dar văzând că ucenicii nu au înețles că: „Iisus vorbise despre moartea lui . . ." le-a spus lor pe faţă: „Lazăr a murit" (In. 11, 11—14).

După aceasta Mântuitorul vine în Betania, unde de mai multe ori poposise în casa lui Lazăr şi a surorilor lui Marta şi Maria dar acum prietenul său Lazăr nu mai era acasă şi de aceea Domnul a mers acolo unde se afla trupul lui Lazăr. Aici era adunată o mare mulţime de iudei; cunoscuţi şi necunoscuţi, prieteni şi neprieteni, pe care văzându-i Domnul plângând *„a suspinat cu duhul şi S-a tulburat întru Sine"*, şi zice evanghelistul, „a lăcrămat Iisus". (In. 11, 33, 35).

În faţa mormântului ochii Domnului s-au umplut de lacrimi, văzând minunata Sa făptură — Omul — înfrântă de moarte şi zăcând în mormânt fără viaţă.

Acum Domnul, ca un Stăpân, „cu glas mare a strigat: Lazăre vino afară" (In. 11, 43) şi Lazăr, înfăşurat în giulgiurile de îngropare, a ieşit din mormânt viu, iar Iisus le-a zis celor din jur: „Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să meargă", atunci mulţi din iudeii care văzuseră ce a făcut Iisus au crezut în El". (In. 11, 43—44). Aceste minuni au fost ca o mărturie vie că după Învierea Domnului nimeni nu va rămâne în morminte „pentru ca Însuşi Domnul, întru poruncă, la glasul arhanghelului şi întru trâmbiţa lui Dumnezeu se va pogorî din Cer, şi cei morţi întru Hristos vor învia". (I. Tes. 4, 16).

Atunci moartea va fi biruită de viaţă şi toate cetele cereşti şi ome-

neşti cu bucurie vor striga: „Unde îţi este moarte, biruinţa ta? unde îţi este moarte boldul tău?" (I. Cor., 15, 55).

Niciodată ca azi, în ziua Învierii Domnului, nu a fost mai preamărită viaţa. Acum în această sfântă şi preamărită zi, toţi cei ce suntem a lui Iisus Hristos ne bucurăm că viaţa a biruit moartea, ne bucurăm văzând că viaţa care a fost creată de Dumnezeu nu a fost nimicită de boldul morţii, care este păcatul (I Cor. 15, 56).

Iubiţi credincioşi,

Învierea Domnului, nu ne aduce numai bucurie ci şi o mare răspundere faţă de viaţă.

Acum, iubiţii mei fraţi, înţelegem mai bine decât oricând că viaţa noastră este cel mai de preţ dar, dat de Dumnezeu omului, pe care trebuie să-l apărăm, să-l păstrăm nestricat de cel mai mare duşman al vieţii, care este păcatul.

Păcatul este un duşman de moarte al omului. „Plata păcatului este moartea", zice Scriptura (Rom. 6, 23). De aceea în Biserica Slavei Sale, Iisus Hristos a pus scaun de judecată, unde creştinul se poate elibera de păcat, unde Harul Sfântului Duh lucrează prin ministrul împărăţiei lui Dumnezeu, care este preotul duhovnic. Acesta a primit darul şi puterea de la Hristos cel înviat, de a lega şi dezlega păcatele oamenilor, (Mt. 18, 18). Această putere, Taina aceasta mare, căreia i se spune Taina pocăinţei, Taina Mărturisirii, în care noi singuri ne judecăm, şi condamnăm păcatele în care am căzut, a fost întemeiată de Mântuitorul, chiar în ziua învierii Sale. În această zi, spre seară, intrând Domnul prin uşile încuiate, în casa în care erau ucenicii adunaţi de frica iudeilor, le-a zis: „Pace Vouă. Precum m-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit şi Eu pe voi. Şi zicând acestea, a suflat asupra lor şi le-a zis: *Luaţi Duh Sfânt, cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate, şi cărora le veţi ţinea vor fi ţinute"* (In. 20, 19—23).

Vedeţi iubiţi creştini, ce dar mare ne-a dat Iisus Hristos în această sfântă şi luminată zi a învierii Sale. Cel dintâi dar pe care Mântuitorul după învierea Sa din morţi, L-a făcut oamenilor, este această mare şi sfântă Taină, Taina Preoţiei, pe care a înzestrat-o cu puterea de a elibera sufletele oamenilor prin Taina Mărtursirii. Prin această Taină ne salvăm viaţa care este păcatul, prin care pierdem legătura cu Dumnezeu, pierdem totul, dacă rămânem sub stăpânirea lui.

Ca un împărat, care în ziua biruinţei sale asupra vrăjmaşului cel mai întunecat şi mai tare dă o AMNISTIE generală, aşa şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, împăratul cerului şi al pământului, în ziua biruinţei Sale, dă acest dar, care este ca un act de iertare şi de împăcare pentru toată suflarea, şi în chip minunat, acest act de împăcare şi de iertare, nu îl acordă pe timp limitat, sau pentru o singură dată, numai pentru un timp sau loc, ci El dă cheia, dreptul şi puterea de a lega sau dezlega păcatele mai întâi primilor slujitori ai Împărăţiei Sale, sfinţilor Apostoli, şi prin ei a transmis această putere tuturor slujitorilor Sfintelor Altare, episcopilor şi preoţilor, care sunt urmaşii legitimi ai sfinţilor apostoli, cărora, după ce îi

trimite să săvârşească lucrarea de învăţători şi sfinţitori ai oamenilor, le zice: „Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor" (Mt. 28, 18—20).

Din acest cuvânt învăţăm că Hristos este prezent lângă fiecare slujitor al Altarului. El este prezent şi în scaunul de mărturisire, lângă preotul şi duhovnicul la care ne mărturisim, şi în faţa Lui, în faţa Domnului, ne mărturisim păcatele.

El, Hristos cel înviat şi preamărit, ne acordă, prin preotul duhovnic, dezlegare şi iertare de păcate. Şi dacă ne căim şi hotărâm să ne îndreptăm, oricât de mare ar fi sarcina păcatelor noastre, El se împacă cu noi şi ne iartă toate fărădelegile. El, Mântuitorul lumii, prin Duhul Sfânt, ne curăţă rănile, ne vindecă patimile, ne dă o viaţă nouă şi ne pofteşte, cum a poftit Părintele cel bun pe fiul cel rătăcit, la ospăţul cel dumnezeiesc. La care ne hrăneşte nu cu hrană pământească, ci cu hrană cerească — cu însuşi Trupul şi Sângele Său cel preacurat. Prin aceasta, prin Trupul şi Sângele Domnului, noi dobândim viaţă, mântuire şi fericire veşnică, după cum El, Mântuitorul nostru, ne-a promis zicând: „Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu, are vaţă veşnică şi Eu îl voi învia în ziua cea de apoi" (In. 6, 54).

„Să se cerceteze însă omul pe sine, zice Scriptura, şi aşa să mănânce din pâine şi să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea, nesocotind (adică batjocorind, dispreţuind şi profanând) trupul Domnului. De aceea, zice Duhul Sfânt, mulţi dintre cei ce se împărtăşesc cu nevrednicie sunt neputincioşi şi bolnavi şi mulţi mor" (I. Cor. 11, 28—30).

Aşadar, iubiţii mei fraţi, după cum ne-am ostenit şi am trecut prin cele şapte săptămâni de rugăciune şi de post, pentru ca să ajungem la „Paştile noastre Hristos" (I. Cor. 5, 7) şi să fim vrednici să ne apropiem de sfântul potir, şi să ne împărtăşim din Trupul şi Sângele Domnului, cu vrednicie, trebuie să trecem prin focul pocăinţei, prin faţa scaunului de judecată, prin Taina Mărturisirii şi acolo, în faţa duhovncului, ca în faţa lui Iisus Hristos, să ne smerim, să ne osândim, să ne căim, să ne judecăm pe noi înşine, şi să spunem toate câte am greşit în faţa lui Dumnezeu, numai aşa ne vom vindeca de rănile păcatelor şi vom avea parte de lumina Învierii lui Hristos.

Iubiţi fraţi,

Bucuria Paştilor este împărţită peste tot anul. În fiecare duminică noi creştinii sărbătorim Învierea Domnului. La fiecare Liturghie noi ne învrednicim de bucuria Paştilor.

Chipul învierii îl avem mereu cu noi. Amintirea Paştilor, pe toţi cei ce facem parte din Biserica lui Hristos, ne însoţeşte prin Sfânta Liturghie.

Inima Bisericii Ortodoxe este Sfânta Liturghie.

În fiecare Sf. Liturghie Fiul lui Dumnezeu, retrăieşte toată viaţa Sa, de la Zămislire până la Înălţarea la Cer.

Rânduiala — Ceremonia, slujba cea văzută a Sf. Liturghii, nu este

altceva, decât haina văzută a părţii Celei nevăzute de ochii noştri cei trupeşti.

Sub această frumoasă haină văzută, se află, este prezentă fiinţa nevăzută a lui Iisus Hristos — care se face văzut şi simţit de noi, în Sfânta Euharistie.

În timpul Sfintei Liturghii îl avem de faţă pe Iisus Hristos, în toate ipostazele. Prunc, cum a fost în peştera Betleemului. Bărbat desăvârşit, aşa cum s-a arătat la râul Iordanului. Învăţător ca pe muntele fericirilor. Blând şi smerit, aşa cum ne-a îndemnat să fim şi noi. Rugându-se pentru noi, cu sudori de sânge, cum s-a rugat în grădina Ghetsimani înainte de patimile Sale, unde cel viu din vecii vecilor, a primit să bea din paharul morţii deşi sămânţa morţii, păcatul, nu era în El.

În chip umbrit, acoperit numai de neputinţa ochilor noştri, Îl avem pe Domnul aici de faţă, în Sfânta Liturghie, stând în faţa Judecătorilor, a celor ce, pe nedrept, l-au condamnat la moarte. Batjocorit şi chinuit, scuipat şi pălmuit, silit să-şi poarte Crucea, deşi tot trupul Său era zdrobit şi rănit, aşa apare Hristos în ochii noştri duhniceşti în fiecare Sfântă Liturghie.

Dar la Sfânta Liturghie asistăm şi la biruinţa Sa care s-a realizat în sfânta şi dumnezeiasca Înviere a Domnului.

Momentul acesta de strălucire şi de slavă universală a Învierii Domnului, se repetă la fiecare Liturghie. Prin aceasta şi prin toate Tainele Bisericii lui Hrstos, puterea şi viaţa cea nemuritoare se întăreşte şi sporeşte în sufletul poporului lui Dumnezeu.

Iubiţi fraţi,

În această zi pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa, rog din toată inima pe Iisus Hristos, care zice: „Am fost mort, şi iată, sunt viu, în vecii vecilor" (Apoc. 1, 18) să scrie numele vostru în „Cartea vieţii" (Apoc. 20, 12) şi să vă binecuvinteze cu linişte, bucurie şi sănătate, La mulţi ani!

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh, să fie cu voi, cu toţi.

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru, al tuturor, rugător şi doritor de tot binele

† J U S T I N I A N
Episcopul Maramureşului şi Sătmarului

LUCRAREA SFÂNTULUI DUH ÎN BISERICĂ ŞI ÎN VIAŢA CREŞTINULUI. COMBATEREA INTERPRETĂRILOR GREŞITE

Introducere

Pentru a ajunge să înţelegem în ce constă lucrarea Sfântului Duh în Biserică şi în viaţa creştinului — temă de pnevmatologie cu însemnate consecinţe practice — se cuvine să pornim de la constatarea unei realităţi date, de la cunoaşterea şi pătrunderea ei. E vorba despre evenimentul ce are loc la Cincizecime, când apare în istorie în mod vizibil Sfânta Biserică. În ziua de Rusalii, Sfântul Duh pogoară în foişorul din Ierusalim, în chipul limbilor de foc, pentru a fi prezent în lume într-un fel deosebit de acela al prezenţei şi lucrării Sale pretutindeni în creaţie. Sionul devine Noul Ierusalim, Sfânta Biserică, alianţa definitivă a lui Dumnezeu cu oamenii, locul în care Dumnezeu este de faţă cu adevărat şi petrece împreună cu credincioşii Săi în istorie. Rusaliile sunt Paştile cele de foc care fac să se aplece cerul pe pământ şi să se schimbe la faţă făptura. E sărbătoarea ce descoperă în sine sensul profund al iconomiei divine şi care nu este altul decât împărtăşirea omenirii credincioase de Duhul lui Dumnezeu. Sublimă în măreţia ei, această zi este priveliştea existenţei restabilită în frumuseţea dintâi, este arvuna introducerii noastre în eonul învierii, ceea ce e tot una cu introducerea în comuniunea iubirii treimice, după cum este temeiul şi nădejdea unirii tuturor creştinilor într-o singură şi mare familie a lui Dumnezeu. De aceea, în cele ce urmează vom avea în vedere aceste aspecte ale lucrării Duhului ca prezenţă a Lui în Biserică şi prin Biserică, în trei mari capitole; respectiv vom privi Biserica: a) în perspectiva iconomiei Sfântului Duh, drept cosmos transfigurat; b) mijloc de introducere a credincioşilor în comuniunea treimică, precum şi spaţiu de afirmare a vieţii creştine autentice; c) un ultim capitol va fi consacrat combaterii unor interpretări prevmatologice greşite, ca şi a devierilor ce rezultă din acestea.

I. *Prezenţa Sfântului Duh în Biserică privită drept cosmos transfigurat*

1. *Sfânta Biserică este cerul pe pământ.* Într-una din cântările noastre bisericeşti mărturisim acest lucru: „În Biserica măririi Tale stând, în cer ni se pare a sta". Într-adevăr, pogorârea Sfântului Duh,

la Cincizecime, mai întâi și mai presus de orice, a întemeiat Împărăția lui Dumnezeu pe pământ în calitatea ei de fire restaurată în har. Evenimentul revărsării Duhului este descris în Faptele Apostolilor (2, 2) cu aceste cuvinte: „Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuet, ca de suflare de vânt ce vine repede și a umplut toată casa unde ședeau ei (apostolii)". Vântul este semnul prezenței Duhului (Cf. Ioan 3, 8), iar sub forma vuetului ni se descoperă un caracter cosmic și ne face să ne gândim la prezența Duhului în actul creației. „Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor" (Gen. 1, 2). Potrivit interpretării date de către Sfinții Părinți, atât în cazul primei creații, cât și în cazul celei de a doua creație, adică de la Cincizecime, nu există decât un singur principiu al existențelor, care creează totul prin Fiul și desăvârșește totul prin Sfântul Duh. Această funcție de desăvârșire a creației, care aparține Duhului, este identică cu aceea de sfințire a creației. Acest lucru vrea să ne spună că elementele naturii în ansamblul lor, ca și omul, sunt desăvârșite în ele însele numai atunci când se află în legătură nemijlocită cu Dumnezeu, adică sunt „pline" de Duh. Pământul sfințit nu mai este numai pământ, ci este cerul pe pământ. Într-adevăr, la Cincizecime, atinsă de un tainic dar perceptibil har al Duhului, firea creată dobândește un reflex de veșnicie. În „lumina lină" a luceafărului de seara, din ceasul vecerniei, „întâmpinăm fața Domnului întru mărturisire", cum aflăm dintr-o rugăciune din Liturghier. De asemenea, răsăritul soarelui, ne dă ocazia să exclamăm: „Mărire Celui ce ne-a dat nouă lumina!". Formula patristică: „Unde este Duhul Sfânt acolo este Biserica și unde este Biserica este Sfântul Duh" (Sf. Irineu) trebuie să fie evaluată și din acest punct de vedere. Căci dacă acolo unde este Biserica este Sfântul Duh, atunci acolo unde este Duhul Sfânt este înnoirea făpturii, este un început veșnic, se arată zarea vieții celei de taină, a zilei neînserate a Împărăției lui Dumnezeu.

În acest sens afirmăm că Biserica este, încă din această lume, cosmosul transfigurat, cerul însuși pe pământ. Biserica există tocmai pentru a fi permanent relevarea unei realități transcendente de care ea este plină. Cu alte cuvinte, de a fi revărsarea a ceea ce este nevăzut în ceea ce este văzut, a ceea ce este ceresc în ceea ce este pământesc, a ceea ce este spiritual în ceea ce este material.

2. *Sfânta Biserică este taina prin care Duhul unește începutul și sfârșitul, lumea de față și cea viitoare, împreunând și cele două dimensiuni ale ei, cea cosmică și cea eshatologică.* Sub orice aspect am privi-o, prezența Sfântului Duh în Biserică trebuie să o privim ca pe o mare taină. Această taină vrea să ne spună că Dumnezeu nu este numai în afară de lume, ci de la Cincizecime există într-un chip cu totul negrăit înlăuntrul ei. Tradiția ortodoxă ne învață că noi nu „posedăm" Biserica decât în felul în care „îl posedăm" pe Sfântul Duh însuși. Iar pe Duhul nu-l avem decât ca o „arvună". (cf. II Cor. 1, 22). Participarea credincioșilor la slava lui Dumnezeu este văzută, in epistolele pauline, în același timp, actuală (Rom. 8, 2; Gal. 2, 16) și viitoare (Rom. 5, 10; 6, 5). Astfel, și Biserica este taina începutului

şi a sfârşitului, a lumii şi a împlinirii ei ca Împărăţie a lui Dumnezeu. Pe de o parte, Biserica este o taină cosmică, pentru că în lumea aceasta încă Duhul ne descoperă adevărata lume a lui Dumnezeu. Pe de altă parte, însă, este şi o taină eshatologică, fiindcă realitatea pe care acelaşi Duh o descoperă este lumea salvată sau răscumpărată din păcat de către Hristos, având o legătură nemijlocită cu sfârşitul care face ca „Dumnezeu să fie totul în toate" (I Cor. 15, 23). Fără să greşim, putem spune că pogorârea Duhului anticipează desăvârşirea finală când Dumnezeu va fi totul în toate. De fapt, această pogorâre constituie marea realitate a Sfintei Liturghii. Deocamdată ne vom referi doar la rânduielile noastre tradiţionale, din sfintele locaşuri de închinare, pentru a pune în evidenţă modul în care prin ele se reflectă în Biserică chipul noii creaţii. Astfel, împodobirea locaşului de cult, în ziua de Rusalii, cu iarbă, flori, frunziş de tei, mesteacăn sau nuc, constituie o anticipare a transfigurării cosmice. În aceeaşi ordine, amintim şi de „marea binecuvântare a apei" din ziua de Bobotează. Ca element cosmic primordial şi sursă de viaţă universală, apa este sfinţită prin „puterea, lucrarea şi pogorârea Sfântului Duh". Desigur, realităţile acestea transcend locaşul de închinare. Prin sfinţire, întreaga natură devine slujitoare omului, căci omul este chipul lui Dumnezeu. În genere, toate sărbătorile se bucură de darul revărsării Duhului şi de efectele ei.

3. *Restabilirea lumii şi a vieţii în starea de taină a creaţiei, iniţiată ca atare la Cincizecime, priveşte deopotrivă sfinţirea naturii şi tainele mântuirii.* Ne referim la taine ca acte sacramentale. Taina propriu-zisă însăşi, potrivit viziunii ortodoxe, ne descoperă misterul creaţiei, căci lumea a fost zidită şi încredinţată omului pentru a preface viaţa făpturii în viaţă părtaşă dumnezeirii Duhului. Ceea ce s-a prefigurat în Paradis s-a realizat la Cincizecime. Astfel, în Biserică, datorită prezenţei şi lucrării Duhului, apa de la botez devine „baia naşterii din nou", mirul, de la aceeaşi slujbă, se face „taina nădejdii", iar pâinea şi vinul de la Sfânta Liturghie prin miracolul euharistic se prefac în Trupul şi Sângele lui Hristos, oferindu-ne „hrana nemuririi". Într-un sens general şi atotcuprinzător, Sfânta Biserică-cosmos, transfigurat — se referă la creaţie în întregul ei, prin creaţia nouă noi înşine oferindu-ne lui Dumnezeu ca fiind ai lui Dumnezeu: „Ale Tale dintru ale Tale... de toate şi pentru toate". Tot ceea ce în lume dobândeşte părtăşie la viaţa creştină îndumnezeită poate fi recunoscut, descoperit şi privit ca dar al Sfântului Duh, tot el fiind chemat şi rânduit spre suprema împlinire: „să fie Dumnezeu totul în toate".

II. *Lucrarea Sfântului Duh în Biserică ca mijloc de introducere a credincioşilor în comuniunea treimică.*

1. *Lucrarea Sfântului Duh în Biserică şi prin Biserică, pretutindeni şi totdeauna, este creatoare de comuniune, iar comuniunea eclezială, la rândul ei, constituie un semn al prezenţei Duhului.* Acest

adevăr are ca reazim de suprem prestigiu expresia paulină „koinonia Sfântului Duh" (II Cor. 13, 13). Pentru înţelegerea deplină a acestei expresii se cuvine să facem o precizare. Potrivit celor spuse în Evanghelie, Duhul purcede de la Tatăl (Ioan 15, 26) şi se trimite în lume de către Tatăl prin Fiul (Ioan 14, 16, 26). Niciodată nu vom întâlni pe Duhul fără Fiul, după cum nu întâlnim pe Fiul fără Duhul. Ceea ce este important pentru noi, de data aceasta, este faptul că Duhul se arată numai acolo unde este prezent şi cunoscut Fiul (I Cor. 12, 3; I Ioan 4, 2). În acest sens, intervenţia şi lucrarea liberă a Duhului în numele Fiului se descoperă a fi o comuniune de persoane divine, în sânul căreia sunt cuprinse persoane umane. După Marele Apostol Pavel, Sfântul Duh se face instrumentul unirii Mântuitorului cu aleşii Săi într-o măsură atât de perfectă, încât se identifică El însuşi („koinonia Duhului") cu opera pe care o realizează. E vorba despre o acţiune structural fundamentală a Duhului, care edifică Trupul lui Hristos, adică Biserica, printr-o continuă şi tot mai deplină încorporare a credincioşilor în Hristos cel tainic. Conferind darurile mântuirii câştigate de Hristos pe cruce, Duhul se împărtăşeşte persoanelor omeneşti ce alcătuiesc Biserica, oferindu-se totodată şi pe Sine ca cel mai preţios dintre daruri. „Într-un Duh ne-am botezat noi toţi, ca să fim un singur trup" (I Cor. 12, 13). După cum Duhul creează koinonia, aceasta din urmă, la rândul ei, descoperă pe Sfântul Duh. „Roada Duhului este dragostea" (Gal. 5, 22).

2. *„Koinonia Sfântului Duh" este o realitate ce nu poate fi identificată ca stare decât în comuniunea euharistică.* Prin unul şi acelaşi termen de „koinonie" pot fi desemnate trei comuniuni. Una este „comuniunea treimică" — „comuniunea Tatălui, a Fiului şi a Sfântului" —, alta este „comuniunea Sfântului Duh — propriu-zisă" şi iarăşi alta este „comuniunea euharistică". Dacă într-un sens teologic abstract le putem distinge — şi chiar trebuie să le distingem —, în realitatea lor concretă, ele formează o unitate, având acces la ea într-o experienţă spirituală. E vorba despre una şi aceeaşi comuniune liturgică. Ea se formează liturgic între credincioşii uniţi în Sfântul Duh cu Hristos euharistic. De aici urmează că Biserica nu este în mod simplu o comunitate de făpturi umane, asociate pentru a cultiva o credinţă şi a urmări un ţel comun, ci este o koinonia în Dumnezeu şi cu Dumnezeu. De asemenea, dacă Dumnezeu însuşi nu ar fi o „kinonia trinitară", dacă nu ar fi Unul în Trei Persoane, nici Biserica nu ar fi o comuniune de neamuri şi de persoane, ireductibile neamurile unul la altul, iar persoanele una la alta. Participarea la viaţa divină nu ar fi nimic altceva decât o integrare neoplatonică sau budistă în „unul" impersonal. În fine, dacă nu am avea în vedere, ca fapt de experienţă spirituală, „comuniunea" liturgică ce se realizează sacramental între credincioşi cu Hristos euharistic, nici Biserica nu ar fi Trupul tainic al Domnului, ci numai o adunare a tuturor creştinilor în Hristos. Cu alte cuvinte, Biserica nu ar fi Trupul lui Hristos, ci numai un trup în Hristos. Sfinţirea însăşi pe care ea o împărtăşeşte nu ar putea fi concepută decât ca o dobândire persona-

lă, mai precis individuală, a mântuirii obiective câştigată de Hristos pentru noi, adică însuşirea ei individual-subiectivă, printr-un ajutor extern acordat de Duhul. În această situaţie, nu ne-am mai deosebi cu nimic de pietişti.

În perspectiva consecinţelor practice, nu putem sublinia destul valoarea liturgică a „koinoniri Duhului". În calitatea ei de „împărtăşie a Sfântului Duh" (II Cor. 13, 13), Biserica se descoperă, se zideşte şi se împlineşte pe sine în taine, prin taine, şi înainte de toate, desigur, prin „taina tuturor tainelor", Sfânta Euharistie. „În ziua aceea (A Cincizecimii) — spune Mântuitorul ucenicilor Săi — veţi cunoaşte că Eu sunt în Tatăl Meu, şi voi în Mine şi Eu în voi" (Ioan 14, 20). Aşadar, fără participare la Cina mesianică a lui Hristos, în Împărăţia Lui, nu putem vorbi despre o reală comuniune cu El. Pe de altă parte, chiar existenţa şi constituirea acestei comuniuni, cunoscută cu denumirea de sinaxă liturgică, urmează să fie înţeleasă în legătură nemijlocită cu miracolul euharistic. La epicleză, Sfântul Duh este invocat nu numai asupra „darurilor", ci şi asupra „noastră". „Biserica este simbolizată în Sfintele Taine — scrie N. Cabasila — nu ca în simboluri, ci precum în inimă sunt simbolizate mădularele, ca în rădăcinile unui copac ramurile sale, şi după expresia Mântuitorului, ca în viţa de vie mlădiţele sale. Căci aicea nu este numai comunitate de nume, ci identitate cu realitatea".

3. *Modul în care ne introduce Sfântul Duh în comuniunea treimică, identică liturgic cu comuniunea euharistică, se cuvine să fie înţeles în funcţie de relaţiile în care se află persoanele divine în Treime.* Purcezând de la Tatăl, Sfântul Duh este totdeauna în comuniune cu Tatăl şi cu Fiul. El rămâne etern între Tatăl şi Fiul, adică nu purcede din Fiul, nu pleacă mai departe de Fiul, ci rămâne legătura dragostei dintre Tatăl şi Fiul. Legătura aceasta îşi păstrează sensul şi în actul trimiterii Duhului în lume. Din această cauză, Duhul însuşi este un fel de „loc spiritual", în care se află adunaţi toţi credincioşii (koinonia Duhului). De remarcat însă că această „comuniune a Duhului" nu este un simplu model al unităţii creştine, ci este chiar factorul ei constitutiv. Astfel, Duhul nu formează cu noi o comuniune în afara Fiului sau în afara Sfintei Treimi. Actul prin care, dobândind Duhul, ne sfinţim, nu ajunge decât logic până la un anumit capăt, căci de vreme ce primim pe Duhul ne şi aflăm în poziţia în care se află Fiul faţă de Tatăl. În această poziţie, Sfântul Duh ne restituie imaginea Fiului pierdută prin păcat, deşi nu integral pierdută, ne împărtăşeşte energia comună a Sfintei Treimi şi ne ţine pe toţi într-o legătură duhovnicească. „Sfântul Duh voind să se sălăşluiască înlăuntrul nostru face din fiinţa noastră un tron al Sfintei Treimi, căci Tatăl şi Fiul sunt nedespărţiţi de fiinţa Duhului" (Vl. Lossky). El coboară până la noi sfera Treimii în care ne atrage şi ne cuprinde. Duhul se uneşte cu noi, pentru ca să ne unească tainic sau să ne comunice într-un grad maxim dragostea intratreimică.

III. *Lucrarea Sfântului Duh în viața creștinului*

1. *Sfântul Duh conferă, în cadrul comuniunii ecleziale, fiecărei persoane umane, darul de a se realiza pe sine, după propriul ei mod de a fi, mijlocindu-i sfințirea și deschizându-i calea spre mântuire.* După cum aflăm din Faptele Apostolilor, ucenicilor Domnului la Cincizecime: „li s-a arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei" (Fapte 2, 3). Din faptul că limbile de foc ale Rusaliilor apar împărțite ne putem da seama de valoarea pe care o reprezintă persoana ca atare. Există o singură acțiune divină, un singur țel al îndumnezeirii, o singură albie sau cale a mântuirii, dar darurile sunt diferite, ca și îndeplinirile îndatoririlor, după sarcinile și puterile fiecăruia. „Fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos" (I Cor. 12, 7), ne spune și Sfântul Apostol Pavel. Sub înrâurirea Duhului, natura umană, subzistând atât în persoană cât și în neam, nu e pasivă, ci o putere vie, condiționată de voința liberă a omului de a trăi realmente în har. Între om și har, între persoană și Duh, există, prin urmare, o colaborare condiționată reciproc de voința omului și de dragostea lui Dumnezeu spre mântuirea sau îndumnezeirea naturii omenești. Calificativul teologic al acestei colaborări este teandrismul sau sinergismul. Fără îndoială, voința personală a credinciosului este implicată direct în această colaborare. În viața Bisericii, Sfântul Duh este o prezență reală, focar al unui interes comun, fântână din care toți se adapă. Dar acest adevăr nu exclude faptul că Sfântul Duh este și sursă personală a harului pentru fiecare mădular al Trupului tainic, bucurie și dar pentru fiecare persoană în parte, în vederea unei edificări după propriul ei mod de a fi.

2. *Rolul Sfântului Duh în viața creștină este în special acela de a imprima în adâncul ființei credinciosului chipul lui Hristos.* Duhul lui Dumnezeu vine, în ordinea eclezială, să-și reverse tainele Sale în sufletele acelora pe care Botezul i-a împreunat cu moartea și învierea lui Hristos. Acest lucru este tot una cu înnoirea minții și prefacerea voinței credinciosului despre care ne amintește Sfântul Apostol Pavel. E vorba despre procesul prin care creștinul, prin mijlocirea Duhului, absoarbe în sine o imagine a lui Hristos, făcându-se astfel „asemenea chipului Fiului (lui Dumnezeu)" (Rom. 8, 29). Cu fiecare suflet se repetă oarecum opera mântuitoare, așa cum s-a săvârșit pentru tot neamul omenesc. Într-adevăr, scrie Sfântul Pavel către Galateni: „sunteți fii pentru că trimis-a Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre" (Gal. 4, 6). De fapt, această „asimilare" a Domnului de către credincios, prin care el dobândește filiația adoptivă divină, este ideea fundamentală a pnevmatologiei pauline. „Duhul Domnului" face pe credincios să se bucure de „slava Domnului" (II Cor. 3, 18). Marele Apostol ne spune că orice creștin este chemat să se împărtășească de slava lui Hristos. Lumina cunoștinței acestei slave strălucește în inimile celor ce înaintează în ea ca într-un templu (cf. II Cor. 4, 4). Dacă credinciosul ar primi slava lui Dumnezeu numai prin puterile lui finite, esența ei divină i-ar rămâ-

ne cu neputinţă de cuprins. Dar Duhul îi înalţă spiritul, îi sporeşte capacitatea de înţelegere, îl ajută ca voinţa lui să ajungă de acord cu voinţa divină, îi potenţează la maximum toate aptitudinile sale, făcându-se un „duh" cu ele. În aceeaşi ordine, ne spune Sfântul Apostol Pavel, „slujirea Duhului cea întru slavă" îl eliberează pe credincios de orice servitute. „Unde este Duhul Domnului, acolo este libertate". (II Cor. 3, 17). E vorba totuşi de o libertate care nu suprimă nici autoritatea absolută divină, ce i se impune credinciosului din interior, iar nu din afară, şi nici responsabilitatea. Căci sălăşluirea Duhului în adâncul fiinţei sale, pe lângă faptul că îl eliberează de orice moralism subiectiv, îi conferă o menire şi îl angajează într-o misiune.

Se cuvine să adăugăm şi cele subliniate mai înainte, privind Sfintele Taine. Lucrarea Sfântului Duh în viaţa creştinului asigură eficacitatea concretă a mântuirii adusă de Hristos, dar numai prin Taine. Darurile Duhului nu sunt conferite individului care fărâmiţează unitatea eclezială, ci numai persoanei care realizează în Biserică o anumită consubstanţialitate „euharistică" cu alte persoane. De aceea putem afirma că primirea Duhului nu este pentru nimeni individuală, ci personală, ceea ce înseamnă de fapt eclezială.

Nu se cuvine să încheiem acest şir de idei fără să amintim şi de o altă funcţie a Duhului din viaţa creştinului. Ea ţine de expresia paulină „arvuna Duhului" (II Cor. 1, 22). Slava lui Hristos, la care ne-am referit mai înainte, nu este numai frumuseţea şi bucuria vieţii creştine prezente, ci şi obiectul nădejdii unei glorificări după înviere (cf. Rom. 5, 2). Puntea dintre prezent şi eshatologic, desemnată de o altă expresie paulină: „din slavă în slavă", este aruncată de una şi aceeaşi putere a Duhului ce sălăşluieşte în noi. Trecerea de la un eon la altul este opera Paracletului.

3. *Conlucrarea Sfântului Duh cu omul priveşte deopotrivă persoana umană şi neamul.* Referindu-ne, mai întâi, la persoana umană, se cuvine să ţinem seama de toate condiţiile ei concrete de existenţă. Una din acestea este şi aparenţa persoanei la un neam sau popor. Persoana nu trebuie privită ca un atom al naturii închis într-un absolut al său, ruptă aşadar din legăturile sale fiinţial etnice. Caracterul eminamente eclezial, datorită căruia credinciosul devine purtătorul energiilor divine creatoare, nu poate aparţine decât aceluia ce se află integrat în unitatea spirituală a neamului său, unitate care exprimă ea însăşi vocaţia de a participa la viaţa în Dumnezeu. In acest sens, se cade să spunem şi aceea că neamul sau poporul nu trebuie considerat nici el numai ca o unitate naturală a făpturii omeneşti, unitate determinată de sânge şi de grai, ci ca purtător al chipului lui Dumnezeu. De la Sfinţii Părinţi aflăm că „nu într-o parte a naturii se află chipul, nici într-un membru se găseşte harul, ci natura umană în totalitatea ei este chipul lui Dumnezeu" (Sf. Grigore de Nissa). La Cincizecime, Sfântul Duh însuşi vorbeşte prin Apostoli fiecărui neam în graiul său. Primind Botezul Duhului şi fiind astfel transfigurate, neamurile se armonizează în noua ordine spirituală a

Bisericii universale. Biserica universală însă nu anulează prin existența ei faptică Bisericile locale, de obicei Biserici naționale. Mai mult decât persoanele ca atare, neamurile care au auzit glasul Duhului, înțelegându-și astfel menirea, sunt acelea care îndeplinesc misiunea divină de ctitorire a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Marile fapte care aduc realmente un spor de bine omenirii, în numele Evangheliei lui Hristos, sunt revărsări ale harului dumnezeiesc, nu atât în viața inșilor singuratici, cât a colectivităților etnice.

IV. *Interpretările greșite privind lucrarea Sfântului Duh în viața creștină. Combaterea lor.*

1. *În general, prin interpretări greșite vizăm acele concepții care consideră că pot vorbi despre o prezență și lucrare a Sfântului Duh în afară de Biserică, reducând în același timp viața creștină la aceea a credinciosului singular, respectiv la individul preocupat numai de sine.* Pe această linie se află toți pietiștii, separatiștii și sectarii. Unirea cu Dumnezeu, care este scopul suprem al dragostei creștine, este unirea cu Iisus Hristos în Biserică. Funcția Bisericii, ce atârnă de prezența Duhului în ea, este aceea de a modela pe credincios după exemplarul dumnezeiesc și omenesc care este Iisus Hristos. Având așadar un model unic și sublim, Biserica are la îndemână o disciplină stabilă și fără greș. Ca instituție de origine dumnezeiască, ea deține o singură regulă de viață, viața însăși a Mântuitorului. Cine caută mântuirea, în sensul real al cuvântului, nu are nevoie să născocească altă regulă personală, justificându-se cu „libertatea Duhului". Orice metodă personală este pândită de ruperea din „unitatea Duhului", de unde rezultă primejdia pierderii „legăturii păcii" (Eefes. 4, 3). Deoarece Duhul nu lucrează și nu este prezent în chip mântuitor în afară de Biserică, se înțelege că nu există mântuire în afară de ea. Identitatea dintre Hristos și Biserică, pe care nu ne-o asigură decât Sfântul Duh, este un principiu normativ cu caracter absolut. Acest principiu este de fapt expresia legăturii dintre Crez, Taine și Ierarhie, care laolaltă alcătuiesc elementele de disciplină ale Bisericii.

2. *Pierderea credinței adevărate, îndepărtarea de învățătura apostolică, ceea ce e tot una cu piarderea mărturiei unice a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, constituie un semn evident al părăsirii pseudocreștinului de către Sfântul Duh.* Cine crede că a dobândit pe Sfântul Duh în afară de adevărul tradițional al Bisericii se predă unei iluzii și unei rătăciri. Acesta a uitat de faptul că „Duhul este adevărul" (I Ioan 5, 6), ca și de îndemnul „nu dați crezare oricărui duh, ci ispitiți duhurile ce sunt de la Dumnezeu" (I Ioan 4, 1). Pentru a se constitui într-o „anti-Biserică", mulți dintre așa-ziși credincioși se consideră „inspirați". Căutând acel mod de iluminare divină, care i-ar putea călăuzi spre aflarea unor revelații personale, ei se lasă seduși de diverse entuziasme efemere și inconsistente. Orice revelație directă este o simplă stare de cuget întâmplătoare, care așează în

locul prezenţei divine o creaţie subiectiv-omenească şi în care exaltarea şi profetismul visător sunt considerate ca acţiuni ale Sfântului Duh. Descoperirea adevărului absolut nu aparţine decât Bisericii. În materie de credinţă, erorile raţiunii individuale nu sunt numai semne de mărginire, ci de orbire.

3. *Contestarea valorii absolute a Sfintelor Taine în viaţa creştină înseamnă şi tăgăduirea prezenţei şi lucrării Sfântului Duh în ea.* Tainele toate, administrate de Biserică, sunt căile unirii credincioşilor cu Hristos. Înlăturarea lor aduce cu sine înlăturarea însăşi a comuniunii reale cu Sfântul Duh, prin care Hristos se imprimă ca chip dumnezeiesc în noi. Deşi s-ar cuveni să vorbim despre fiecare în parte, ne rezumăm la Tainele de iniţiere. În afară de Biserică, Botezul nu mai este o „naştere din apă şi din Duh" (Ioan 3, 5). E mai mult un angajament decât o taină, o simplă ceremonie, chiar şi atunci când se susţine că ar fi sursa unor harisme. În esenţa sa, Taina Mirungerii e necunoscută. De asemenea, Sfânta Împărtăşanie, lipsind credinţa în virtuţiile Duhului, nu mai e considerată „hrana nemuririi". Sfintele sfinţilor nu mai sunt privite liturgic, drept un foc ce arde în asistenţa nevăzută a îngerilor şi a tuturor drepţilor din lumea cerească. Între Botez şi Euharistie se află toate celelalte taine şi ierurgii ce călăuzesc curentul vieţii duhovniceşti în matca fără greş a Bisericii.

4. *Suprimarea preoţiei, a demnităţilor şi a slujirilor ei, din orice grupare eretică, este dovada pierderii esenţei vieţii dumnezeieşti din comunitatea respectivă.* În Biserică, toate demnităţile preoţeşti sunt funcţii ale Sfântului Duh. „Pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică; întâi apostoli, al doilea prooroci, al treilea învăţători" (I Cor. 12, 20). Datorită unui dar special al Duhului cu care este înzestrată ierarhia, ea are puterea de a reprezenta real pe Hristos în comunitatea eclezială. Preotul are darul de a personifica sinaxa liturgică, de a o exprima înaintea lui Dumnezeu. El a dobândit de la Sfântul Duh „slujirea cea întru slavă" (II Cor. 3, 8). La rândul ei, comunitatea, prin preot, se uneşte cu Hristos în jertfa euiaristică, împărtăşindu-se în mod real de El şi însuşindu-şi factorul divin care o preface deplin în Biserică. De fapt, avem de a face cu parohia, iar parohia *in nunce* este un neam. La baza gândirii tuturor acelora care înlătură preoţia din rosturile ei, suprimându-i demnitatea şi slujirea, stă ideea că Hristos rămâne la mare distanţă faţă de om, fără o implicaţie directă în viaţa eclezială, de aceea nici preoţia lui personală nu are nevoie să fie reprezentată de nimeni şi nici Sfântul Duh să acorde cuiva un dar special. Fără îndoială, o asemenea gândire aduce cu sine „o întristare a Duhului celui Sfânt al lui Dumnezeu" (cf. Efes. 4, 30). Căci acest lucru nu înseamnă altceva decât o renunţare la ideea prezenţei mântuitoare a Duhului în Biserică, prezenţă ce nu ar implica o eficienţă reală asupra vieţii, de vreme ce mântuirea adusă de Dumnezeu nu ar produce o schimbare reală în oameni.

5. *Soroacele privitoare la sfârșitul lumii, considerate de credincioșii rătăciți descoperiri ale Duhului, sunt de fapt un însemnat capitol de amăgiri și presupoziții, de afirmații neîntemeiate și înșelări repetate.* În fața unor presupuse descoperiri profetice, care au fixat atât de diverse soroace în legătură cu sfârșitul lumii, este destul să ne dăm seama că avem de a face cu gândirea celor care încearcă să înlocuiască credința cu dorința. Preocupați să desființeze timpurile, aceștia consideră păcatul care se află ca un obstacol în fața ochilor lor drept o lucrare a Duhului Sfânt. Necunoscând pe Duhul adevărului, care numai în Biserică poate fi cunoscut, rămân pradă „duhului rătăcirii" (I Ioan 4, 6). Criteriul deosebirii „duhurilor" nu-l poate afla nimeni decât în Biserică.

Interpretările greșite privitoare la lucrarea Sfântului Duh în Biserică și în lume sunt mult mai numeroase, din motivul intenției de a face câteva exemplificări ne oprim însă aici.

V. *Exemplificări privind modul de constituire a sectelor, printr-o greșită înțelegere și falsă interpretare a lucrării Sf. Duh.*

Revenind, în parte, la câteva din ideile prezentate până acum, ne vom referi în concret la unele grupări separatiste, care pretind că își au originea într-o intervenție nemijlocită a Sfântului Duh în istorie. Cât de ușor pare pentru membrii acestor grupări, cărora le lipsește de fapt orice punct de orientare în memoria vie a creștinismului, să considere că Sfântul Duh însuși le-a întemeiat așezământul la care aparțin. În realitate, se constată că nici una dintre secte nu-și poate justifica apariția decât prin raportare la unica și adevărata Biserică a lui Hristos. Dar în timp ce această Biserică are drept temelie lucrarea obiectivă, sfințitoare și unificatoare, din ziua de Rusalii, ca o Cincizecime perpetuă, gruparea sectară are la origine o mișcare contrară, vizând totdeauna o dizidență și o separare de Biserică. Începând cu conjunctura în care secta ia naștere printr-o schismă, în sensul precis al unui eveniment ce poate fi datat, și continuând cu o atitudine constantă de opoziție, secta se afirmă totdeauna printr-un fel specific de protestare împotriva Bisericii, tocmai datorită manifestării acesteia prin elementele bine definite ale tradiției sale milenare.

În situația sa istorică concretă, adevărata Biserică nu poate fi altceva decât descoperirea miresei lui Hristos, în manifestarea ei neîntreruptă (fără să fie o realitate încremenită în imobilitate); arătarea însăși a Ierusalimului ceresc, dovedind astfel că poartă prin veacuri, cu sine, nemijlocita prezență a Sfântului Duh. În schimb, uitând de faptul că „Duhul este adevărul" (I Ioan, V, 6), ca și de îndemnul: „nu dați crezare oricărui Duh, ci ispitiți duhurile ce sunt de la Dumnezeu" (I Ioan, IV, 1), credincioșii care formează o sectă se consideră îndreptățiți să se constituie într-o „anti-Biserică". Înainte de a fi o separare de ordin teologic și dogmatic, secta este o dizidență de ordin esențial spiritual. Sectarul nu caută atât de mult să-și rezolve probleme de natură teoretică, ci problemele vieții sale interioare, rupându-se de însăși sursa vieții spirituale. Pierderea puterii

divine unificatoare face ca o sectă odată constituită să se dividă, mai departe, în alte secte. Astfel, *Adventismul iniţial*, care a avut la bază *Baptismul*, a odrăslit, în cursul vremii, *Adventismul de ziua a şaptea şi Adventismul reformist*, şi fără să se încheie acest proces, *Russelismul*. Un alt exemplu îl avem la *penticostali*, din care au ieşit, în zilele noastre, *penticostalii dezidenţi*, cu numeroase grupări având sedii în Europa şi în America (New York). Părăsirea Duhului Sfânt pe care o constatăm tocmai la cei ce se socotesc purtaţi de „duhul" e un fapt dovedit cu prisosinţă de numeroasele crize, numeroase epurări şi adesea dezidenţe pe care le aflăm la sectari.

Potrivit învăţăturii ortodoxe, însuşirea adevărului de credinţă e însoţită de o veritabilă naştere din nou, de o nouă devenire pe care o săvârşeşte Sfântul Duh în Biserică, în numele lui Hristos odată cu primirea Sfintelor Taine. Numai pe temeiul acestui criteriu hristologic, moral şi sacramental, conştiinţa creştinului poate fi apărată de primejdiile alunecării în fantastic. Credincioşii din grupările aşanumite „harismatice", în special penticostalii dezidenţi, nesocotind aceste primejdii care provin dintr-o lucrare de surpare a duhurilor rele, caută acel mod de iluminare divină, care i-ar putea călăuzi spre aflarea unor revelaţii personale, independent de transmiterea unui adevăr obiectiv (în Iisus Hristos), pe calea tradiţiei. Cu alte cuvinte, ei cred într-o revelaţie a Duhului, deosebită de Revelaţia ce ne-a fost dată prin Fiul lui Dumnezeu întrupat şi anume aceea a unei operaţiuni spontane, directe. Pentru justificarea acestei încercări, ei fac apel la cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Duhul să nu-l stingheriţi, proorocirile să nu le dispreţuiţi" (1 Tes. 5, 19). Surprinsă mai ales printr-o mişcare a unui entuziasm efemer, această revelaţie directă este o simplă stare de cuget întâmplătoare, care aşază în locul prezenţei divine o creaţie subiectiv-omenească.

Căderea în transă, la penticostali şi harismatici, este simtomatică. Mergând pe linia dezvoltării exclusive a activităţilor religioase afective, ei ajung la forme patologice. Se ştie, de exemplu, că scăderea tensiunii arteriale prin înfometare, suprimă lucrarea conştiinţei. La aceşti sectari, pregătirea rugăciunii cu postiri excesive implică halucinaţii de care fac atâta caz şi care sunt departe de experienţa spirituală adevărată. În mod sigur, cei care caută un sprijin pentru pretinsele revelaţii personale, în cuvintele mai înainte amintite ale Sfântului Apostol Pavel, uită că în acelaşi verset Marele Apostol al Neamurilor spune: „Cercetaţi toate lucrurile şi păstraţi numai ce este bun" (I Tes. 5, 19). Sfântul Duh nu intervine doar în anumite momente de entuziasm pe care le trăim în cursul existenţei noastre şi nu devine izvor de inspiraţie numai pentru câteva clipe. Dimpotrivă, El lucrează în viaţa noastră tot timpul şi în cele mai mici acte, într-un mod al unei acţiuni statornice, pe care nu o putem avea decât prin rânduielile ce au fost instituite de Hristos.

În general, în fenomenul sectar, exaltarea şi prozelitismul, generator de amăgiri, atât de bogat în creştinismul apusean contemporan, formează un mediu favorabil introducerii în concepţia privitoa-

re la structurile ierarhice ale Bisericii a unor idei cu totul depărtate de gândirea ei și orientarea primară a creștinismului, menite să surpe ordinea eclezială, înlăturând conținutul vieții harismatice împărtășite de Duhul Sfânt în tainele și ierurgiile Bisericii. Așa-zisa „mișcare harismatică" din America și din Occident, deși se afirmă in sânul unor comunități creștine istorice, se află și ea încadrată pe această linie.

Referindu-ne la toate grupările sectare, putem spune că ele și-au tăiat firul comuniunii cu Biserica Apostolică, înlăturând Preoția și funcțiunea Episcopatului, pierzând astfel legătura cu însăși esența vieții dumnezeiești din Biserică, adică împărtășirea cu Sfântul Duh, cum am văzut dovada acestei pierderi o constituie faptul că neoprotestanții au înlăturat toate Tainele și le-au socotit simple simboluri, lipsite de o împărtășire reală cu Sfântul Duh. Luând ca model iarăși pe penticostali, observăm că aceștia consideră botezul mai mult ca un angajament, decât ca o taină, o simplă ceremonie, urmărind împlinirea lui cu dobândirea unor harisme deosebite. Astfel ei zic că „botezul cu apă nu este îndestulător, el trebuie întregit cu „Duh Sfânt și cu foc", care rezervă diferite daruri ale Duhului, îndeosebi darul vorbirii în limbi, a întâlnirii limbilor și a proorociei, cum s-a revărsat în Ziua Cincizecimii. Întrebarea e, dacă penticostalii nu reușesc să obțină aceste daruri, ce se alege din „nașterea din nou?". Mai este sfântă? Ce fel de sfințenie adaugă harismele la această „naștere"? În afara realismului sacramental, „dobândirea Sfântului Duh" e o înșelare ce își are izvorul în profetismul iluzoriu.

Un alt aspect al harismelor în grupările sectare se leagă de silința unora să se manifeste ca organe ale Duhului prin descoperiri profetice, fapt consemnat mai înainte. În general, toți întemeietorii grupărilor neoprotestante afirmă că au primit descoperirea adevăratei credințe printr-o „iluminare exterioară" ca o descoperire a Sfântului Duh. Ei pretind că au reluat legătura nemijlocită cu Duhul, întocmai ca Sfinții Apostoli la Cincizecime. La nazarineni, Iacob Virz a început a afirma că în anul 1850 s-a bucurat de o revelație primind o scrisoare din cer, în urma căreia înființează „biserica cea nouă". *Evangheliștii și Secerătorii* au apărut prin pretenția unor pastori de a avea darul unor tâlcuri speciale. Originea *Adventismului* o constituie proorocirea lui W. Miller, iar reforma lui se leagă de halucinațiile unei femei bolnave, Hellen White. Cum fiecare comunitate neoprotestantă pretinde că are zestrea ei de harisme și iluminații interioare care îi determină în mod deosebit forma învățăturii sale și cum se constată că fiecare are o altă viață spirituală, devine limpede faptul că ele nu au darurile din același izvor, deci nu sunt inspirate de Duhul Sfânt. Dimpotrivă, observăm că lipsa reală a Duhului se caută a fi înlocuită cu atâtea manifestări duhovnicești „sui generis" câte confesiuni se ivesc. Pe de altă parte, anumite acțiuni profetice, cum sunt acelea ale descoperirii păcătoșilor din comunitatea religioasă, la penticostali, sunt provocatoare de scandaluri și neorânduieli sociale.

Fixarea unor soroace despre sfârşitul istoriei, pe care le pretind iarăşi sectarii ca descoperiri ale Duhului, în aşteptarea împărăţiei de o mie de ani, aşa cum se întâmplă cu *russeliştii, adventiştii, penticostalii, inochentiştii* etc. e un alt capitol de presupoziţii neîntemeiate şi de înşelări repetate a unor credincioşi rătăciţi de la adevărata credinţă. „Cu această dorinţă de a desfiinţa timpurile, ei încetează de a vedea ceea ce este în faţa lor, păcatul, şi nu-l pricep lăuntric, alergând după bunuri pe care nu le putem primi acum pentru că nu este curată firea pentru a primi îndumnezeirea". (P. Florenschi).

Accentul pe care îl pun aceşti credincioşi pe trăirea după poruncile evanghelice, nu este de inspiraţie dumnezeiască, pentru că faptele lor au caracter de suprafaţă, de manifestări exterioare fără a urmări printr-o îndelungată lucrare duhovnicească transformarea firii într-un vas al pogorârii Duhului Sfânt, premergătoare Parusiei.

Lipsa de smerenie la ei este dovada lipsei lucrării Duhului însuşi. În faţa acestei evaziuni şi devieri, învăţătura ortodoxă nu se desparte de înţelepciune ci, dimpotrivă, se sprijină pe obiectivitatea datelor descoperite de către Sfântul Duh în Revelaţia divină, ocolind extazul şi supunând unui control sever orice revelaţie directă. Verificându-se pe sine în propria sa experiere neîntreruptă a realităţii dumnezeieşti, ea deschide unicul drum care acordă siguranţă lăuntrică pătrunderii la adevăr şi la trăirea unei vieţi morale integre. Ea ne face să înţelegem că „rodul Duhului este dragostea, bucuria, pace, îndelungă răbdare, bunătate, facere de bine, credinţă, blândeţe, înfrânare şi curăţie". (Gal. 5, 22—23).

Pr. Ilie Moldovan

BIBLIOGRAFIE

1. Pr. D. Stăniloae, *Relaţiile treimice şi viaţa Bisericii* în „Ortodoxia", XVI (1964), nr. 9/10.
2. Idem, *Sfântul Duh şi sobornicitatea Bisericii*, în „Ortodoxia", XIX (1967) nr. 1.
3. Prof. N. Chiţescu, *Taina Bisericii în gândirea lui Homiacov*, în „Biserica Ortodoxă Română", 1948, nr. 5—8.
4. O. Clément, *Sur la Pentecôte*, în „Contacts", XXII (1971) nr. 3.
5. Pr. Prof. I. G. Coman, *Elementele demonstratice în tratatul „Despre Sfântul Duh" al Sfântului Vasile cel Mare*, în „Studii Teologice" XVI (1964) nr. 5—6.
6. P. Evdokimov, *Orthodoxie*, Neuchâtel, 1965.
7. Idem, *L'Esprit Saint dans la tradition orthodoxe*. Paris, 1969.
8. I. Herman, *Kyrios und Pnevma*, München, 1961.
9. Pr. I. Ignătescu, *Sfântul Duh, în viaţa Bisericii, faţă de învăţătura neoprotestanţilor*, „Ortodoxia", IX, (1957) nr. 1.
10. H. Küng, *Structures de l'Eglise*, trad. J. Evard, Paris, 1963.
11. Vl. Lossky, *Essai sur la Théologie Mistique de l'Eglise d'Orient*, Paris 1944.
12. Pr. Ilie Moldovan, *Învăţătura despre Sfântul Duh în Ortodoxie şi preocupările ecumeniste contemporane*, Teză, Sibiu 1973.
13. N. Nissiotis, *Die Theologie der Ostkirche im Ökumenischen Dialog*, Stuttgart, 1968.

SIMBOLUL LITURGIC ÎN CÂNTAREA BISERICEASCĂ ORTODOXĂ

*I. CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE ASUPRA SIMBOLULUI LITURGIC**

O circumscriere caracteristică şi actuală a simbolului liturgic poate fi considerată cea a lui Al. Schmemann: „Rânduielile şi actele cultului ortodox au ... şi o semnificaţie mistico-simbolică. Sensul primar al *simbolului liturgic* nu este acela de „a figura", de „a reprezenta" (ceea ce presupune absenţa celui reprezentat) ci acela de a revela şi de a ne face să participăm la ceea ce el descoperă. Între simbol şi realitatea simbolizată nu este o asemănare ci o comuniune. Simbolul este o manifestare a unei realităţi care, în condiţiile date, nu se poate descoperi decât prin simbol. Contrar alegorismului, simbolul (în greceşte: a reuni, a ţine împreună) reuşeşte două realităţi, empirică sau vizibilă şi spirituală nevăzută, nu logic (aceasta semnifică aceea), nici după o relaţie cauzală (aceasta este cauza aceleia), ci „epifanic" (de la grecescul: a descoperi). O realitate descoperă pe alta, dar (şi aceasta este capital) numai în măsura în care simbolul însuşi stinge realitatea spirituală şi este capabil de a o întrupa"[1].

Asemănător defineşte simbolul liturgic şi Paul Evdokimov: „Nici semnul, nici alegoria nu sunt deloc „epifanice".

Din contră, *un simbol,* în spiritul Sfinţilor Părinţi şi după tradiţia liturgică, conţine în el prezenţa a ceea ce simbolizează. El îndeplineşte o funcţie de revelare a „sensului", şi, în acelaşi timp, se constituie ca un receptacul expresiv al „prezenţei"[2].

Pornind de la caracterul epifanic al simbolului liturgic în general, în cultul ortodox, se pot dezvolta o serie de consideraţii în legătură cu situaţia particulară a „simbolismului liturgic" în cântarea bisericească ortodoxă — care şi ea face parte integrantă din „rânduielile ... cultului ortodox"[3].

Dar încă menţinându-ne la nivelul generalizărilor, să observăm că sensul primar, epifanic, al simbolului liturgic — definit de autorii citaţi — nu exclude, totuşi, celelalte aspecte menţionate (logic, analogic, cauzal), cum ar rezulta din detalierile anterioare, oarecum negative şi tranşante, din punct de vedere metodologic. Aceste aspecte pot fi considerate „trepte" ale apropierii de sensul autentic al simbolului liturgic; chiar demersul discursiv al lui Schmemann sau

---

* Lucrare de seminar, susţinută în cadrul cursurilor de doctorat, la catedra de Liturgică, sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Liviu Streza, care a dat avizul pentru tipărire.

1 Pr. Prof. Dr. Liviu Streza, *Originea şi sensul divin al cultului ortodox,* în „Mitropolia Olteniei", Anul XLI (1989), Nr. 3, p. 48—49 apud. Al. Schmemann, *L'Eucharistie, sacrament du Royaume,* Paris, 1985, p. 121—122.

2 Paul Evdokimov, *L'art de l'icone, (theologie de la beaute),* Paris, 1972, p. 143—144.

3 Pr. Prof. Dr. Ene Branişte, *Liturgica specială* (pentru institutele teologice) ed. a doua, Bucureşti, 1985, p. 15.

Evdokimov, referitor la simbolul liturgic, se poate încadra într-un domeniu pre- (sau para)-simbolic, cu caracter logic sau gnoseo-logic.

Pe de altă parte, în fiecare dintre cele „inferioare" (logic, analogic, cauzal) simbolicului liturgic descoperim, măcar într-o anumită măsură şi într-un sens larg, o „umbră" a elementului epifanic (esenţial simbolului liturgic); de fiecare dată, o realitate descoperă pe alta (şi indicaţia neamului este o „descoperire"), e adevărat, „exterior" şi cu incomparabil mai puţină „comuniune", „atingere (spirituală)", „prezenţă" sau „întrupare" a realităţii semnificate, dar întotdeauna cu o oarecare împărtăşire din acestea... Fără această minimă, însă existentă, împărtăşire — care constituie substratul oricărei încercări de cunoaştere — orice relaţie, orice legătură („sământă" de comuniune), fie de tip logic, analogic sau cauzal, ar fi imposibilă. În acest sens se poate merge chiar până la acea „anumită conformitate, corespondenţă între Logosul divin şi logosul uman, (care) este fundamentul ontologic al oricărei cunoaşteri umane"[4].

Desigur, epifanismul ontologic al logicului, analogicului şi cauzalului ţine mai mult de creatorul, de natural (în legătură cu Revelaţia naturală), de omenesc..., diferenţa calitativă faţă de epifanicul simbolului liturgic fiind copleşitoare. Acesta din urmă este în legătură cu *Descoperirea* în Iconomia Întrupării a Însăşi Celei de a doua Persoane Treimice, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, şi cu *prezenţa* Sa tainică în Biserică, întru Duhul Sfânt, „până la sfârşitul veacului". (Mt. 28, 29).

II. a) *CUVÂNTUL ŞI ANALOGIA ÎN CÂNTAREA BISERICEASCĂ*

Înainte de a aborda simbolismul liturgic propriu-zis, epifanic, al cântării bisericeşti, ne vom referi pe scurt la câteva dintre celelalte aspecte amintite, pentru care există o suficientă tradiţie a explicării lor...

Putem adopta (temporar), pentru cântarea bisericească, o accepţiune profană comună, mai tehnică, a simbolului: „ceva care reprezintă altceva..."[5].

Şi să reamintim că în cântarea bisericească ortodoxă este prezent mereu „cuvântul". Tradiţia a impus această realitate a nedespărţirii liniei melodice de cuvânt.

Însă cuvântul este o realitate simbolică (chiar şi în sensul profan) deosebit de complexă. Pentru om este *simbolul prin excelenţă*, deoarece este greu, de fapt imposibil, de imaginat vreun alt simbol, vreo altă semnificaţie, fără lanţul nesfârşit de „iluminări" prin cu-

4 Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 46.

5 Colectiv, *Mic dicţionar filozofic*, Bucureşti, 1969, p. 339; sau *Mic dicţionar enciclopedic*, Bucureşti, 1978, p. 887.

vânt, ce-şi are un capăt în primele cuvinte rostite de om.[6]

În cântarea bisericească, cuvântul „vorbeşte" cu înţeles despre lucruri esenţiale pentru orice om: viaţă şi înviere, adevăr şi fericire, iubire şi mântuire, Dumnezeu... — Orice cântare am alege ca exemplu din cărţile de slujbă (Octoih, Triod, Penticostar, Mineie...), catehetic şi omiletic, pedagogic şi explicativ, cuvântul îndeplineşte o funcţie *gnoseo-logică*...

Un alt aspect, legat de nedespărţirea cuvântului de melodie în cântarea ortodoxă, este relevat de „metodul prepoziţiunilor sau tezelor melodice"[7]. Conform acestuia, linia melodică trebuie să însoţească înţelesul cuvântului, ilustrându-l *analogic* şi constituindu-se într-un „semnificant al unui mesaj extramuzical"[8]: „... când acestea (cuvintele — n.n.) exprimă o noţiune de ridicare, ca „înălţare", „munte", „cer", fraza melodică este ascendentă, în timp ce acelea care evocă contrariu, ca „adâncul", „infernul", coincid cu faze descendente... Deseori, de asemenea, cuvintele cheie ale textului sunt subliniate prin scurte melisme"[9].

Sfârşitul cântării „Taina creştinătăţii" de Ion Popescu-Pasărea este un exemplu caracteristic: se remarcă uşor linia melodică descendentă a „lumii", cea ascendentă a „înălţării" şi melisma culminantă a „slavei".

II. b) „*ETHOSUL*" *CÂNTĂRII BISERICEŞTI — UN SIMBOLISM ACTIV?*

Din totdeauna s-a observat expresia specifică şi influenţa deosebită a diferitelor genuri şi moduri ale cântării asupra sufletului omenesc.

Noţiunea „ethosului"[10] a vrut să surprindă această componentă sufletească a cântării (a muzicii în general, în particular a cântării bisericeşti), altfel destul de inefabilă. Cei ce au stăruit în efortul de deosebire a stărilor (o adevărată „deosebire a duhurilor") ce însoţesc feluritele tipuri de cântare, au putut determina destul de precis — şi după efectele, „roadele" lor individuale şi sociale — care moduri, „glasuri", ritmuri, intonaţii, etc., au un rol benefic, „cathar-

---

6 Extrapolări teologice imediate sunt şi aici posibile: „Dumnezeu a făcut — pe om, n. n. — după chipul şi asemănarea Lui, împărtăşindu-le şi din puterea cuvântului Său, ... fiind ca un fel de membre ale Cuvântului, şi fiind cuvântători."

Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvânt despre întruparea Cuvântului*, în vol. „Scrieri", partea I (traducere de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae), în colecţia „Părinţi şi scriitori bisericeşti", nr. 15, Bucureşti, 1987, p. 92.

7 Ion Popescu-Pasărea, *Principii de muzică bisericească — orientală (psaltică)*, Bucureşti, 1936, p. 27—28.

8 Octavian Nemescu, *Capacităţile semantice ale muzicii*, Bucureşti, 1983, p. 46.

9 Marc Dragoumis, *L'Eglise greque du XV-e siecle a nos jours*, în „Enciclopedie des musiques sacrees", vol. III, Paris, 1968, p. 175, col. I.

10 Theodore Gerald, *Les Peres de l'Eglise et la musique*, Paris, 1931, p. 151—157.

tic"[11], curăţitor de patimi şi care sunt nocive pentru viaţa sufletească...

Cântarea bisericească nu putea să le reţină decât pe cele dintâi şi aceasta este, foarte probabil, una din raţiunile selecţiei şi receptării ecleziale a celor opt „glasuri", Octoihul — asociat numelui Sfântului Ioan Damaschin, care, de fapt, a ordonat doar selecţia eclezială... De aceea, nădejdea, credinţa şi optimismul echilibrat, seninătatea, care sunt caracteristice glasurilor diatonice (I, IV, V, VIII) şi enarmonice (III, VII), au făcut ca acestea să fie uşor acceptate în cântarea Bisericii, în timp ce cromatismul glasurilor II şi VI, patetic, câteodată sfâşietor,[12] să fie considerat discutabil ca şi având un „ethos" specific creştin, până chiar în secolul nostru.[13] Însă iconomia mântuirii a cuprins, înainte de înviere şi înălţare, şi Patimile răstignirii şi morţii!

La fel stau lucrurile şi în cazul ritmului sau al profilului intervalic al melodiei, fiind preferate sunetele cu valori apropiate ca durată, fără „zdruncinături" ritmice, respectiv intervalele mai mici, fără salturi mari, exagerate — deci urmărindu-se o linie de ansamblu a melodiei cât mai lină („lumină lină"), mai liniştită.

Totuşi pericolul platitudinii, ce poate pândi un „cantus planus" (apusean) este evitat; „sarea" unei inflexiuni dramatice sau jubilatorii potenţează prin contrast caracterul general, senin şi solemn, al cântării. (Este o mare deosebire de calitate duhovnicească între „lin" şi „plan"...).

Este ilustrativă pentru cele arătate până acum cântarea „Ziua Învierii" (în varianta rămasă de la Ion Popescu-Pasărea, care, deşi compusă în glasul V — „unul din cele mai frumoase moduri bizantine... (ce) prezintă un plus de elan melodic, mai ales în variantele stihirarică şi papadică"[14] — întrebuinţează şi inflexiuni ale glasului VI când cântă despre „cei ce ne urăsc pe noi" şi „cei din mormânturi". Apare şi un salt mare, de septimă; dar cum s-ar fi putut exprima altfel îndemnul: „*şi aşa* să strigăm: Hristos a înviat..."!?

Aşadar, *anumite* structuri muzicale determinând (sau mijlocind) cu predilecţie *anumite)* stări şi experieri sufleteşti (duhovniceşti), se poate vorbi — între alte „capacităţi (nu numai) semantice ale muzicii (cântării)[15] — şi de o „funcţie simbolică afectivă" a acesteia; iar dacă termenul „afectiv" pare limitativ şi reductiv pentru profunzimea trăirilor respective[16], putem încerca să propunem un „simbolism sufletesc" sau chiar „duhovnicesc" al cântării bisericeşti — apropiindu-ne, în felul acesta, şi de „semnificaţia mistico-simbolică" din citatul introductiv.

---

11 Colectiv, *Dicţionar de termeni muzicali*, Bucureşti, 1984, p. 165.

12 Ion Popescu-Pasărea, *op. cit.*, p. 27.

13 Rev. Pere. I. D. Petrescu, *Les principes du chant d'eglise byzantin*, Sofia, 1935, p. 2.

14 Victor Giuleanu, *Melodica bizantină*, Bucureşti, 1981, p. 233 (s. n.).

15 A se vedea Octavian Nemescu, *op. cit.*

16. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Morală Ortodoxă* (pentru institutele teologice — Spiritualitatea Ortodoxă, vol. III.

III. *CÂNTAREA ORTODOXĂ CA SIMBOL LITURGIC*

Cântarea bisericească făcând parte din cultul Bisericii, fiind o activitate liturgică, o „lucrare" desfăşurată în cadrul comunităţii şi a comuniunii bisericeşti, aspectul său simbolic-liturgic „primar", epifanic, este indiscutabil.

Mai interesante, pentru studiul nostru, sunt îndeosebi valenţele sibolice *specifice* cântării liturgice ortodoxe.

Pentru a le pune în evidenţă este utilă o paralelă între cântare şi reprezentarea plastică (icoana), între văz şi auz, între spaţialitate şi temporalitate, ca percepţie şi potenţialitate simbolică religioasă, epifanică... Şi va trebui să ţinem seama de caracterul şi legile speciale ale spaţiului şi timpului liturgic, sacru, când „un fragment de timp sau de spaţiu devine o hierofanie, fără să se schimbe nimic în ceea ce priveşte aparenţa sa fizică, ce continuă să participe la mediul său empiric înconjurător."[17].

Într-o perspectivă comună, nevoia de certitudine, în „petrecerea" necontenită a celor lumeşti, ne face să preferăm de obicei sol,ditatea, „tăria" lucrurilor materiale, care pot fi *văzute* şi *pipăite*.

Cele văzute prezintă şi avantajul de a putea fi uneori „cuprinse" cu privirea în *întregul* lor — ceea ce pe plan sufletesc ne dă de asemenea o anumită certitudine a unei cunoaşteri complete — „cuprinzătoare". Astfel, în reprezentările mentale preferăm să operăm cu cele de tip vizual, care, în plus, pot fi adesea „vizualizate", „materializate" plastic — pictural, sculptural... — pipăitul putând confirma şi el (apoi şi eventual) durabilitatea „permanenţa", „certitudinea" obiectului...

Dar, atunci când reprezentările vizuale („materiale" sau „interioare") ne permit un oarecare acces analogic şi simbolic la lucruri şi realităţi dificile şi inaccesibile direct (cum este şi cazul celor religioase) folosirea corectă a acestor reprezentări se desparte de cea greşită, eronată... Reprezentarea îndreptăţită, în cazul icoanei şi a altor simboluri liturgice vizuale (plastice, materiale) — cu temei în Intruparea Mântuitorului[18], — se desparte de confuzia mentală (şi sufletească) pierzătoare a *idolului*. Folosinţa simbolică „iconică" a vizualului, a spaţiului (şi a „materialului" chiar) are loc în cadrul unui efort, a unei tensiuni spirituale continue, întru menţinerea unei trezvii a sufletului, pentru a nu cădea în false certitudini spirituale (de fapt „materiale") ale solidităţii şi durabilităţii (de la „durată"), ale permanenţei idolului şi credinţei idolatre.

---

17 Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 108.

18 Sfântul Ioan Damaschin, *Primul tratat apologetic contra celor ce atacă sfintele icoane*, în „Cultul Sfintelor icoane — cele trei tratate contra iconoclaştilor", (traducere de D. Fecioru) Bucureşti, 1937, p. 4; Pr. Prof. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, în „Studii Teologice", seria. II, Anul IX (1957), nr. 7—8, sept.-oct., p. 427.

Spre deosebire de cele „vizuale" şi „tactile", asociate îndeosebi *Spaţiului* — „timpul" fiind interesant doar pentru „durata" sau „schimbarea" celor văzute şi pipăite — situaţia „sonorului", mediul cântării şi al cuvântului vorbit, este deosebită. Prin „viul curgerii" sale, sonorul este mai puţin predispus formării de idoli, care trebuie să fie cât de cât „plastici" (material, mental) pentru a fi, şi prin aceasta, amăgitori.

Deşi există o oarecare relaţie cu vizualul şi tactilul, totuşi, pentru că nu există de obicei (conform experienţei comune) sunete continuu asociate lucrurilor văzute sau pipăite, domeniul „sonorului" poate fi considerat ca fiind cel al efemerului, al temporarului; temporarul însă, ne atrage atenţia asupra *„temporalului", a timpului*...

Sunetul ne mijloceşte cunoaşterea şi despre lucruri mai puţin „solide", mai curgătoare şi chiar impalpabile sau „invizibile", ca în cazul curgerii apei şi a valurilor, respectiv a tunetului şi a vântului...

Dar, mai ales, nu trebuie uitat că *prin sunet se manifestă cuvântul* — înainte de a fi scris, „plastic", vizual. Dacă sunetul în sine, abstract fizic, fără înţeles şi persoană, „în spatele său", poate fi un semn al perisabilului, trecătorului, sunetul suport pentru cuvânt şi cântare (acesta incluzând cuvântul sau cuvântul şi cântarea *manifestate prin sunet* dezvăluie (descoperă, arată) în special devenirea, viaţa persoanei umane care rosteşte sau cântă, comunicând informaţie şi energie despre caracterul dinamic, desfăşurat în prezentul clipei, al *realităţii* fiinţelor.

Cuvântul sonor, *vorbit şi cântat, auzit, comunicat,* este modalitatea simbolică a legăturii cu un alt om, cu o altă *persoană,* iar în cadrul eclezial, istoric şi sacramental, cu Însăşi Persoana Dumnezeiască, Cuvântul întrupat, Mântuitorul nostru Iisus Hristos — şi prin El cu celelalte Persoane Treimice: Tatăl („cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, aşa vorbesc". — In. 12, 50) şi Sfântul Duh („Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi" — In. 16, 13). „Prin urmare, credinţa este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos". (Rom. 10, 17).

Şi cuvântul liturgic, ca şi Nume al lui Dumnezeu, este „*loc teofanic* (s. n.) prin excelenţă..."[19]

„Doamne miluieşte", „Sfinte Dumnezeule...", „Unul Născut, Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu...", „Pe Tine Te lăudăm..." — toate implică, înseamnă *prezenţa* Celui Căruia ne adresăm în Sfânta Liturghie, „Dumnezeu (care) este Domnul şi *S-a arătat* nouă". — *Iniţiativa epifanică* aparţine lui Dumnezeu...

*

* *

Pe când vizualul şi reprezentările mijlocite de el ne puteau da impresia şi poate o oarecare certitudine şi încredere a cuprinderii

---

19 Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 92.

„deodată", complete, dar statice, până și a nemărginitului (printr-un „mărginit" plastic, însă, ce își pune o anumită amprentă statică și pe viața spirituală a națiunii), sonorul cuvântului și cântării presupune și propune o altă încredere în ceea ce urmează, în timp, (nevăzut și neașteptat), să fie auzit, o credință mai mare în inepuizabilul *tainei* vieții celuilalt[20], care nu se poate „cuprinde", „consuma"... decât reducând-o nepermis și chiar desființându-l (spiritual) pe celălalt — „desființare" — în ceea ce este el însuși. „Taina" poate fi receptată, se poate descoperi conform măsurii ei și ne putem împărtăși de ea doar prin credința în nesfârșita sa dăruire „nemonotonă"[21], când nu se mai pune problema vreunei „cuprinderi"... căci mai are rost vreun sens posesiv atunci când este vorba de un alt Eu — și încă în cazul unui Eu Dumnezeiesc?

Paradoxal și antinomic, abia astfel se poate vorbi de o „cuprindere" a nemărginirii Tainei...

Sonorul, prin cuvânt și, mai mult, prin cântare (e vorba de cântarea liturgică), poate fi mijlocul simbolic adecvat unei astfel de *descoperiri și împărtășiri* a Tainei Dumnezeiești...

*
* *

Cuvântul viu, „verbul", este, în primul rând, cel „sonor" și — (limba română permite această sugestie) — „cu-vânt", cu suflare de viață (Fac. 2, 7; In. 20, 22), care implică, în cazul persoanei umane, participarea „întregului" ei sufletesc și trupesc: *sufletesc*, pentru partea esențială a cuvântului, care este *sensul* (nu doar mental) și *trupesc*, prin elementul de neînlocuit, clipă de clipă, pentru viață, care este *suflarea*, materială și aflată la granița atât a influențelor automatismelor biologice (mai „trupești", cât și sub controlul conștiinței și voinței proprii (mai „sufletești").

Și cântarea, legată de cuvânt, la fel ca și rostirea liturgică (citire, predică) *cu voce*, și, de ce nu, ca și toate actele liturgice, ce implică și „trupescul" eclezial (individual și colectiv, comunitar), privește alcătuirea fundamentală, dihotomică și trupească, și sufletească, a omului...[22].

*
* *

Revenind la perspectiva cântării propriu-zise, experiența simțului estetic comun, al frumosului, — care, ca toate celelalte potențe sufletești pozitive, au fost dăruite încă prin creație omului — ne face să preferăm, ca și „bucurie", „bunătate", „podoabă", etc., cuvântul cântat, cuvântul cu melodie, *melodios*, cuvântul într-o *stare completă* — starea cealaltă, de simplă vorbire „prozaică", fiind mult mai

---

20 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 432.

21 Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* (pentru Institutele teologice), vol. I, București, 1978, p. 13.

22 Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 30.

apropiată de sunetul neînsufleţitului fizic, de zgomot; computerele acestui sfârşit de secol pot sintetiza vorbirea „prozaică" într-o oarecare măsură, nu însă şi cântarea vie autentică, *personală*.

Aşa încât, folosirea cu o atât de mare pondere a cântării în slujbele Bisericii Ortodoxe corespunde nu unui aranjament liturgic omenesc, ci răspunde unor resorturi mai profunde, ontologice şi teologice, unor „reguli transcendente ale viziunii ecleziale"[23], potrivit cărora *cuvântul sonor cu înţeles* — ca şi stare superioară, „pnevmatisată", a sonorului — trebuie să se manifeste în starea sa cea mai „de slavă", *cântarea*, aceasta înţeleasă nu doar ca un procedeu formal de asociere a cuvântului cu melodia, ci ca o *entitate simbolică organică*. În *acest* fel, cuvântul liturgic cântat („cântat" — în sensul general, ce cuprinde şi cazul limită, particular, al citirii, rostirii simple — „cântare prozaică"), este „icoana sonoră", simbolul liturgic al Cuvântului care, prin „întruparea" şi „învierea" Sa în fiecare citire şi cântare a slujbelor bisericeşti, este „binevestit", *descoperit*, comunicat celorlalţi — pentru a fi născător de comuniune, de Biserică — de către omul, sau oamenii care cântă, „glăsuiesc" („glasul bisericesc" — altă numire a cântării bisericeşti, ce indică sunetul *caracteristic omului, persoanei*, care, în măsura în care Mântuitorul s-a întrupat ca om, poate fi şi Persoana Dumnezeiască).

Altfel spus, Cuvântul este *actualizat* liturgic prin citirea şi cântarea din „scripturi", adică dintr-o stare a sa mai „plasticizată", într-un fel mai „vizuală" şi statică... Este domeniul „realismului liturgic şi simbolic", al „simbolismului epifanic..."[24].

*

* *

Există şi o complementaritate simbolică (liturgică şi epifanică) între vizual plastic, iconografic, şi sonorul muzical... Stabilitatea materială mai îndelungată a simbolurilor vizuale mijlocesc mai adecvat experierea „neschimbării" (Iac. 1, 17), imuabilităţii celor Dumnezeieşti, în timp ce prin cuvânt şi cântare (în „curgerea" lor în timp) ni se dezvăluie şi trăim mai concret „întruparea" acestora şi viaţa energiilor lor necreate.

*

* *

Referitor la „materializarea" contemporană a sunetului, care este înregistrarea cu mijloace tehnice a cuvântului şi a cântării — din punctul de vedere al simbolului liturgic, aceasta pare să fie numai o amăgire mai subtilă, mai rafinată, prin medierea prea îndepărtată a comuniunii şi chiar prin ruperea sau ocultarea ei. Epifanicul (dacă se poate spune aşa), este redus la informaţie; la fel ca şi scrisul singur, fără vederea „faţă de către faţă" (I Cor. 13, 12) şi grăirea „gură către gură" (III. In. 14), la fel ca „scriptura" izolată, pro-

---

23 *Ibidem*, p. 156.
24 *Ibidem*, p. 22, 30.

testant, de Tradiție și de „prezența liturgică"[25], înregistrarea fizică a sunetului, în vederea *repetării* unui fragment de realitate sonoră *trecută* într-un oarecare *prezent*, îi sustrage acestuia din urmă relația de comuniune vie între *persoane prezente*, care permanent își ajustează și își obiectivează, prin dialog, împărtășirea reciprocă inepuizabilă[26]. Imanentismul instrumental al repetării înregistrării este cu totul deosebit de repetitivitatea *liturgică*, care este o poartă mereu deschisă către transcendența veșniciei[27]. Înregisrată, cântarea liturgică încetează a mai fi simbol epifanic, pentru că încetează a mai fi „liturgică".

Rămânerea în „repetarea monotonă"[28] a înregistrării sonore tehnice, care îl „în-registrează" pe celălalt (dar în cazul Celuilalt!?) într-o părticică a sa până la urmă nesemnificativă, înseamnă rămânerea în singurătatea propriilor atribuiri de sens — ce evoluează pervers, în lipsa comuniunii vii, reale, cu celălalt, cu ceilalți (în „liturgia" creștină Celălalt este și Însuși Dumnezeu) spre o tot mai pronunțată idolatrizare egocentrică.

Participarea la slujbă, împreună cu ceilalți, la fel ca în vechime și în toate timpurile, simplă, „primitivă" și primară, și cu trupul și cu sufletul, rămâne de neînlocuit...

*
* *

Să mai amintim liniștea, tăcerea, non-sunetul, non-cuvântul și non-cântarea, corespondentul sonor al „întunericului" vizual, simbolul inexistenței, cea dinainte de Creație, când — realitate actualizată, în tăcerea de dinaintea oricărei slujbe, de binecuvântarea inițială a preotului — „la început era Cuvântul" (In. 1, 1). Tăcerea, pregătită prin „dizolvarea" melismatică a cuvântului în cântarea liturgică, mai este și simbolul (ulterior) al depășirii isihaste și apofatice a cuvântului, simbolul Cuvântului înălțat la ceruri, pe care nu-L mai poate cuprinde rostirea omenească, simbolul „inexistenței" pământești pnevmatizate întru viață veșnică...

CONCLUZII

Polivalența liturgică și simbolică a cântării bisericești este departe de a putea fi epuizată în câteva pagini...

Cântarea de slavă înălțată lui Dumnezeu a fost întotdeauna simbolul unei apropieri, a unei legături sau a unei întâlniri și comuniuni cu Dumnezeu, întru Dumnezeu. De la cântările Vechiului Testament (cântarea lui Moise — Ieș. 15, a Anei — I. Reg. 2, Psalmii...) până la cele evanghelice (o menționare esențială este cântarea Mântuitorului împreună cu ucenicii Săi, după Cina cea de Taină — Mt. 26,

25 *Ibidem*, p. 154—155.
26 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune...*, loc. cit.
27 Paul Evdokimov, *op. cit.*, p. 114.
28 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Teologia Dogmatică... vol. I, loc. cit.

30; Mc. 14, 26) şi până la cele ale Apocalipsei, ca şi în toate slujbele Bisericii, cântarea a premers, a însoţit şi a urmat, în general a simbolizat, a *arătat* (epifanic) o astfel de (re)-întâlnire a omului cu Dumnezeu.

Drd. Vasile Grăjdian

UNELE ASPECTE ECLESIOLOGICE ÎN SCRIERILE SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR*

Întruparea Fiului lui Dumnezeu este cea mai mare taină a creştinătăţii pentru că fără ea n-ar fi fost posibilă mântuirea oamenilor. Fără Întrupare n-ar fi existat Înviere.

Sfântul Ioan Gură de Aur, despre care s-a spus — în mod greşit — că este mai mult moralist decât teolog, dovedeşte, prin nenumăratele sale exegeze pertinente, pe texte biblice, că este nu numai cel mai de seamă comentator al Sfintei Scripturi din toată perioada patristică, dar şi un fin analist, care „vede în Hristos centrul mesajului biblic, tema esenţială a mesianismului şi a propovăduirii apostolice, temeiul noului aşezământ al mântuirii: Biserica creştină"[1]. Fiind cel mai mare orator pe care l-a dat epoca patristică, teologia sa în special cea eclesiologică, trebuie căutată cu răbdare şi credinţă în omiliile şi predicile lui, adevărate perle ale culturii vechi creştine. Ţelul său nu a fost să dea la iveală tratate de învăţătură creştină ci de a-l „implanta" pe Hristos în sufletele ascultătorilor săi, însă, tocmai prin profunzimea şi puritatea „undelor" sale hristice ce ne răcoresc sufletele a creat adevărate monumente ale literaturii creştine, literatură în care pulsează prezenţa Duhului Sfânt.

Sfântul Părinte împleteşte în operele sale hristologia cu soteriologia şi eclesiologia, alcătuind un întreg unitar, din care răzbate dragostea sa pentru Hristos, pentru viaţa de dincolo de această viaţă.

1. *Noţiunea de Biserică. Definiţii ale ei*

De la început trebuie precizat că Sfântul Ioan Hrisostomul nu are o lucrare specială referitoare la Biserică, şi aceasta nu pentru că nu l-ar fi preocupat problema respectivă, ci datorită faptului că nu s-au ivit neînţelegeri, sau discuţii, „în jurul acestui subiect" care să necesite o abordare mai amplă a lui, aşa cum s-a întâmplat cu deofiinţimea Fiului lui Dumnezeu cu Tatăl, motivul întrunirii sinodului I ecumenic de la Niceea.

---

* Lucrare de Seminar, susţinută la catedra de Patrologie, sub îndrumarea Arhid. Prof. Dr. C-tin Voicu, care a dat şi avizul pentru tipărire.

1 Doctorand Pr. Ilie Moldovan, *Aspectul Hristologic şi pnevmatologic al Bisericii după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „Studii Teologice", Nr. 9—10, 1968, p. 706.

În acelaşi timp, învăţătura propovăduită de el, nu se rezumă aproape niciodată la o singură tematică, ci îmbracă o multitudine de aspecte; este o simbioză fericită între elementul dogmatic, riguros, şi cel moral, inundat de torentele iubirii şi înţelepciunii, amândouă resimţindu-se prin „gura de aur" a celui mai minunat predicator al Bisericii creştine.

Logica lui este impecabilă, relaţiile pe care le stabileşte între parte şi întreg având un solid fundament scripturistic şi tradiţional.

Sfântul Părinte defineşte Biserica, *pe de o parte*, ca fiind „casă de rugăciuni" pentru credincioşii care se adună şi se împărtăşesc de cuvântul lui Dumnezeu, *pe de altă parte*, citează cuvântul Bisericii articulat, în sensul lui clasic de „(Eclitia) tu (dimu)"[2]

Sfântul Ioan Gură de Aur utilizează cuvântul („Eclitia") şi cu alte sensuri, mai speciale, de „sinod" sau „adunare"[3].

Biserica are, în operele Sfântului Ioan, diferite denumiri care, deşi relative, sunt, totuşi, un fel de indicaţii pentru diversele funcţiuni îndeplinite de ea[4].

Denumiri omeneşti sau simboluri „care ascund realităţi dumnezeieşti" ele nu trebuie analizate în mod simplist, şi unilateral, ci în integritatea şi dimensiunea lor spirituală, ce transcede simţualul şi palpabilul. În acest sens trebuie priviţi termenii ca: „mireasă, fiică, fecioară, roabă, femeie stearpă, grădină mare" adresaţi Bisericii.[5]

Este imposibil — spune Sfântul Ioan — „să găsim cuvinte şi imagini" care să permită raţiunii umane înţelegerea supranaturalului, inefabilului. Oameni fiind, vorbim şi ne purtăm ca oameni, având „un limbaj neputincios în a exprima infinitul"; la fel se întâmplă şi când ne referim la trupul tainic al lui Hristos, la Biserică.[6]

Biserica — potrivit învăţăturii lui — este anterioară întrupării Domnului, ea există înainte de asumarea firii umane de către Hristos, acest act de smerire desăvârşită exprimând mai bine „comuniunea ideală a lui Dumnezeu cu oamenii".[7]

Poziţia Sfântului Ioan vine „ca o întâmpinare la una dintre problemele eclesiologice contemporane" şi anume: determinarea timpului în care a luat fiinţă Biserica. Ea traversează pragul materialităţii şi se înrădăcinează în lumea spiritelor, lumea de dincolo de noi, în care timpul dobândeşte alte dimensiuni.

În sens larg, Biserica este întâlnirea dintre tărâmurile celor două lumi, este comunicarea peste timp a omului cu Dumnezeu, cu împărăţia sa; este banchetul ceresc la care iau parte toate „netrupeştile puteri" şi credincioşii tuturor veacurilor.

---

2 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a 27-a la I Corinteni*, Migne, P.G., vol. LXI, Col. 223.

3 *Ibidem.*

4 Magistrand Vasile Hristov, *Noţiunea de Biserică, după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în „Studii Teologice", Nr. 1—2, 1960, p. 78.

5 *Ibidem.*

6 *Ibidem.*

7 *Ibidem*, p .79.

În sens strict, ea este comunitatea celor ce se deschid învăţăturii hristice, comunitatea celor ce-L primesc pe Dumnezeu în inima lor. Este „Biserica celor întâi născuţi, membre ale Cetăţii lui Dumnezeu Celui viu, pe care o numeşte Biserica celor întâi născuţi, a celor din toată zidirea credincioşi şi cei care sunt sau se fac, şi cei care vor fi".[8]

Biserica se situează în centrul creaţiei lui Dumnezeu, este cea mai iubită dintre ele, „cu nimic egală", este „arca sfântă, cea de nenumărate ori mai preţioasă decât arca lui Noe".[9]. Este piscul spre care se îndreaptă întreaga creaţie, este extensiunea vieţii divine şi a lui Dumnezeu însuşi în trupul „unei mulţimi de creaturi".[10]

Orice analogie i se pare Sfântului Părinte prea măruntă pentru a putea exprima ceea ce este cu adevărat Biserica; *pentru unii,* locaş de închinăciune, *pentru alţii,* doar ceva inefabil, găzduit în paradisul cel ceresc. „Biserica nu constă în zidiri. Ea nu se defineşte după aspectul ei material, sensibil. Esenţa ei constă în aspectul ei divin. Prezenţa lui Hristos în ea este elementul cel mai important al Bisericii ... Aşadar marea realitate a Bisericii este realitatea divină, prezenţa lui Hristos în sânul ei".[11] În acelaşi timp, însă, Sfântul Părinte vorbeşte despre celălalt element constitutiv al ei, şi anume: elementul uman, reprezentat nu numai de apostoli şi urmaşii lor, episcopi, preoţi şi diaconi ci, mai ales, de mulţimea credincioşilor, fără „nici un fel de dispreţuire a unora faţă de ceilalţi".[12] Pentru-că în trup „diferitele organe împlinesc lucrări speciale, dar aceste lucrări sunt în acelaşi timp împlinite cu ajutorul întregului organism şi în folosul întregului organism".[13] Această egalitate paradoxală a mădularelor, în cadrul unităţii organice, dată tocmai de deosebirea lor, este exemplificată în termeni foarte clari de Sfântul Părinte: „Egalitatea în cinste a mădularelor vine de acolo că ele îndeplinesc o muncă comună, că deci cele mici iau parte la împlinirea unor lucrări mari, împreună cu cele mari; egalitatea în cinste vine de acolo că valoarea unitară a operei comune, care este executată în comun, iradiază ca o strălucire peste toate care au luat parte la executarea ei, căci într-un trup nu se poate spune că mădularele mai mici îndeplinesc lucrări mici; dacă aceste prestări ar lipsi cele mari ar fi păgubite. Ce este într-adevăr mai mic din tot trupul ca părul? Dacă însă părul sprâncenelor sau al genelor ar fi smuls, întreaga frumuseţe a feţei ar fi distrusă, şi ochiul n-ar mai arăta aşa de frumos ca înainte. Deşi paguba ar fi mică, ar distruge totuşi întreaga frumuseţe; dar nu nu-

---

8 *Ibidem.*

9 *Ibidem,* p. 80.

10 Pr. prof. D. Stăniloae, *Sinteză eclesiologică,* în „Studii Teologice", Nr. 5—6, 1955, p. 269.

11 Magistrand Vasile Hristov, *Art. cit.,* p. 80.

12 Doctorand Mihai Enache, *Învăţătura despre Biserică după Sfântul Ioan Gură de Aur,* în „Ortodoxia", Nr. 1, 1974, p. 129.

13. Pr. prof. D. Stăniloae, *Temeiurile teologice ale ierarhiei şi ale sinodalităţii,* în „Studii Teologice", Nr. 3—4, 1970, p. 175.

mai frumusețea, ci și dreapta întrebuințare a ochiului".[14]

Biserica nu este o asociație simplă omenească, întrucât ea este trupul lui Iisus Hristos, și „există o strânsă legătură între Hristos, capul Trupului, și creștini ca membre ale acestui trup"[15], o armonie perfectă.

2. *Însușirile Bisericii*

a) *Unitatea Bisericii*

Biserica este una pentru că Unul este Iisus Hristos, capul ei nevăzut. Comentând cuvintele Sfântului Apostol Pavel din Epistola către Efeseni, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „El s-a făcut pe Sine capul întregii Biserici. Ridicând-o ca și cu o macara puternică, El o așează la înălțimi incomparabile chiar pe tronul său. Unde se găsește capul, acolo se găsește și trupul, fără posibilitatea de separație; dacă ar exista vreo separație, n-ar mai fi un corp, n-ar mai fi un cap peste toate."[16]

Nu există mai multe Biserici pentru că un trup nu are decât un singur cap, între ele existând un raport de complementaritate.

Trupul (Biserica) este alcătuit din toți credincioșii din lumea întreagă" „din cei care sunt credincioși acum și din cei care vor veni, dar și din cei care au fost primiț ichiar înainte de venirea lui Hristos" pentru că și ei au avut posibilitatea să-L cunoască pe Fiul lui Dumnezeu.[17]

Capul își găsește împlinirea în trup, iar trupul ajunge la desăvârșire doar în măsura în care „suntem reuniți și adunați toți împreună"[18] prin *legătura dragostei*, legătură ce nu poate fi decât fundamentată pe *o unică mărturisire de credință*.[19]. Fiecare mădular are rolul său bine definit în acest „mecanism" de o precizie uimitoare, care este Biserica; pentru că, „dacă unul n-ar fi mână, altul piciorul, altul alt organ, atunci trupul nu ar fi deplin".[20]

Cei care sunt înălțați „asemenea capului" contemplând cele cerești să nu-i disprețuiască pe cei de jos, iar cei de jos să nu-i hulească pe cei care prin practicarea virtuții, au ajuns în intimitate cu divinul.[21]

Toți formează o unitate tainică, toți trebuie să respire același

14 *Ibidem.*

15 Doctorand Mihai Enache, *art. cit.*, p. 129.

16 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Efeseni, Omilia 3, 2*, Migne, P.G. LXII, col. 26.

17 Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, *Sfântul Ioan Gură de Aur și unitatea Bisericii*, în „Mitropolia Banatului", Nr. 1—3, 1982, p. 79.

18 *Ibidem.*

19 Magistrand Vasile Hristov, *art. cit.*, p. 84.

20 Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, *art. cit.*, p. 79.

21 Pr. Magistrand Ilie Negoiță, *Sfântul Ioan Hrisostomul despre unitatea Bisericii în Comentarul la Epistola către Efeseni a Sfântului Apostol Pavel*, în „Ortodoxia", Nr. 1—2, 1962, p. 203.

aer impregnat de mireasma harului, toţi trebuie să se îmbrace în armura adevărului, încălzit de iubire sinceră; toţi trebuie să umble pe aceiaşi cale pentru că toţi ne datorăm viaţa Celui care ne-a creat şi ne conduce spre mântuire.

Aceasta nu înseamnă că Biserica distruge sau nimiceşte individualitatea fiecăruia dintre noi, şi nici nu o uniformizează ci admite „o unitate simfonică, o unitate de comunitate, o unitate care se împacă cu libertatea şi cu împrejurările variate din diferite locuri".[22]

De aceea, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, „Bătrânul şi tânărul, bogatul şi săracul, copilul şi tânărul, femeia şi bărbatul, toate sufletele formează un singur trup, într-un mod aşa de perfect, ca şi când n-ar fi decât un singur corp".[23]

Principiul care stă la baza unităţii Bisericii — aşa cum am mai subliniat — este dragostea întreolaltă şi mărturisirea comună a unui Domn, a unei credinţe şi a unui botez, în legătura dragostei. Dorind să evidenţieze încă o dată legătura indestructibilă dintre Hristos şi trupul său tainic, Biserica, Sfântul Părinte analizează comparaţia paulină dintre instituţia amintită şi cea soţ — soţie, ultima — cea mai profundă unire la nivel de înţelegere raţional-omenească ca fiind totuşi doar o palidă proiecţie în afară a caracterului de „mare taină" dintre Hristos şi Biserică.

Biserica nu este însă doar un conglomerat de individualităţi strânse laolaltă de un liant, încălzit de iubire, ci mai ales un paradis regăsit de transformări lăuntrice, un loc sfânt în care Fiul lui Dumnezeu se sălăşluieşte în sufletele credincioşilor; o recreaţie în harul Duhului Sfânt a tuturor celor ce se dezbracă de omul vechi şi îl primeşte pe Hristos ca pe un Împărat al vieţii. Unirea deplină a omului credincios cu El se realizează însă în taina Sfintei Euharistii „care este taina prin excelenţă a Bisericii".[24]

În Sfânta Împărtăşanie, Biserica comunică în modul cel mai real cu Iisus Hristos şi „devine de acelaşi trup cu El".[25] Sfântul Ioan Gură de Aur spune că „firea noastră cea dintâi, cea plăsmuită din pământ, datorită păcatului a ajuns — lipsită de viaţă — să moară, trupul Lui fiind de aceeaşi fire cu acesta, dar fără păcat şi plin de viaţă, L-a introdus ca pe un aluat şi L-a dat tuturor să se împărtăşească cu El, ca hrănindu-se cu El să îndepărteze pe cea moartă şi să se înfrupte din această masă a vieţii şi a nemuririi".[26]

Toţi cei ce se împărtăşesc cu trupul Lui şi sângele Lui Hristos devin una „datorită fermentului şi duhului de viaţă care îi animă".[27]

Pornind de la imaginea Bisericii pe care Sfântul Apostol Pavel o asemăna cu un trup, Sfântul Părinte formulează câteva opinii:

---

22 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sinteză...*, p. 282.

23 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Efeseni. Omilia IX*, cap. IV, 3, Migne, P.C. LXII, col. 72.

24 Ierom. drd. Modest Zamfir, *Eclesiologia paulină reflectată în Comentariul Sfântului Ioan Gură de Aur la Epistola către Efeseni*, în „Ortodoxia" nr. 4, 1982, p. 496.

25 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 10, 2 la Romani*, P.G., LXIX, col. 477.

26 Idem, *Omilia 24, 2 la I Cor.*, P.G., LXI, col. 201.

27 Ierom. drd. Modest Zamfir, *art. cit.*, p. 496.

1. Trupul (Biserica) nu este datorat hazardului, ci „opera unui meşter iscusit", dovadă funcţionarea lui ireproşabilă, nimic nu-i lipseşte sau prisoseşte.

2. Fiecare mădular al lui având o misiune precisă, intercondiţionarea tuturor duce, în final, la armonia şi împlinirea slujbei întregului.

Dovedindu-se un adevărat poet al literaturii noastre creştine de o profunzime dar, în acelaşi timp, şi de o precizie inimitabilă, Sfântul Ioan Hrisostomul subliniază simfonia dintre mădularele aceluiaşi unic trup al cărui cap nevăzut este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. „Trupul — spune el — nu este alcătuit la întâmplare, ci cu multă artă, căci dacă unul din mădulare nu este la locul său, tot trupul suferă. De aceea, nu este de ajuns să fie unit cu trupul întreg, ci se cuvine să-ţi ocupe locul tău, pentru că de vei trece în alt loc, nu te-ai unit, şi nici duhul nu te primeşte".[28]

b) *Sfinţenia*

Sfinţenia Bisericii stă în legătură intimă cu unitatea ei. Cu cât Biserica este mai unită în Hristos, cu capul ei nevăzut, cu atât „este mai sfântă în calitate de Trup al Lui".[29]

Cum Mântuitorul Hristos din fire este Sfânt (I Petru, 1, 6) este normal ca şi Biserica, care alcătuieşte un „tot unitar", să fie sfântă. „In El toată clădirea bine întocmită, creşte ca să fie un templu sfânt în Domnul" (Efeseni 2, 21).[30]

Starea ei de sfinţenie izvorăşte din jertfa nepereche a Fiului lui Dumnezeu, prin care a ridicat la „o statură desăvârşită" natura umană asumată în integralitatea ei, în propriul ei ipostas divin.

Relaţia nemijlocită a membrelor Bisericii cu Cel care Le-a redat viaţa, umbrită de păcatul protopărinţilor în Edem, topeşte păcatele în baia iubirii divine şi disponibilizează virtuţi până atunci ascunse în ingratitudinea potenţialităţii.

Începutul se face prin botez, calea sigură de a ajunge în infinitatea dumnezeirii de a fi îmbrăcaţi în armura sfinţeniei. Acum păcatele cad precum solzii grei de pe ochii lui Saul în Damasc, iar credincioşii „se renasc şi se sfinţesc în numele Domnului Hristos şi în Duhul lui Dumnezeu" (1 Corinteni 6, 11).[31]

Sfântul Părinte accentuează caracterul dinamic al sfinţeniei Bisericii. Dacă începutul ei este făcut de Duhul Sfânt, continuarea trebuie realizată de fiecare credincios în parte.

Sfinţenia oricărui mădular al ei se dobândeşte prin participarea Lui la sfinţenia lui Hristos. Ea este rezultatul unei cooperări a unei colaborări perpetue a omului cu harul divin.

28 *Ibidem*, p. 497.

29 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă pentru Institutele Teologice, vol. II*, Bucureşti, 1970, p. 270.

30 Ierom. drd. Modest Zamfir, *art. cit.*, p. 497.

31 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 7 la I Cor.*, P.G., LXI, col. 55—56.

Referindu-se la aceasta, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea, într-una din epistolele sale „... să nu ne lenevim pentru că Dumnezeu ... cere şi conlucrarea noastră. Pentru că zicând: pe cei ce mă slăvesc îi voi slăvi, iar cei ce mă dispreţuiesc vor fi dispreţuiţi (I Regi 2, 20), trebuie să luăm aminte că El cere şi ceea ce se cade din partea noastră".[32]

Nu însă toţi cei ce se află în Biserică — la un moment dat — vor fi mântuiţi cu siguranţă, pentru că sfinţenia este o stare ce ni se comunică continuu în Biserica din trupul lui Hristos pnevmatizat, prin Duhul Sfânt, în măsura înaintării noastre permanent spre o viaţă curată, temeluită pe iubire. Orice dereglare a acestei mărşăluiri pe calea virtuţii ne scoate de pe orbita desăvârşirii plasându-ne într-o poziţie externă, însă având mereu posibilitatea reîntoarcerii, chiar în ultima clipă a acestei vieţi, aşa precum şi Sfântul Părinte subliniază: „Să nu ne încurajăm cu faptul că deja suntem în trup, pentrucă dacă trupul acesta firesc se taie în anumite împrejurări ... cu atât mai mult cel duhovnicesc. Pentru că, cu un astfel de trup, Hristos nu suferă a intra în camera de nuntă".[33]

Biserica nu este o comunitate de sfinţi, pentru că în ea există mulţi oameni păcătoşi, ci un „laborator de sfinţire a membrilor ei... este baia care curăţă petele oamenilor fără ca ea să se murdărească.[34] Nu este nici „o simplă societate omenească, ci o casă largă şi cuprinzătoare în care locuieşte însuşi Dumnezeu. Ca atare, în ea sălăşluieşte adevărul, iar cei care se rătăcesc de la acest adevăr se află departe de Biserica cea una şi sfântă".[35]

Sfântul Ioan Gură de Aur acordă o atenţie deosebită deviatorilor de la dreapta credinţă, pe care îi numeşte arieni, anomei, marcioniţi, valentinieni, montanişti, apolinarişti.[36]

Pe cât de mare orator, pe atât de mare psiholog, Sfântul Părinte nu-i evită pe eretici şi nici nu recomandă recurgerea la forţă şi presiune în combaterea lor, însă condamnă şi anatematizează şi cea mai mică eroare dogmatică, convins fiind că „acela care puţin greşeşte faţă de dreapta credinţă... se strică şi cade în mai mare răutate decât înainte de a cunoaşte învăţătura cea adevărată".[37]

Biserica este îndreptarul nostru divin, umărul pe care se reazemă sufletele noastre „este Ierusalimul cel ceresc, mama noastră care ne cuprinde pe toţi şi ne duce la mântuire prin purtarea ei faţă de noi". Nimic nu poate să o atingă, să o întineze, pentru că ea este Edenul pe pământ, unde cele omeneşti se îmbracă dumnezeieşte în speranţa dobândirii veşniciei.

---

32 Idem, *Omilia 2 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 19.

33 Idem, *Omilia 3 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 28.

34 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sinteza* ... p. 282.

35 Doctorand Mihai Enache, *art. cit.*, p. 130.

36 Magistrand Vasile Hristov, *art. cit.*, p. 85.

37 *Ibidem*

c) *Sobornicitatea Bisericii*

Sobornicitatea trupului lui Hristos își are fundamentul în viața perihoretică a Sfintei Treimi, pentru că „ea cuprinde atât unitatea cât și pluralitatea persoanelor componente ale Bisericii, după modelul vieții treimice“.[38]

Există o continuă transparență și dăruire a unui mădular la Bisericii către altul, și al tuturor către Dumnezeu, o armonie în comuniune, reflex al comuniuni și iubirii intratreimice. Sfântul Duh este cel care dă „Bisericii caracterul sobornicesc și sădește în fiecare creștin conștiința întregului și a comuniunii“.

Sfântul Ioan Gură de Aur — comentându-l pe Sfântul Apostol Pavel — subliniază sobornicitatea Bisericii, plecând de la varietatea mădularelor ei și împreuna lor slujire: „Corpul se compune din membre și are nevoie de toate. Așa și Hristos are trebuință de toți credincioșii. Căci dacă n-am fi mulți și n-am fi altul mână, altul picior, altul o altă parte, nu s-ar împlini integritatea corpului. Deci trupul Lui se împlinește prin toate“.[39] Este limpede că unitatea pluripersonală dă caracter sobornicesc Bisericii. Sobornicitatea de altfel, este caracteristica esențială a vieții în Biserică. Sensul ei major rezidă în interdependența și solidaritatea părții cu întregul, al condiționării unora de alții.

Orice acțiune bună sau rea a unui mebru al Bisericii are repercursiuni asupra întregului. În acest sens, Sfântul Ioan Hrisostomul spune: „Cât sunt de strălucitori ochii, obrajii grațioși, buzele rumene, nasul drept, sprâncenele frumos arcuite; ei bine, e de ajuns ca o singură trăsătură să se degradeze, oricare ar fi de altfel, toate celelalte își pierd strălucirea lor, toate sunt ofilite deodată din frumoase ce erau“.[40]

Comuniunea duhovnicească a celor ce formează un organism unitar și tainic exprimă armonia cerească „în chipul cel mai desăvârșit armonia cerească a sobornicității“.[41]

În trupul tainic al lui Hristos se topesc barierele de timp și spațiu ce separau pe iudeu de elin, se armonizează conștiințele și se impacă orgoliile.

Sfântul Părinte — în perspectiva acestui fapt — spune: „Cel ce locuiește în Roma socotește pe indian de un trup cu el, pentru că Hristos este corpul nostru“.[42]

Biserica este una după putere atât a celor ce au fost, cât și a celor ce sunt și a celor ce vor veni după noi, întrucât Fiul lui Dumnezeu întrupat „nu numai împreună cu cei de atunci (ucenici, apos-

38 Doctorand Mihai Enache, *art. cit.*, p. 133.
39 *Ibidem*, p. 135.
40 Doctorand Viorel Mehedinți, *Sobornicitatea Bisericii în ecumenismul contemporan*, in „Ortodoxia“, nr. 3, 1966, p. 399.
41 *Ibidem.*
42 Prof. N. Chițescu, *Sobornicitatea Bisericii*, în „Studii Teologice“, nr. 3—4, 1965, p. 165.

toli) a zis că va fi, ci şi cu toţi acei care după aceasta au crezut. Doar nu era să rămână apostolii până la sfârşitul veacurilor".[43]

Pentru a accentua, încă o dată, această însuşire a Bisericii, universitatea, recunoscută de Simbolul Niceo-Constantinopolitan, Sfântul Ioan Hrisostomul subliniază temelia solidă, de nezdruncinat pe care ea se sprijină, faţă de orizontul redus şi existenţa efemeră a grupărilor eretice sau schismatice ce se numesc — cu emfază — Biserici, credinţa în „Apostoli (fie direct, fie indirect) prin succesorii lor"[44], una ne fac să fim şi să simţim iar întreruperea acestor legături peste timp creează disarmonie şi conglomerate nespecifice, instituţiei divino-umane care este Biserica.

Însuşi termenul grecesc (*Catolichi*) ce provine din (*Catolon*) şi care s-a tradus în slavă prin sobornicească „înseamnă un întreg care nu se schimbă în fiinţa lui prin împărţire ca de exemplu focul şi scânteia, marea şi râul".[45]

Biserica este corabia ce poartă sufletele noastre peste mările neputinţei omeneşti, este puntea de legătură a umanului cu divinul.

d) *Apostolicitatea*

Biserica cea adevărată este aceea care a păstrat peste veacuri învăţătura hristică în chip nealterat; este cea care, deşi temeluită pe piatra din capul unghiului, se face cunoscută în lume de către Apostoli. Ei sunt cei care ne trimit „în mod unitar la Hristos" pentru că ce s-ar fi întâmplat dacă Fiul lui Dumnezeu întrupat s-ar fi adresat unei „mulţimi schimbătoare şi nu unui grup de „elită" care să-şi facă din învăţătura propovăduită de El structura intimă a finţei fiecăruia."[46]

Biserica există în măsura în care este unită cu El, Capul ei nevăzut.[47]

Nu există o altă temelie ci doar o altă manifestare a ei.

Sfântul Ioan Gură de Aur comentându-l pe Sf. Pavel, arată legătura indisolubilă dintre Hristos, ca temelie ultimă a Bisericii, şi Apostolii şi proorocii săi, care nu sunt altceva decât prelungirile în timp ale acestei temelii.[48] „Ei au răspândit cuvântul lui Dumnezeu şi activitatea lor nu este cu nimic mai prejos dacât a profeţilor Vechiului Testament".[49]

Biserica stă pe temelia Apostolilor, adică păzeşte nu numai învăţătura din Sfânta Scriptură, ci şi cea pe care ei au predat-o oral — potrivit poruncii Învăţătorului — învăţătură care se transmite prin succesiunea apostolică în şirul neîntrerupt al ierarhilor ortodocşi.

---

43 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 65, 1 la Ioan*, P. G., LIX, col. 361—362.
44 Magistrand Vasile Hristov, *art. cit.*, p. 86.
45 *Ibidem.*
46 Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sinteza* ..., p. 283.
47 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 8, 4 la 1 Cor.*, P.G., LXI, col. 72.
48 Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia* ..., p. 293—294.
49 Ierom. Dr. Modest Zamfir, *art. cit.*, p. 499.

Sfântul Ioan Hrisostomul subliniază apostolicitatea Bisericii, tocmai în misterul transmiterii harului episcopilor, peste timp, de la Apostoli, transmitere ce luminează prezenţa izvorului ei (Hristos) aşa cum s-a întâmplat prin pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime. Rolul lor în răspândirea şi organizarea Bisericii este de netăgăduit, de aceea Sfântul Părinte spune că: „aceia sunt temelia, că totul este o singură zidire şi că una este baza (Hristosul)"[50], zidire care s-a clădit tocmai pe credinţa lor, mărturisită în dumnezeirea Cuvântului Întrupat, Iisus Fiul lui Dumnezeu, întărit decisiv prin faptul că l-au văzut personal Înviat.

Pr. drd. Nicu Dumitraşcu

TEMATICA PREDICILOR EPISCOPULUI ASTERIE AL AMASIEI*

Actualitatea predicilor lui Asterie al Amasiei şi tematica variată pe care acestea o cuprind, fac ca opera sa să constituie un bogat izvor omiletic al Bisericii noastre ortodoxe. Pentru predicatorul creştin, cercetarea fondului şi a formei de exprimare pe care episcopul Asterie al Amasiei a reuşit s-o realizeze într-un mod captivant, formează un valoros ghid în activitatea de propovăduire a Evangheliei lui Iisus Hristos. Înainte de a trece la conţinutul predicilor lui Asterie al Amasiei, vom prezenta câteva date despre viaţa şi opera marelui orator.

Viaţa şi opera episcopului Asterie al Amasiei

În ceea ce priveşte viaţa şi activitatea episcopului Amasiei avem puţine date de la contemporanii săi, ele putând fi găsite într-o măsură mai mare în opera sa, din care ne-a rămas doar o parte până în zilele noastre.

Numele lui Asterie este amintit pentru prima dată la Sinodul al VII-lea ecumenic din anul 787 de către monahul Toma de la mânăstirea Hinolacos de lângă Constantinopol. Acesta, la o şedinţă a sinodului, aduce ca argument pentru vechimea cultului icoanelor cuvântarea lui Asterie intitulată: „Ecfrasă la mucenicia prea slăvitei muceniţe Eufimia"[1]. Tot aici, şi cu acelaşi scop, mai este citat şi un fragment din omilia „Despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr".[2]

Părinţii care au participat la acest sinod îi cinstesc numele folosind epitete ca: părinte, fericit, învăţător[3], fără să precizeze timpul în

50 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 61 la Efeseni*, P.G., LXII, col. 43.

* Lucrare de Seminar, susţinută la catedra de Omiletică şi cateheică; sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Sebastian Sebu, care a dat şi avizul pentru tipărire.

1 Asterie al Amasiei, *Omilii şi predici*, (traducere de Pr. D. Fecioru), Bucureşti, 1946 p. 18—19.

2 Ibidem, p. 19.

3 Ibidem, p. 19.

care a trăit. Faptul că este considerat părinte al Bisericii, fiind invocat ca mărturie veche a cultului sfintelor icoane, ne întăreşte convingerea că Asterie a trăit cu mult înainte de anul în care s-a ţinut al şaptelea sinod ecumenic.

Asterie al Amasiei va fi amintit apoi de scriitori creştini, care au scris în legătură cu cultul sfintelor icoane ca papa Adrian I (772—795), Nichifor al Constantinopolului (+ 829) şi Teodor Studitul (+ 826).[4]

Mărturiile cele mai preţioase, nu numai despre opera lui Asterie ci şi despre viaţa sa ni le dă Fotie, patriarhul Constantinopolului (+ 897 sau 898), în monumentala sa lucrare „Ta Amfilohia" şi „Miriobiblon" fără a preciza însă timpul în care a trăit Asterie.[5]

Majoritatea istoricilor şi a cercetătorilor care s-au ocupat cu opera lui Asterie, converg spre aceiaşi concluzie că talentatul orator s-a născut în prima jumătate a secolului al IV-lea.[6]

Pe cât de imprecise sunt informaţiile cu privire la anul naşterii lui Asterie, tot atât de incerte sunt şi cu privire la locul unde s-a născut şi educaţia pe care a primit-o.

Informaţii în legătură cu educaţia lui Asterie le primim tot de la Fotie, în lucrarea sa „Miriobiblon", în care găsim mărturisirea lui Asterie că a fost discipolul unui sclav scit, nespecificând însă localitatea şi nici ce studii a făcut cu acest sclav, care mai târziu a ajuns profesor de drept, renumit printre greci şi romani.[7] Fiind profesor de drept, este logic să deducem că şi discipolul său a urmat aceleaşi studii.

Unele texte din opera lui Asterie ne dau putinţa să deducem că a desfăşurat şi o activitate juridică. Un astfel de text este cel din cuvântarea sa „Despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr" unde ne mărturiseşte: „Pe vremea când mă duceam la tribunal, vedeam pe hoţi, pe negustorii de sclavi, ba şi pe pungaşi şi pe furi şi chiar pe ucigaşi şi pe toţi îi vedeam săraci, necunoscuţi, fără casă, fără masă".[8] Această relatare, alăturată altor texte în care Asterie pune în paralel concepţia creştină cu concepţia dreptului roman, ne îndreptăţeşte să credem că înainte de a intra în cler, el a profesat avocatura.

Prin ce împrejurare şi în ce timp a ajuns episcop, izvoarele nu spun nimic. Se ştie doar că el a fost hirotonit episcop înainte de anul 390, într-un oraş numit Amasia, care se găsea în Pont.[9]

Ca şi data naşterii, data morţii sale rămâne o problemă încă neelucidată. Se poate afirma însă cu toată certitudinea că Asterie a murit după anul 400, dar nu depăşeşte anul 431, deoarece la Sinodul III

---

4 Ibidem, p. 20.

5 Ibidem, p. 21.

6 Mic Kal Bauer stabileşte anul 310 ca an al naşterii lui Asterie (Asterios Bischof von Amasea. Sein Leben und seine Werke, Würzburg, 1911, p. 24) după Pr. D. Fecioru, *Asterie al Amasiei, Viaţa şi opera*, Bucureşti, 1938, p. 3.

7 Asterie al Amasiei, *Omilii şi predici*, p. 29.

8 Ibidem, p. 31.

9 I. Gh. Coman, *Patrologia*, Bucureşti, 1956, p. 188.

ecumenic de la Efes (431), în actele acestui sinod nu apare semnătura lui Asterie ca episcop al Amasiei, ci a lui Paladie.[10]

De la Fotie aflăm o informaţie cu privire la ultimii ani din viaţa lui Asterie în „Ta Amfilohia"[11], care se referă la unele din lucrările pierdute ale acestuia, relatând mărturisirea lui Asterie însuşi că a ajuns la adânci bătrâneţe.

Unii cercetători ca M. Schmid sau M. Bauer[12] fără a avea la baza afirmaţiilor lor un alt text în afară de cel al lui Fotie, fixează ca an al morţii lui Asterie anul 410.

În ceea ce priveşte opera lui Asterie al Amasiei, aceasta nu a ajuns la noi în întregime. Unele cuvântări pe care le-a cunoscut Fotie, azi nu mai există.

De la Asterie ne-au rămas 16 cuvântări, considerate autentice. Ele se pot clasifica după caracterul lor în patru grupe:

I. Omilii: „Omilie la pericopa Evangheliei după Luca: Despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr"; „Omilie la pericopa Evangheliei după Luca: Despre economul cel nedrept"; „Omilie la parabola fiului risipitor"; „Cuvânt la duminica vameşului şi fariseului".

II. Predici tematice: „Cuvânt împotriva lăcomiei"; „Cuvânt împotriva sărbătoririi calendelor"; „Predică la textul din Evanghelia după Matei „Dacă este îngăduit omului să-şi lase femeia pentru orice pricină"; „Predică la profetul Daniil şi Susana"; „Predică la orbul din naştere"; „Îndemn la pocăinţă"; „Cuvânt la începutul postului".

III. Panegirice: „Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Foca"; „Cuvânt de laudă la Sfinţii mucenici"; „Cuvânt de laudă la Sfinţii vernovnici Apostoli Petru şi Pavel"; „Cuvânt de laudă la Sfântul Ştefan, cel dintâi mucenic".

IV. O conferinţă religioasă intitulată „Ecfrasă la mucenicia prea slăvitei muceniţe Eufimia".

Ultima sa cuvântare intitulată „ecfrasă" nu se încadrează în nici unul din cele 3 genuri de cuvântări bisericeşti: omilie, predică tematică şi panegiric, ea fiind un gen de cuvântare pe care nu l-a cultivat nici un alt mare predicator creştin. Această cuvântare n-a fost ţinută de Asterie în biserică ci într-o sală de conferinţă înaintea bărbaţilor. Aceasta reiese şi din formula de adresare „bărbaţilor" motiv pentru care poartă titlul special de ecfrasă.[13]

2) *Tematica predicilor lui Asterie al Amasiei*

Din cele 15 predici ale lui Asterie, opt au la bază pericope evanghelice, una din Vechiul Testament (Istoria Susanei), patru sunt cuvântări de laudă ale sfinţlor, iar două sunt cuvântări a căror temă iz-

---

10 Asterie al Amasiei, *Omilii şi predici*, p. 33.

11 Ibidem, p. 24.

12 O. Bardenherwer, *Geschichte der Altkirchlichen Literatur*, Dritter Band Freiburg im Breisgau, 1923, p. 229, după drd. Ion I. Popa, *Asterie al Amasiei ca predicator*, în rev. „Studii Teologice" nr. 5—6/1971, p. 365.

13 Ibidem, p. 365.

vorăşte din împrejurări legate de viaţa oamenilor („Cuvânt împotriva sărbătoririi calendelor" şi „Cuvânt împotriva lăcomiei").

Făcând o analiză atentă a predicilor lui Asterie, observăm că majoritatea temelor sale au ca izvor Sfânta Scriptură. De preferinţă el îşi alege temele din Evanghelia după Luca şi din Evanghelia după Ioan. Pentru a susţine învăţăturile prezentate, Asterie aduce argumentele cele mai puternice tot din Sfânta Scriptură.

Modul în care el concepea şi rostea predicile sale ne dovedeşte că Asterie era un bun cunoscător al textului sfânt.[14] El nu se mulţumeşte numai cu explicarea Sfintei Scripturi, ci sfătuieşte şi pe ascultătorii săi să o citească, fiindu-le o călăuză în desăvârşirea lor morală: „Să citim în Evanghelie şi ca dintr-o oglindă să învăţăm de acolo ideea de îngrijire şi de bunătate".[15]

Înainte de a predica, el medita îndelung asupra temei pe care urma s-o trateze în cuvântarea sa. Acest fapt este recunoscut de el însuşi în „Omilia despre economul nedrept": „Ceea ce mi-a venit în minte după lungi meditaţii...".[16]

În tratarea temelor, Asterie urmărea să redea întotdeauna ceea ce era esenţial pentru edificarea ascultătorilor săi, lăsând la o parte ceea ce ar putea împovăra înţelegerea adevărurilor şi atingerea scopului propus în predică. Aceasta reiese clar din mărturisirea făcută în una din cuvântările sale: „Şi ca să spun pe scurt... voi lăsa însă la o parte, dacă se pare potrivit acest lucru, cuvintele de laudă ce le are comune cu ceilalţi mucenici şi vă voi povesti vouă, creştini iubitori de mucenici, numai ceea ce este specific Sfântului Foca".[17]

3. *Teme cu caracter social*

Ca un adevărat propovăduitor al Evangheliei lui Hristos, Asterie a combătut vehement păcatele şi viciile ce caracterizau viaţa socială a timpului său.

Înainte de a demonstra că bogăţia constituie o piedică în calea mântuirii, Asterie face distincţie între cele două alternative: bogăţia sau sărăcia, arătând că ambele pot contribui la mântuirea sau osânda omului: „Nu orice sărac este drept, ci acela care a fost ca Lazăr; nici orice bogat nu este osândit, ci numai acela care trăieşte cu acelaşi fel de a gândi şi a lucra ca şi contemporanul lui Lazăr".[18]

Asterie mustră pe bogaţii care iroseau sume enorme pentru haine luxoase, făcând abuz de bunurile de care dispuneau, împotrivindu-se astfel voii lui Dumnezeu, îndemnându-i să dea săracilor surplu-

---

14 Diaconul Ene Branişte, *Învăţăminte din predica patristică pentru predica de azi*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română" nr. 1—3/1947, p. 54.

15 Asterie al Amasiei, *Omilii şi predici*, (trad. de Pr. D. Fecioru), *Îndemn la pocăinţă*, p. 246.

16 Idem, *Omilie la pericopa Evangheliei după Luca. Despre economul nedrept*, p. 69.

17 Idem, *Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Foca*, p. 188.

18 Idem, *Omilie la pericopa Evangheliei după Luca: Despre bogat şi Lazăr*, p. 52.

sul lor.[19] Unii mai evlavioşi poartă pe veşmintele lor semne din istoria Noului Testament, dar nici pe aceştia Asterie nu-i cruţă, ci-i îndeamnă să îmbrace hainele unui adevărat creştin spunându-le: „Nu-mi purta pe Hristos! Îi este de ajuns numai smerenia întrupării primite de bună voie pentru noi. Poartă în sufletul tău pe Cuvântul fără de trup, păstrându-l în chip spiritual în tine. Să n-ai pe hainele tale pictat pe paralitic ci cercetează pe bolnavul care zace în pat! Nu zugrăvi necontenit pe femeia cu scurgere de sânge, ci miluieşte pe văduva necăjită! Nu desena cu grijă pe hainele tale pe femeia păcătoasă ce a căzut în genunchi la picioarele Domnului, ci zdrobit de propriile tale păcate, varsă lacrimi multe.[20] Setea după lux a celui bogat nu se opreşte aici. Ca să-şi sporească bogăţia vor fi nedreptăţiţi mulţi săraci, orfanii vor fi loviţi peste faţă, văduvele vor vărsa lacrimi şi mulţi vor sfârşi sub povara averilor.[21] Un asemenea om care iubeşte plăcerile este cu neputinţă să iubească şi pe Dumnezeu: „Cel care iubeşte trupul, va iubi vrând-nevrând şi bogăţiile, iar cel care iubeşte bogăţiile este un om nedrept; iar cel ce va fi nedrept va trece cu uşurinţă şi peste poruncile credinţei şi va călca legile înţelepţilor; cu uşurinţă va săvârşi faptele ce-i sunt oprite, iar prin aceasta îşi va aduna în jurul său toate bogăţiile ce pot să-i îngăduie orice desfătare şi va dărui plăcerii, ca unei stăpâne, toate jafurile făcute cu nedreptate".[22] Ca o concluzie, Asterie spune că din această cauză, pe mulţi bogăţia nu-i lasă să ajungă niciodată sfinţi sau părtaşi ai împărăţiei cerurilor[23], fiindcă bogăţia este rodul lăcomiei, iar „lăcomia este mama inegalităţii, este fără milă, neumană, crudă. Din pricina ei viaţa oamenilor este plină de inegalităţi: unii oameni din pricina prea multei recolte, aruncă în mare prisosul, iar alţii sunt în primejdie de moarte, constrânşi de foame şi lipsă. Unii dorm sub acoperişuri de aur... iar alţii n-au două bârne să-şi facă un acoperiş... Şi omul, fiinţă înzestrată cu egală cinstire, are o purtare atât de deosebită faţă de semenul său".[24]

Asterie consideră lăcomia ca fiind boala cea mai cumplită, care asemenea iederei, copleşeşte pe cel ce-i stă în preajmă şi nu poate fi îndepărtată decât dacă este tăiată cu cuţitul.[25] Dacă cineva ar tăia această patimă din oameni, nimic n-ar împiedica să domnească pace adâncă în lume, să pună pe fugă războaiele şi tulburările dintre oameni şi să întoarcă pe toţi la dragostea şi prietenia firească."[26]

Atâta timp cât oamenii nu vor urma sfatul Mântuitorului „Nu puteţi sluji lui Dumnezeu şi lui mamona" şi nu vor scoate din inimile lor această patimă a lăcomiei, viaţa lor va fi plină de necazuri, de-

19 Ibidem, p. 42.
20 Ibidem, p. 43—44.
21 Ibidem, p. 45.
22 Asterie al Amasiei, *„Cuvânt la începutul postului"*, p. 270.
23 Ibidem, 260—261.
24 Asterie al Amasiei, *Omilie contra lăcomiei*, p. 86.
25 Ibidem, p. 76.
26 Ibidem, p. 88.

oarece „Din pricina lăcomiei oamenii au pierdut dragostea firească a unora faţă de alţii, îşi ascut săbiile, strâng trupe de luptă şi se mănâncă între ei ca fiarele cu multă cruzime. Cum ar putea cineva să explice toate relele ce decurg de aici? Ziduri puternice sunt dărâmate cu maşini de război, oraşe subjugate, femeile luate şi copii duşi în robie... este în floare, râurile de sânge duc la vale nenorocite trupuri iar bogăţia celor învinşi este recompensă pentru învingători. Pe lângă acestea, plângerile văduvelor, lacrimile orfanilor care-şi plâng ın acelaşi timp şi pe părinţi şi libertatea".[27]

Pentru a demonstra cât de nesigure sunt bunurile celor bogaţi, el pune pe ascultător să chibzuiască singur asupra acestui adevăr: „Eşti stăpânul unei ţarine... Gândeşte-te şi numără cu mintea dacă poţi, pe cei ce au stăpânit-o înaintea ta; apoi la timpul ce va veni şi câţi o vor moşteni după tine. Spune-mi cine-i stăpânul ei? Cui aparţine?"[28]

Pentru a combate acest păcat al goanei după îmbogăţire ce împiedică pe oameni să se îngrijească de mântuirea sufletului, Asterie se foloseşte de orice împrejurare pentru a-şi convinge ascultătorii. Iată ce spune el într-o zi de târg când toată lumea e preocupată să acumuleze cât mai mult câştig: „Dar mutaţi-vă dorul vostru din piaţă în biserică. Părăsiţi iubirea de argint, piaţa, furia după câştig! ... Îndrăgiţi biserica, îmbrăcaţi-vă dumnezeieşte, înţelept şi cu modestie, care se uită cu privire curată şi fără mândrie".[29]

O altă temă socială pe care Asterie o tratează este milostenia. Arătând importanţa ei în lucrarea de mântuire subiectivă, el o recomandă tuturor astfel: „Dă celui sărac, îmbracă pe cel gol, îngrijeşte pe cel bolnav, nu trece cu vederea pe cel lipsit, pe cel aruncat la răscrucea drumurilor. Nu avea grijă de tine însuţi, nu te îngriji cum vei trăi a doua zi! Dacă vei face acestea, spune Scriptura, vei fi cinstit de legiuitor; dar dacă nu vei asculta de poruncă, amar vei fi osândit".[30]

Cel ce va urma această cale a binefacerilor îşi va uşura povara păcatelor, iar la judecată, toţi care s-au bucurat de mila sa vor depune mărturie despre bunătatea lui, pe baza căreia i se pregăteşte un loc de odihnă.[31]

Cei ce ascultă aceste îndemnuri sunt interesaţi să le aprecieze la justa lor valoare, deoarece acestă problemă contribuie la mântuirea lor însăşi: „Ascultaţi şi fiţi judecători drepţi ai adevărului. Pentru că nu judecaţi un proces al altora, ci mântuirea voastră".[32]

Din cele prezentate mai sus, deducem că Asterie caută să arate credincioşilor atitudinea pe care trebuie s-a aibă faţă de bogăţie: da-

---

27 Ibidem, p. 87—88.
28 Asterie al Amasiei, *Omilie despre economul nedrept*, p. 58.
29 Idem, *Omilie contra lăcomiei*, p. 72.
30 Idem, *Despre economul nedrept*, p. 63—64.
31 Ibidem, p. 70.
32 Asterie al Amasiei, *Omilie contra lăcomiei*, p. 73.

că sunt bogaţi, să facă părtaşi şi pe cei săraci la bunurile lor, fiindcă toţi suntem fiii aceluiaşi Părinte iubitor.

4) *Teme morale*

În opera lui Asterie teoria ocupă un loc secundar iar ideile sofisticate sunt aproape inexistente. Dimpotrivă, fiecare cuvântare caută să fie un îndemn practic, clar şi precis pentru viaţă. El va apela frecvent la exemple luate din viaţă, bine cunoscute de ascultători, punându-le în paralel cu idealul creştin de viaţă. Acest principiu l-a învăţat de la Mântuitorul Însuşi, Care, după cum afirmă Asterie „dovedeşte cuvintele sale prin exemple practice... pentru a întări şi mai mult sfaturile date pentru săvârşirea faptei bune".[33]

El combate toate păcatele vremii, prezentându-le în culori sumbre, arătând totodată consecinţele nefaste pe care le produc în viaţa omului. Singura modalitate de a lupta împotriva lor este practicarea virtuţii. Aceasta a fost ţinta predicilor lui Asterie: îndreptarea vieţii credincioşilor prin practicarea virtuţii. Temeiul invocat pentru această acţiune îl găseşte în însăşi menirea omului pe pământ: „Dacă spuneţi că aveţi râvnă pentru Dumnezeu, imitaţi pe Dumnezeu, originalul chipului vostru, căci sunteţi făcuţi după chipul Lui!".[34] De aceea creştinii trebuie să îndepărteze toate păcatele de la ei, trăind în iubire unii cu alţii, aşa cum i-a învăţat Iisus Hristos: „O, creşnini, nume ce exprimă iubirea de oameni, imitaţi dragostea lui Hristos! Uitaţi-vă la bogăţia iubirii Sale de oameni!"[35]

Pentru a determina pe ascultători la fapte mântuitoare, Asterie le oferă în câteva cuvântări modele de trăire şi luptă împotriva păcatului, evocând numele Sf. Apostoli Petru şi Pavel, a Sf. Mucenic Ştefan, a Sf. Mucenic Foca şi a sfinţilor mucenici. El îi consideră că sunt dascălii cei mai buni deoarece: „Pomenirea sfinţilor este bună şi folositoare celor care se străduiesc să pună în practică virtutea". Instruieşte nu numai prin cuvânt pe cei care doresc virtutea şi evlavia, ci şi prin faptele celor drepţi deoarece „instrucţia prin cuvânt este un dascăl mai neputincios şi mai slab decât instrucţia prin faptă. Cu cât vederea este mai exactă decât auzul, pe atât fapta trebuie să depăşească instrucţia".[36] De aceea, în cuvântările sale, faptele sunt lăsate să vorbească fiind urmate apoi de îndemnuri pentru săvârşirea lor.

Asterie arată că pentru a deveni buni, trebuie să recunoaştem că suntem răi, căindu-ne pentru păcatele săvârşite, trecând apoi la săvârşirea faptelor bune: „Înţelepteşte-te odată; cunoaşte-te pe tine însuţi! Ai supărat pe Dumnezeu; ai mâniat pe Creatorul tău ce are stăpânire peste această viaţă, iar în cealaltă este Domn şi Judecător. Ai păcătuit îmbuibându-te cu tot felul de bunătăţi? Vindecă-ţi desfă-

---

33 Idem, *Omilie despre bogat şi Lazăr*, p. 39.
34 Idem, *Îndemn la pocăinţă*, p. 239.
35 Ibidem, p. 239.
36 Asterie al Amasiei, *Cuvânt de laudă la Sf. Mucenic Foca*, p. 185.

tarea ta prin post! Desfrâul ţi-a vătămat sufletul? Castitatea să-ţi fie leacul boalei! Lăcomia cea doritoare de multe bogăţii îţi aprinde sufletul? Milostenia să-ţi golească îmbuibarea, căci milostenia şi datul este mijlocul de curăţire al celor lacomi.

Răpirea averilor străine ne-a vătămat? Să se întoarcă cele răpite la propriul lor stăpân! Minciuna ne-a adus până aproape de pierzanie? Mărturisirea adevărului să oprească primejdia... A fost cineva rob în chip necredincios unor învăţături eretice? Să pună pe fugă rătăcirea prin o gândire ortodoxă. Aceasta este pocăinţa: Iertarea şi nimicirea păcatelor săvârşite fie cu fapta, fie cu gândul potrivit unei dispoziţii sufleteşti.[37]

O temă pe care Asterie o tratează cu minuţiozitate este postul pe care îl consideră „tovarăşul sfinţilor" şi „începutul oricărei fapte bune". El înfăţişează efectele binefăcătoare ale postului ce se răsfrâng nu numai asupra sufletului ci şi asupra trupului: „Prin post capul se bucură de o stare paşnică şi liniştită, nu i se zbate arterele şi nici creierul nu se întunecă prin ridicarea în sus a aburilor... ochii văd limpede şi neîntunecaţi... Gândirea celui ce posteşte este clară şi desluşită, mintea curată... sufletul are chipul lui Dumnezeu când îşi îndeplineşte nesupărat şi netulburat propriile sale funcţiuni, ca şi cum n-ar fi în trup, deşi este în trup".[38]

Celui ce i se pare postul o povară este îmbărbătat cu cuvinte convingătoare: „Amar este postul, dar dulce este raiul! Împovărătoare este setea de vin, dar aproape este izvorul din care cel care va bea nu va înseta în veci".[39]

Pentru a combate pe cei care nu posteau pe motiv că postul afectează frumuseţea chipului, Asterie le prezintă exemplul celor trei tineri din Vechiul Testament, care, fiind hrăniţi cu seminţe erau mai frumoşi la chip decât cei care se ospătau cu mâncăruri alese şi gustoase.[40]

Pentru a dovedi roadele postului el prezintă 12 exemple din Vechiul Testament, 6 pozitive şi 6 negative, prin care arată rezultatele bune la care duce postul şi respectiv consecinţele neglijării lui şi ale îmbuibării: „Prin post Elisei a înviat un mort, Moise a văzut pe Dumnezeu; Daniel a biruit; ninivitenii au îndepărtat ameninţarea cu moartea; cei trei tineri s-au arătat mai frumoşi decât toţi; Samson a fost vestit pentru puterea sa.[41] Ca exemple negative sunt aduse următoarele fapte: beţia lui Noe; obrăznicia lui Ham; lipsa de stăpânire a fiilor lui Eli, pofta pântecului lui Isav, îmbuibarea Poporului ales sub Moise şi neascultarea lui Ionatan, fiul lui Saul.[42]

O temă pe care Asterie o tratează cu aceeiaşi atenţie acordată postului este rugăciunea, pe care o consideră dovada cea mai con-

---

37 Idem, *Îndemn la pocăinţă*, p. 253—254.
38. Idem, *Cuvânt la începutul postului*, p. 259.
39 Ibidem, p. 271.
40 Ibidem, p. 272—273.
41 Ibidem, p. 265 şi 273.
42 Ibidem, p. 262—264.

vingătoare a credinţei noastre în existenţa lui Dumnezeu: „N-ar putea cineva să se roage, nici să ceară din cer cele ce-i sunt de folos dacă mai întâi n-ar fi încredinţat prin mintea sa că este Dumnezeu care ascultă rugăciunea şi-I puternic să împlinească cererea, că este stăpânul tuturor celor din lume şi chiverniseşte totdeauna, conduce şi duce viaţa noastră la un bun sfârşit".[43]

În lupta noastră contra păcatelor şi săvârşirea virtuţilor, rugăciunea este un „ajutor necesar vieţii" fiind „armă împotriva diavolului, legătura cu Dumnezeu, vorbire a fiinţei cuvântătoare cu Cuvântul cel adevărat, depărtare şi uitare a lucrurilor pământeşti, suire la cer, dispreţ al lucrurilor prezente, prietenie cu cele viitoare".[44]

Vorbind despre familie, Asterie atrage atenţia ascultătorilor să fie cu luare aminte la cuvintele sale; femeile pentru a se instrui în cele ce le sunt proprii, iar bărbaţii să pună în valoare îndatoririle lor speciale.[45]

Bărbatul şi femeia sunt egali în drepturi şi au menirea de a duce o viaţă comună în pace şi linişte. La baza căsătoriei se află respectul reciproc. Bărbatul trebuie să fie asemenea unui tutore pentru femeia sa, zice Asterie, pentru că Dumnezeu a dat lui Adam pe femeie fără tată şi fără mamă. Bărbatul nu poate să-şi dispreţuiască soţia, pentru că este legat de ea, cu vechile legi dumnezeieşti şi prin legile noi omeneşti. El să recunoască folosul pe care i-l dă femeia în viaţă: „Este un mădular al tău, un ajutor al tău, împreună lucrător în petrecerea vieţii, pentru naşterea de copii, ajutor în timpul boalei, mângâiere în necazuri, păzitoarea căminului, visteria averilor tale".[46]

Pentru a combate pe cei ce-şi învinovăţesc femeile pentru nestatornicia lor, Asterie aduce contraargumente propriilor lor fapte: „Nu pricinuieşti dureri femeii tale prin felul de a te purta? Eşti lipsit de orice greşală şi păstrezi nepătat legământul căsătoriei? O, cât de mult a suferit femeia din pricina beţiei tale. Câte insulte nesăbuite şi cuvinte necuviincioase n-a răbdat ea! Câte cusururi de-ale tale nu le-a trecut sub tăcere, pentru că femeia nu le-a dat în vileag! Te-a suferit şi când te supărai în zadar şi când fierbeai peste măsură de mânie... Faţă de toate acestea, tu colinzi cartierele oraşului, îţi bârfeşti nevasta, aducându-i acuzaţii neînsemnate, ca să-ţi pregăteşti o scuză pentru divorţul ce intenţionezi să-l dai".[47]

Făcând un amplu elogiu femeii — soţii, Asterie va enumera toate meritele acesteia, arătând că femeia adevărată este cel mai apropiat prieten al bărbatului şi la bine şi la greu, ea nemăsurând prietenia cu timpul fericirii: „Dacă cumva greutăţile vieţii te-ar copleşi, doborât te pierzi; aşa numiţii prieteni, care măsoară prietenia cu

---

43 Ibidem, p. 294.
44 Ibidem, p. 295.
45 Asterie al Amasiei, *„Predică la textul din Evanghelia după Matei: Dacă este îngăduit omului să-şi lase femeia pentru orice pricină"*, p. 108.
46 Ibidem, p. 111.
47 Ibidem, p. 115.

timpul fericirii tale, se dau îndărăt în vremea necazurilor tale; servitorii evită şi pe stăpâni şi nenorocirile. Dar rămâne femeia, mădularul părţii bolnave, roaba greutăţilor şi a îngrijirii bărbatului. Ea şterge lacrimile şi tămăduieşte rana dacă a fost bătut; întovărăşeşte pe cel dus la temniţă; dacă i se îngăduie să intre împreună cu el, tace cu plăcere cu el împreună închisoare; iar dacă-i împiedică rămâne la porţile închisorii, ca un căţeluş drag al stăpânului".[48]

Toate acestea sunt virtuţile unei femei-soţii devotate, ele constituind şi motivele pentru care un bărbat trebuie să-şi iubească soţia şi s-o ocrotească.

Asterie se adresa şi femeilor, îndemnându-le să-şi păstreze demnitatea de femeie creştină în faţa ispitelor, luând ca model de castitate pe Susana din Vechiul Testament: „Femei, imitaţi pe Susana! Păstraţi-vă castitatea pentru bărbaţii voştrii cum şi-a păstrat-o şi ea pentru al ei. Mai degrabă să suferiţi, să vă primejduiţi decât să mâniaţi pe Dumnezeu prin adulter, să faceţi de ruşine pe bărbat, să distrugeţi casele şi căminele şi să daţi naştere la copii dubioşi".[49]

Analizând toate problemele legate de familie, Asterie abordează şi tema divorţului mustrând aspru pe cei ce se căsătoresc din motive de interes material, intenţionând apoi să se despartă, atrăgându-li-se atenţia că numai moartea şi adulterul poate desface căsătoria; alt motiv nu există pentru a rupe această unire realizată prin căsătorie.[50]

Asterie al Amasiei concluzionează în legătură cu familia, că acolo unde castitatea este respectată, toate neînţelegerile care apar trebuiesc îndepărtate şi înlocuite cu dragoste şi înţelegere.[51] Soţii care vor păzi castitatea unirii lor trăind în dragoste şi înţelegere unul cu altul, vor deveni: „dascăli model ai căsniciei" şi „exemplu bun pentru cămin".[52]

Tema morală frecvent întâlnită în predica lui Asterie este iubirea tuturor oamenilor, nu numai a celor buni ci şi a celor păcătoşi. Dacă Dumnezeu iartă pe cel păcătos şi se bucură de căinţa lui, cu atât mai mult trebuie să ne bucurăm noi de întoarcerea acestuia fiind şi el chipul lui Dumnezeu şi fratele nostru: „Niciodată să nu huleşti pe fratele tău când se întoarce de la o viaţă stricată, nici să sfâşii ranele lui cu insulte, nici să-l faci de ruşine în faţa prietenilor povestind trecutul lui, ci să suferi împreună cu el pentru faptele lui trecute şi să te bucuri de cele prezente, pentru că părăsind fărădelegea, râvneşte dreptatea şi recunoscându-şi greşelile se întoarce la virtute".[53]

48 Ibidem, p. 112.

49 Asterie al Amasiei „*Predică la profetul Daniil şi Susana*, p. 131.

50 Idem, „*Dacă este îngăduit omului să-şi lase femeia pentru orice pricină*, p. 116.

51 Ibidem, p. 118—119.

52 Ibidem, p. 121.

53 Asterie al Amasiei, *Omilie la Duminica fiului risipitor*, p. 291.

5) *Teme dogmative*

Preocupat intens de problemele morale, Asterie al Amasiei tratează doar tangenţial chestiunile de doctrină creştină, pentru a susţine învăţăturile cuprinse în predicile sale.

În cele 15 cuvântări, temele pe care le tratează sunt fundamentate pe autoritatea Sf. Scripturi a Noului şi Vechiului Testament. Pentru transmiterea învăţăturii Bisericii, Asterie utilizează frecvent din Noul Testament „Faptele Apostolilor", „Epistolele pauline" şi în mod deosebit Sfintele Evanghelii.

Atunci când în tratarea temei propuse utiliza o învăţătură de credinţă, Asterie nu o lăsa neexplicată, ci expunea sumar învăţătura Bisericii, ferind astfel pe ascultători de erezie.

Despre dogma Sfintei Treimi, Asterie vorbeşte în panegiricul închinat Sf. Ştefan, precizând că persoanele Sf. Treimi nu trebuie confundate între ele, deşi în realitate există un singur Dumnezeu. Exemplul cel mai convingător este vedenia Sfântului Arhidiacon Ştefan când a fost ucis cu pietre. El vede pe Tatăl şezând pe tronul slavei şi pe Fiul şezând de-a dreapta Lui, iar Duhul Sfânt l-a pregătit pentru primirea muceniciei şi l-a inspirat, învăţându-l ca să mărturisească în acel sens.[54]

Combătând erezia ariană care nega că Fiul este de o fiinţă cu Tatăl, el atrage atenţia păstoriţilor săi că Însuşi Domnul ne-a învăţat cu multe dovezi şi cu propria Sa existenţă că Fiul „există mai înainte de veci, unit din veşnicie cu Tatăl"[55], şi de asemenea, că Fiul a existat „înaintea lui Avraam" şi că a luat parte la toate actele mântuirii din Vechiul Testament, fiind prezent chiar şi în rugul care n-a ars.[56] Cel ce există veşnic din Dumnezeu, a coborât pe pământ îmbrăcând trup omenesc deşi era fără de trup.[57]

Asterie explică modul întrupării Cuvântului pornind de la afirmaţia făcută de Sf. Apostol Petru: „Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu".

După Asterie, aceste cuvinte arată iconomia Întrupării, tălmăcesc arătarea lui Dumnezeu în trup. Termenul „Hristos" nu este numele Lui mai înainte de veci, ci indică harul celor unşi. Pentru aceea şi Domnul nostru primind ca să fie viu în întregime „a fost zămislit în chip minunat şi extraordinar în pântecele Fecioarei. Dar, după ce Petru a mărturisit că Iisus S-a făcut om pentru noi, nu şi-a oprit aici cuvântul ci urcând pe scara cea spirituală a lui Iacov spre cer şi ajungând la contemplarea Cuvântului lui Dumnezeu dintru început, i-a adăugat lui Hristos vrednicia specifică şi reală numindu-L Fiu al Dumnezeului celui viu".[58]

---

54 Idem, *Cuvânt de laudă la Sfântul Ştefan, cel dintâi mucenic*, p. 229—233.
55 Idem, *Predică la orbul din naştere*, p. 132. ,
56 Ibidem, p. 135.
57 Asterie al Amasiei *Cuvânt de laudă la Sfântul Ştefan, cel dintâi mucenic*, p. 221.
58 Idem, *Cuvânt de laudă la Sfinţii Verhovnici Apostoli Petru şi Pavel*, p. 164.

Asterie reia tema Întrupării Cuvântului în aceeaşi cuvântare, închinată Sf. Apostoli Petru şi Pavel, când explică cuvintele „Eu sunt Iisus pe care-l prigoneşti" auzite de Apostolul Pavel pe drumul Damascului: „Iisus este numele pogorârii Sale. A spus aceste cuvinte ca să-L întărească în credinţa Întrupării de care se scandalizau iudeii".[59]

Cauza arătării în trup a Fiului lui Dumnezeu pentru cei ce cred în Întruparea Lui, şi afară de trup în chip de lumină, pentru cei ce nu sunt convinşi de aceasta, Asterie o explică astfel: „Pentru ce Hristos nu i s-a arătat lui Pavel în chip de om, cum i S-a arătat lui Ştefan din cer, ci în chip de foc sau de lumină? Bine a fost că i s-a arătat lui Ştefan aşa cum S-a şi înălţat la cer, pentru că el cunoştea taina Întrupării şi nu-l vătăma întru nimic faptul că Mântuitorul a luat firea noastră cea proastă; lui Pavel însă, care nu accepta să-L numească pe Iisus Dumnezeu, pentru că s-a pogorât în trup nu i S-a arătat în chip de om, ca să nu întărească încă şi mai mult necredinciosului obiecţia, ci mai degrabă în chip de fulger de foc ca să-l atragă pe el prin apariţiile din Lege şi Moise".[60]

Scopul Întrupării Cuvântului s-a împlinit, neamul omenesc fiind eliberat din robia păcatului, Mântuitorul a nimicit planul diavolului de a omorî pe al doilea Adam, biruind puterea iadului.[61]

Vorbind despre Biserică, Asterie arată că ea este întemeiată pe mărturisirea lui Petru: „Tu eşti Hristos Fiul lui Dumnezeu cel viu", mărturisire prin care se păstrează nezdruncinată şi neclintită temelia Bisericii.[62] Întemeierea văzută a Bisericii s-a făcut după pogorârea Sfântului Duh în Ierusalim când s-au botezat „trei mii de bărbaţi, o pliromă a Bisericii".[63] În Biserică sunt cuprinşi şi cei sfinţi şi cei păcătoşi deoarece: „Biserica este ca o casă părintească ce primeşte cu dragoste pe toţi oamenii".[64]

În ceea ce priveşte cinstirea sfinţilor, al căror cult Asterie îl apără în faţa ereticilor, dovedind superioritatea cultului martirilor, arată că aceştia „au multă putere chiar dacă mor, iar după ce au plecat din viaţa aceasta fac bine oamenilor".[65] Ei mijlocesc pentru creştini, iar la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos vor fi de faţă şi vor deschide cu îndrăzneală gura pentru apărarea noastră.[66]

În câteva cuvântări ale sale, Asterie tratează problema antropologică arătând că omul este alcătuit din trup văzut şi din suflet raţional şi imaterial. Trupul a fost creat să slujească sufletului, iar sufletul ca să conducă, deoarece este superior trupului. Sufletul năzuieşte spre Dumnezeu şi caută să-şi improprieze virtutea[67], în timp ce

59 Ibidem, p. 172.
60 Ibidem, p. 171—172.
61 Asterie al Amasiei *Cuvânt de laudă la Sfinţii Mucenici,* p. 203—204.
62 Idem, *Cuvânt de laudă la Sfinţii Verhovnici Apostoli Petru şi Pavel,* p. 152.
63 Ibidem, p. 154.
64 Asterie al Amasiei, *Îndemn la pocăinţă,* p. 250.
65 Idem, *Cuvânt de laudă la Sfinţii Mucenici,* p. 208.
66 Ibidem, p. 207.
67 Asterie al Amasiei, *Îndemn la pocăinţă,* p. 257—258.

trupul tinde mai mult spre cele materiale.[68]

Sufletul este nemuritor, de aceea, după despărţirea lui de trup merge să-şi ia răsplata pentru cele săvârşite pe când era împreună cu trupul. El poate ajunge fie în rai, fie în iad. Raiul este descris de Asterie ca „un liman liniştit şi un loc de odihnă nebătut de valuri pentru drepţi",[69] iar iadul ca un loc de chin şi suferinţă. Între rai şi iad este o mare prăpastie făcând ca şi unii şi alţii să trăiască deosebiţi şi să guste neamestecaţi unii binele şi alţii răul.[70]

Asterie interpretează mistic textul biblic referitor la prăpastia dintre rai şi iad, arătând că: „nu înţelegem că ar fi acolo un şanţ pe care l-ar fi săpat îngerii ca un fel de spaţiu care se lasă între duşmani pe câmpul de luptă. Evanghelistul Luca a întrebuinţat imaginea prăpastiei pentru a ne descrie despărţirea prin care sunt separaţi cei ce au trăit virtuos de cei ce au trăit în alt chip".[71]

Episcopul Amasiei atenţionează pe credincioşi că în Hristos este mântuirea noastră a tuturor şi aşteptarea veacului ce va să fie.[72] Atunci, la judecata cea de obşte, trupurile vor învia,[73] luându-şi plata împreună cu sufletele lor. Cei păcătoşi vor primi osânda veşnică, iar cei drepţi vor auzi glasul adevăratului judecător şi răsplătitor al virtuţii spunându-le: „Veniţi binecuvântaţii Părintelui Meu de moşteniţi împărăţia care este gătită vouă".[74]

Concluzii

Cuvântările lui Asterie al Amasiei se remarcă prin tematica variată ce poate fi împărţită în trei mari categorii: 1) teme cu caracter social; 2) teme morale; 3) teme dogmatice.

Temele tratate în cuvântările sale prezintă un interes general şi vital, ele tratând probleme legate de viaţa morală a credincioşilor, de viaţa de familie şi problemele de viaţă în general, fapt pentru care predicile lui Asterie al Amasiei se bucură de o mare actualitate.

Predica se va evidenţia prin căldura spiritului biblic şi prin frumuseţea stilului literar ce se împletesc armonios pe întreg cuprinsul operei sale, captivând cugetul şi inima ascultătorilor. Acest sentiment este caracteristic nu numai credinciosului de rând, ci şi predicatorului care obişnuit fiind cu predica, o apreciază la justa ei valoare atunci când aceasta îndeplineşte toate principiile omiletice.

Deducem deci că predica lui Asterie este actuală atât pentru credincios, în ceea ce priveşte fondul ei, cât şi pentru predicatorul de azi, în ceea ce priveşte forma ei, ea constituind un izvor nesecat şi un model de imitat pentru predicatorul creştin ortodox de totdeauna.

Pr. drd. Erdei Miron

68 Idem, *„Despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr"*, p. 53.
69 Ibidem, p. 50.
70 Ibidem, p. 55.
71 Ibidem, p. 55.
72 Ibidem, p. 50.
73 Ibidem, p. 50.
74 Ibidem, p. 51.

SCURTĂ DESCRIERE A VIEŢII SFÂNTULUI* SERAFIM DE SAROV

Cuviosul Serafim de Sarov s-a născut la 19 iulie 1759 (după alte date — 1754) în vechiul oraş rusesc Kursk, în renumita familie de negustori ruşi Ezidor şi Agafia Moşnin. La Sfântul Botez i s-a pus numele de Prohor, după numele celor 7 diaconi ai Bisericii lui Hristos.

Părinţii săi se ocupau cu construirea clădirilor de piatră şi a bisericilor, duceau o viaţă bineplăcută lui Dumnezeu, însemnată prin milostenie şi dragoste de muncă.

Înainte de moartea sa (+ 1762) Izidor Moşnin a început construcţia marii biserci în cinstea Maicii Domnului din Cazan şi a cuviosului Sergiu de Radonej. Construcţia a fost continuată şi terminată prin grija mamei lui.

Pilda vieţii ei a cantribuit la educaţia fiului în duhul evlaviei şi dragostei faţă de Dumnezeu. De altfel Dumnezeu a vegheat asupra lui din frageda copilărie. Astfel a scăpat nevătămat când a căzut din clopotniţa bisericii aflate în construcţie. În mod minunat a fost vindecat de boală ca urmare a rugăciunilor sale în faţa icoanei. În timpul bolii, lui Prohor i s-a arătat Maica Domnului care i-a promis că la timpul potrivit o să-l viziteze şi să-l tămăduiască.

De atunci, preamărirea Maicii Domnului a fost permanentă în viaţa cuviosului.

După însănătoşirea sa, Prohor continua învăţătura, se consacra studiilor teologice. În fiecare zi citea Sfânta Scriptură, cărţile religioase, acestea luminându-i mintea şi îmbogăţindu-i memoria, înfrumuseţându-se totodată cu harul blândeţei şi al smereniei.

Cu timpul, a început a-şi însuşi tainele negustoriei, lucru de care se ocupa fratele său Alexei. Munca aceasta nu-l atrăgea pe Prohor dar îndeplinea poruncile cu supunere.

Cel mai bine se simţea în biserică, în rugăciunea inimii şi gândul la Dumnezeu, retragerea în singurătate. Creştea dorinţa spre viaţa isihastă. Credincioasa sa mamă nu s-a împotrivit şi l-a binecuvântat, i-a făcut semnul Sf. Cruci cu crucea pe care a purtat-o până la moarte Prohor (o cruce de aramă). Până a fi tuns în monahism, Prohor a luat drumul Kievului, împreună cu alţi cinci băieţi (din care patru s-au consacrat slujirii lui Dumnezeu), s-au închinat cuvioşilor Părinţi de la Lavra Pecerska şi au primit îndrumări de la stareţii Lavrei.

---

* Traducere după calendarul B.O. Ruse; Moscova 1993. Tipărit cu avizul P. C. Arhid. Prof. Dr. C-tin Voicu.

În apropierea Lavrei Prohor l-a vizitat pe stareţul întemniţat Dosoftei de la care a primit binecuvântarea de a se tunde în monahism. Dosoftei i-a indicat şi un loc pustiu, numit Sarov, după numele unui râuleţ din apropiere, şi i-a spus: „Mergi, fiu al lui Dumnezeu şi stai acolo. Locul acela îţi va da ţie mântuire. Cu ajutorul Domnului, acolo îţi vei termina călătoria pământească. Sfântul Duh, bogăţia celor blânzi o să-ţi cârmuiască viaţa în sfinţenie".

La 20 noiembrie 1778, în ajunul sărbătorii Intrării în Biserică a Sfintei Născătoare de Dumnezeu, Prohor a sosit în Sarov unde a fost întâmpinat cu dragoste ca novice de către Stareţul de atunci, ieromonahul Pahomie (Leonov + 1794) şi dat în primire unui călugăr bătrân, ieromonahul Iosif (+ 1785), trezorier.

Luând pilda de la bătrânul călugăr Serafim, venea devreme în Biserică, stând nemişcat şi cu ochii închişi până la sfârşitul slujbei şi pleca ultimul regretând faptul că omul nu poate, la fel ca şi îngerii, să-i slujească continuu lui Dumnezeu. Prohor îndeplinea cu smerenie toate muncile încredinţate în mânăstire: la brutărie, la copt prescuri şi la atelierul de tâmplărie, era paracliser. Cu ajutorul muncii caută să se păzească de plictiseală şi tânguire, socotindu-le pe acestea drept cele mai mari ispite pentru un începător şi care se lecuiesc prin rugăciune, paza de vorba deşartă, munca după putere, citirea cuvântului lui Dumnezeu şi răbdarea, deoarece ispitele se nasc din laşitate şi lipsa de curaj. După pilda unor monahi din pustie, Prohor, cerând binecuvântarea îndrumătorului său — Iosif, pleca în timpul liber în pădure pentru a fi în singurătate, a se ruga în rugăciunea lui Iisus, a cugeta în cele duhovniceşti. Pustnicia şi evlavia sa atrăgea pe fraţi şi pe bătrânii călugări. Astfel, în timpul unei boli aceştia se aflau neîntrerupt lângă el (Prohor) purtându-i de grijă. A suferit dureri mari aproape trei ani respingând ajutorul medical fiind încredinţat că „Adevăratul doctor al sufletului şi trupului — Domnul nostru Iisus Hristos şi Maica Domnului" îl vor ajuta. Când a ajuns în stare foarte gravă, s-a săvârşit pentru el Sfânta Liturghie. După împărtăşirea cu Sfintele Taine ale lui Hristos, a primit vizita Născătoarei de Dumnezeu, care i-a pus mâna pe cap şi i-a dăruit grabnică vindecare — adresându-se Sfinţilor Apostoli Petru şi Ioan, care o însoţeau: „Acesta este de neamul nostru".

Pe locul arătării Maicii Domnului, după voia lui Dumnezeu, a fost construită o biserică cu rol de bolniţă. Ca o nouă formă de ascultare, Prohor a luat asupra sa greutatea adunării banilor pentru această construcţie. El a făcut o Sfântă Masă pentru altarul suplimentar, în amintirea cuvioşilor Zosima şi Savatie din insulele Solovetsk, unde pentru mila lui Dumnezeu avută pentru el, şi-a propus să se împărtăşească cu Sfintele Taine până la sfârşitul vieţii.

La 18 august 1786, Prohor a fost tuns în monahism de către egumenul şi ieromonahul Pahomie, cu numele de Serafim, nume care se traduce din greacă „inflactat". Având o dragoste fierbinte de Dumnezeu şi o râvnă deosebită, după un an a fost hirotonit ca ierodiacon de către episcopul de Vladimir şi Murom — Viktor (+ 1817). Timp de 6 ani, Serafim i-a petrecut în biserică. Dumnezeu îl întărea, îi apăreau în faţă Sfinţii Îngeri

care slujeau în paralel cu fraţii săi în Sfântul Locaş. Odată, în timpul Sfintei Liturghii, i s-a arătat Domnul nostru Iisus Hristos înconjurat de cetele cereşti. Această arătare i-a sporit râvna: ziua muncea în mânăstire iar noaptea pleca în pustie, unde în chilie îşi petrecea timpul în rugăciune şi meditaţie.

La 2 sept. 1793 (la intervenţia bătrânilor călugări din mânăstire), Serafim a fost hirotonit ieromonah de către episcopul Teofil de Tambov şi Perza (+1811). Serafim slujea zilnic, împărtăşindu-se cu Sfintele Taine. „Harul dăruit nouă la Împărtăşanie — spunea preotului Vasile Sadovski (+ 1884) din mânăstirea Vorcedeev — este atât de mare, încât oricât de nevrednic şi de păcătos ar fi omul, numai dacă ar merge în faţa lui Dumnezeu cu conştiinţa smerită a recunoaşterii păcătoşeniei din cap până-n picioare, se va curăţi cu Harul lui Hristos, câte puţin va începe a se lumina, se va curăţi şi se va mântui". Cel care se împărtăşeşte cu Trupul lui Hristos (după cuvintele Sf. Serafim, cu cât mai des cu atât mai bine), acela se va mântui.

Anul 1794 este un an îndurerat pentru mânăstire: pleacă la cele veşnice stareţul pustiei — ieromonahul Pahomie. La cererea stareţului, înainte de a muri, cuviosul Serafim de Sarov preia îndatorirea de a purta de grija maicilor de la Vovedeevo, nelipsindu-le de hrana spirituală şi materială.

La 20 noiembre 1794, cuviosul cere binecuvântarea stareţului mânăstirii Isaia (Zubkov) pentru a se retrage în pustie la o distanţă de câţiva km de mânăstire. După un obicei vechi, el da denumiri tuturor împrejurimilor de lângă căsuţa sa de lemn, denumiri inspirate din evenimentele petrecute de Mântuitor în viaţa pământească: peştera din Betleem, Ierusalim, râul Iordan, Golgota, ... În „pustioara îndepărtată", aşa îi plăcea să-şi numească locuinţa izolată, Sfântul Părinte îşi făcea pravila de rugăciune după regula întocmită de el însuşi, care se va numi „Regula chiliinică a părintelui Serafim", la care adăuga şi o mie de metanii. Citeşte cu osârdie cărţile Sfinţilor Părinţi, Sfânta Scriptură, recita odată pe săptămână întreg Noul Testament (luni — Evanghelia după Matei, marţi — Evanghelia lui Marcu, miercuri — Evanghelia după Luca, joi — Evanghelia lui Ioan, vineri — Faptele Apostolilor, sâmbăta — Epistolele pauline şi cele soborniceşti, duminică — Apocalipsa) — lucrări pe care le numea „mâncarea sufletului după alcătuirea căreia trebuie să se conducă viaţa". În orele de muncă, călugărul taie lemne din pădure, munceşte la prisacă şi lucrează grădina din apropierea chiliei sale. Regimul de viaţă al cuviosului este extrem de sever; chiar în cele mai geroase zile nu-şi încălzeşte locuinţa. Doarme pe podea sprijinit cu spinarea de perete iar sub cap îşi pune o piatră sau o buturugă — toate acestea pentru „omorârea ispitelor". Hrana şi-o procura singur şi totodată respecta un post sever mâncând odată pe zi, legume, pâine uscată — pe care o împărţea cu păsările şi cu fiarele sălbatice. De multe ori a fost văzut cum hrănea un urs din mâna sa. Nemâncând nimic miercurea şi vinerea precum şi în prima săptămână a postului Paştilor, cuviosul Serafim a refuzat ajutorul oferit de mânăstire, a înăspirt postul, hrănindu-se cu un soi de iarbă pe care o usca pentru iarnă.

Năzuind spre tăcere, bătrânul se ferea de vizitatori dar îi primea călduros pe acei călugări care aveau intenţia de a se retrage în singurătate. Cuviosul Serafim îi sfătuia dar binecuvântarea la această nevoinţă nu le da deoarece ştia ce ispite mari trebuiau să biruie în singurătate din partea diavolului. Şi într-adevăr, vrăjmaşul neamului omenesc îl îndemna pe Serafim la „războiul gândurilor", îl îndemna să se lepede de dorinţa mântuirii, să nu mai îndure o viaţă atât de grea. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu rugăciune şi Sf. Cruce, bătrânul îl biruia pe diavol.

Urcând pe treptele nevoinţelor, care deveneau tot mai grele şi severe, cuviosul şi-a luat asupra sa nevoinţa Stâlpniciei. Zilnic, la apusul soarelui, se urca pe o piatră mare, aflată la jumătatea distanţei dintre chilia sa şi mânăstire, şi, până la răsăritul soarelui, cu mâinile ridicate, pronunţa rugăciunea: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului". Dimineaţa, în chilia sa, continua rugăciunea de noapte, pe o piatră mică, sta în genunchi şi îţi întrerupea ruga doar pentru puţin timp în care se hrănea foarte puţin şi se odihnea. În felul acesta şi-a continuat rugăciunea o mie de zile. Diavolul ruşinat, s-a dovedit a fi neputincios în a-l birui, de aceea şi-a pus în gând să-l omoare. Pentru aceasta a trimis la el pe doi tâlhari să-i ceară bani ameninţându-l cu violenţa. Neîmpotrivindu-se, i-au spart capul cu toporul şi i-au rupt câteva coaste în bătaie. Apoi, negăsind nimic preţios în chilia sa, în afară de o icoană, şi câteva cărţi, au fugit, fiind ruşinaţi de fapta lor. În dimineaţa următoare, cuviosul a ajuns la mânăstire. A suferit 8 zile dureri insuportable dar a refuzat şi de astă dată ajutorul medical, încredinţându-şi viaţa întru totul voinţei lui Dumnezeu şi Sfintei Fecioare Maria. Şi pe când se părea că nu mai este nici-o speranţă de a se însănătoşi, Născătoarea de Dumnezeu împreună cu Sfinţii Apostoli Petru şi Ioan i s-au arătat în somn adresându-i cuvintele: „— Acesta din neamul meu este". În aceeaşi zi cuviosul s-a ridicat din pat dar a mai stat în mânăstire până la însănătoşire deplină. În urma acestei întâmplări nefericite, bătrânul a rămas pentru totdeauna gârbovit şi umbla sprijinindu-se într-un toporaş ori într-o cârje. Cei care l-au bătut au fost prinşi dar el i-a iertat şi chiar a cerut să nu fie pedepsiţi.

Reîntors în vechiul său loc din pustie, cuviosul Serafim nu şi-a schimbat regimul de viaţă.

La moartea stareţului şi a duhovnicului său Isaia, el a luat asupra sa votul tăcerii pe care îl compara cu Crucea „pe care omul trebuie să-şi răstignească toate poftele şi ispitele". Viaţa lui devine tot mai închisă; tace nu numai pustia, tac şi buzele bătrânului care s-a lepădat de toate grijile şi gândurile lumeşti. „Înainte de toate trebuie să te înfrumuseţezi cu tăcerea, — aşa îi plăcea să spună mai târziu în îndrumările sale către alţi preoţi, — căci prin tăcere pe mulţi i-am văzut mântuiţi, dar prin vorba deşartă pe nici unul... Tăcerea este taina veacului ce va să vină", ea „îl apropie pe om de Dumnezeu şi îl face un înger pământesc, dar cuvintele — sunt uneltele judecăţii lumii acesteia".

Serafim nu se mai arăta acum vizitatorilor iar dacă întâlnea pe cineva în cale, cădea cu faţa la pământ şi nu se ridica până ce persoana respectivă nu pleca mai departe.

Din pricina picioarelor sale bolnave, el nu mai putea merge la mânăstire şi hrana îi era adusă în chilie de către un frate de acolo. Bătrânul îl primea cu mâinile încrucişate la piept, fără să pronunţe nici un cuvânt şi apoi le slobozea fără să privească măcar la el. Numai în unele cazuri Serafim punea pe tavă o bucăţică de pâine sau puţină varză pentru a indica ce să-i aducă în duminica următoare.

În această tăcere deplină a petrecut cuviosul timp de trei ani. El a fost învrednicit să aibă parte de „pacea Sufletului", pe care o socotea drept dar de la Dumnezeu, lucrul principal în viaţa creştinului. Postul, rugăciunea, privegherea şi alte nevoinţe creştineşti — le zicea el călugărilor care i se adresau, — cât nu sunt de bune în sine, dar nu în ele consta ţelul vieţii noastre creştine ci atunci când ele slujesc ca mijloace de dobândire a păcii. Adevăratul ţel al vieţii creştineşti este de a dobândi Duhul Sfânt al lui Dumnezeu. „Bucuria mea, — le zicea el —, este să mă rog Duhului Păcii care să-i cuprindă pe toţi, şi atunci mii de suflete se vor mântui lângă Acesta".

Fiind îngrijoraţi, fraţii împreună cu noul egumen Nifor de Cernitau (+ 1842), de lipsa îndelungată a cuviosului, i-au propus să vină în zilele de duminică la mânăstire pentru a se împărtăşi cu Sfintele Taine, ori să se reîntoarcă definitiv în mânăstire.

Bătrânul, nefiind în puteri să parcurgă distanţe mari, a ales ultima variantă. Astfel, în chilia părăsită timp de 15 ani a continuat votul tăcerii, continuând să nu iasă şi să nu primească pe nimeni în afară de un frate de la bolniţă şi pe preotul care îi aducea Sfintele Taine. Şi-a început viaţa zăvorâtă în faţa icoanei Maicii Domnului, pe care cuviosul a numit-o „Bucuria tuturor bucuriilor". Sicriul de stejar instalat în cameră îi aducea aminte permanent de ceasul morţii. Necunoscute sunt nevoinţele stareţului în timpul zăvorârii, dar este cunoscut faptul că în acea perioadă a fost răpit în locaşurile cereşti.

Aducându-şi aminte de evenimentul răpirii, Serafim îşi îndruma astfel fratele care se afla în ascultarea lui: „Dacă ai şti ce dulceaţă găsesc sufletele drepţilor în ceruri, te-ai hotărî, cu mulţumire, ca în timpul vieţii vremelnice pe acest pământ să suferi defăimări, supărări sau prigoniri. Chiar dacă în acestă chilie ne-ar mânca viermii trupul toată viaţa trebuie să suferim, numai să nu fim lipsiţi de acea dorinţă — Bucuria cerească — pe care a pregătit-o Dumnezeu celor ce-l iubesc pe El. Acolo nu este nici boală, nici întristare; este o bucurie şi o dulceaţă pe care n-o poţi expune prin cuvinte; acolo drepţii vor lumina ca soarele. Dar dacă acea bucurie a slavei cereşti n-a putut-o explica Sf. Apostol Pavel (II Cor. 12, 2—4), atunci care altă limbă poate explica frumuseţea Locaşului Ceresc în care vor intra sufletele drepţilor. Despre bucuria ceea şi dulceaţa Cerească pe care am gustat-o nu-ţi pot explica". După această mărturisire, la sfârşitul convorbirii, stareţul s-a schimbat într-atât încât parcă nu mai era din lumea aceasta, asemănându-se cu un înger pământesc şi om ceresc.

Ultimii cinci ani ai vieţii izolate au fost marcaţi, datorită revelaţiei descoperite, de o schimbare: Uşa chiliei sale a fost deschisă pentru toţi cei care căutau îndrumare duhovnicească, dar nu s-a încheiat concomi-

tent şi votul tăcerii. Curând a început a se pregăti pentru slujba oamenilor.

La 25 mai 1825, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, însoţită de Sfinţii Părinţi Clement Romanul şi Petre Alexandrinul i s-au arătat cuviosului Serafim pe când dormea şi i-a poruncit să iasă din izolare pentru mare, înaltă treaptă a monahismului — stăreţia. În acea perioadă Serafim se ocupa de curăţia sufletului omenesc şi a primit darul lui Dumnezeu de a face minuni şi de a cunoaşte gândurile. El cunoştea trecutul şi viitorul, da îndrumări pline de înţelepciune şi bunătate. La întrebarea interlocutorului său, în ce mod el cunoştea nevoia lui, fără a spune ceva, îi vedea inima, stareţul răspundea: „Precum s-a predat fierul fierarului, aşa şi eu m-am predat pe mine şi voinţa mea lui Dumnezeu; cum îi este Lui bineplăcut, aşa acţionez eu; voinţă proprie eu nu am iar ceea ce este ştiutorul plăcut Domnului, aceea transmit". „Inima omului îi este cunoscută numai lui Dumnezeu şi numai El este ştiutorul inimilor . . . Iar eu, păcătosul Serafim, primul gând apărut în suflet vine de la Dumnezeu şi-l spun neştiind ce are pe suflet interlocutorul meu şi cred că aşa voieşte Domnul pentru folosul lui" Datorită rugăciunii făcute de cuviosul Serafim şi-au putut vindeca mulţi neputinţele.

Primul pentru care s-a descoperit minunata lucrare a fost Mihail Manturov, care datorită unei boli grele a fost nevoit să-şi lase slujba din armată. Amănuntele acestei întâmplări au fost păstrate de martorii oculari. Această vindecare miraculoasă s-a petrecut cam la 2 ani de la ieşirea lui Serafim din tăcere. După ce a primit de la Manturov mărturisirea de credinţă în Dumnezeu, cuviosul i s-a adresat cu cuvintele: „Bucuria mea! Dacă aşa tare crezi, atunci tot aşa de tare crezi şi că totul vine de la Dumnezeu. Aşadar, trebuie să crezi şi că Dumnezeu te va vindeca şi pe tine. Eu mă voi ruga pentru tine". Însemnându-l pe Mihail cu mir, stareţul a pronunţat: „Cu harul dat mie de Dumnezeu, pe tine primul te vindec". Vindecat fiind, Manturov s-a aruncat la picioarele cuviosului dar imediat a fost ridicat cu vorbe aspre: „Oare îi este dat lui Serafim de a învia sau de a lua viaţa, de a cufunda în iad şi de a scoate? Acesta este numai lucrul lui Dumnezeu, care împlineşte cererea celor ce se tem de El. Atotputernicului Dumnezeu şi Preacuratei Sale Maici Îi vei da mulţumire!" Ca semn de mulţumire lui Dumnezeu „Mişulică" (aşa îl numea cu dragoste cuviosul) Manturov a luat asupra sa însărcinarea şi toată viaţa şi-a dedicat-o amenajării locaşului de maici din Divcevo, îndeplinind toate poruncile stareţului. Printre cei sculaţi din patul neputinţei a fost şi „sluga" moşierului din Simbirsk, Nicolae Motovilov, care apoi şi-a petrecut tot timpul sub oblăduirea cuviosului, şi ca rezultat al convorbirilor cu acesta, ne-a lăsat minunatele învăţături despre ţelul vieţii creştine.

După obişnuinţă, cuviosul a început din nou să se depărteze în „pustia apropiată", situată lângă mânăstire, în pădure, unde se găsea izvorul „Cuvântător de Dumnezeu", apă care datorită rugăciunii cuviosului Serafim săvârşeşte minuni şi vindecări miraculoase până în zilele noastre. Petrecând aici ziua în munca trupească şi duhovnicească, spre seară, bătrânul se reîntorcea la mânăstire, sprijinindu-se de un toiag, purtând în mână un toporaş, iar în spate purta o desagă plină cu nisip şi pietre, dea-

supra cărora era Evanghelia. Când era întrebat din ce cauză poartă aceste greutăţi, stareţul răspundea cu cuvintele lui Efrem Sirul (+373—379): „îl istovesc pe cel ce mă istoveşte pe mine".

Din toate colţurile Rusiei s-au îndreptat spre mânăstirea din Sarov oameni care doreau să primească binecuvântarea cuviosului. De dimineaţa până seara târziu, uşa chiliei din „pustia apropiată" era deschisă pentru toţi fără deosebire. În fiecare dintre aceştia el, vedea chipul lui Dumnezeu şi se adresa cu dragoste; pe toţi îi întâmpina cu închinăciuni până la pământ, cu sărutul păcii şi cu neschimbata salutare pascală „Bucuria mea, Hristos a înviat". Pentru fiecare, cuviosul Serafim găsea un cuvânt deosebit care-i încălzea inima, îi lumna mintea, producea o puternică impresie şi asupra celor mai puţin credincioşi, îndreptându-i pe calea mântuitoare a pocăinţei.

În ultimii ani ai vieţii, cuviosul a fost preocupat de obştea maicilor de la moară. Mânăstirea Diveevo, construită după voinţa Născătoarei de Dumnezeu, este al patrulea Sfânt Locaş de pe pământ sortit Împărăţiei Cereşti, asupra căreia veghează Aceasta. După mărturia stareţului Serafim, Maica Domnului a înconjurat-o cu o aură, promiţând să fie Ea egumena mânăstirii pentru totdeauna. Mai târziu, împrejurul acestui lăcaş a fost săpat un şănţuleţ, început de însuşi cuviosul. „Şănţuleţul acesta — zicea el — pe care a trecut Maica Domnului, se înălţa până la cer. Dacă va veni Anticristul, peste toate va trece dar peste acest şănţuleţ nu va putea să sară". Neţinând cont de vârstă, bătrânul muncea cuviincios la construcţiile mânăstireşti — moară, chilii şi la biserica Naşterii Domnului. Sf. Serafim a alcătuit regulamentul mânăstirii, regulament care educa maicile în spiritul dragostei, al ascultării şi rugăciunii neîntrerupte. Din cauza grijii pe care o purta „orfanelor din Diveevo" (aşa erau numite maicile de acolo), stareţul Serafim a răbdat înjosirile şi clevetirile din partea altor persoane şi răspundea astfel călugărilor care-l judecau: „Mărturisesc în faţa lui Dumnezeu că nici-o pietricică n-am aranjat după propria-mi voinţă, nici-un cuvânt de la mine n-am spus şi pe nici una din ele nu le-am primit după dorinţa mea împotriva voinţei Maicii Domnului". Letopiseţul acestei mânăstirii „Serafim de Sarov" păstrează procrocirile cuvosului despre viitorul acestui Sfânt Locaş, şi toate s-au împlinit.

La sfârşitul anilor, a fost vizitat pentru a 12-a oară şi ultima, de către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, vizita care a avut loc la 25 martie a anului 1832, de sărbătoarea Bunei Vestiri, în cursul căreia i-a prevestit lui Serafim strămutarea la cele veşnice. Promiţându-i bătrânului ajutorul Său şi protejarea tuturor înfăptuirilor lui pământeşti, Împărăteasa Cerească i-a zis: „Degrabă iubitul meu, vei fi cu noi".

Primind mesajul acesta, cuviosul începe sârguincios să se pregătească, puterile îi slăbeau, nu mai putea să meargă în fiecare zi în pustie pentru a primi pe vizitarori. „Noi n-o să ne mai vedem — le spunea fiilor duhovniceşti — Viaţa mea se sfârşeşte; Duhul meu acum este acum de parcă ar fi al unui nou-născut, dar cu trupul sunt mort." Serafim se retrăgea în locuri singuratice pentru a medita, se gândea la nedesăvârşirea acestei vieţi pământeşti trecătoare, stând lângă sicriul pregătit pentru el. Dar şi în zilele acestea stareţul era îngrijorat de mântuirea sufletelor omeneşti

şi îndrumând preoţii de aici, le zicea: „Seamănă pe pământ bun, seamănă pe piatră, seamănă pe nisip, seamănă lângă drum, seamănă în spini, totuşi undeva va răsări chiar dacă nu imediat, totuşi va aduce roade".

Cu o zi înainte de moarte, cuviosul Serafim a venit după obicei în bisericuţa care purta numele sfinţilor Zosima şi Savvatie, la Dumnezeiasca Liturghie, s-a împărtăşit cu Sfintele Taine, în faţa icoanei Mântuitorului şi a Născătoarei de Dumnezeu, a făcut închinăciuni, a pus lumânări şi a sărutat restul icoanelor, şi-a luat iertăciune de la fraţi şi a zis: „Lucraţi-vă mântuirea, nu vă întristaţi, privegheaţi, sus ni se pregătesc cununile". În acea zi s-a apropiat de câteva ori de biserica la locul pe care şi l-a ales pentru înmormântare unde se ruga îndelung.

Seara, din chilia lui s-au auzit cântări pascale, iar în dimineaţa zilei de 2 ianuarie a anului 1833, stareţul ieromonah Serafim a fost găsit îngenunchiat, cu mâinile încrucişate la piept în faţa icoanei Maicii Domnului „Umilinţa" — sufletul curat a fost luat în timpul rugăciunii la altarul Domnului Atotţiitor.

Trupul cuviosului a fost pus în sicriul de stejar făcut de el personal şi a fost îngropat în partea de miazăzi de lângă altarul bisericii „Adormirea Maicii Domnului".

Timp de 70 de ani după moartea cuviosului Serafim, mulţi oameni s-au perindat prin faţa mormântului şi îşi revărsau toate nevoile şi necazurile. Aşteptarea preamăririi şi încrederea lor era atât de mare, încât cu mult timp înainte de canonizarea făcătorului de minuni din Sarov, se pregăteau altare, se pictau icoane şi se descria viaţa cuviosului Serafim. Poporul vedea în el cele mai preţioase calităţi ale isihasmului ortodox şi l-au ales ca duhovnic al pământului rus la fel cu un alt mare sfânt rus-egumenul Sergiu de Radonej.

La 26 ianuarie a anului 1903, cu aprobarea Sfântului Sinod, stareţul ieromonah Serafim de Sarov a fost canonizat şi trecut în rândul sfinţilor.

La 19 iulie, ziua de naştere a cuviosului, în prezenţa familiei ţarului şi a mii de oameni, au fost dezgropate preacinstitele moaşte. Acest eveniment a fost prevăzut de Sfântul Serafim înaintea morţii sale, precum şi soarta grea a Rusiei prevenind de prigoana care avea să fie asupra credincioşilor: „La noi (în Sarov) ce bucurie o să fie! În mijlocul verii o să cânte Paştile! Dar lume, lume din toate părţile!" Şi după o pauză a adăugat: „Dar bucuria aceasta va dura puţin; ce va fi mai departe . . . aşa o scârbă . . . care de la începutul lumii n-a fost! Îngerii nu vor dovedi să primească sufletele". Pe când spunea acestea, lacrimile îi curgeau din ochi.

După revoluţie au fost închise mănăstirile din Sarov şi Diveevo, au dispărut şi moaştele Sf. Serafim. Dreptcredinciosul popor trăia cu nădejdea că această sfinţenie va fi regăsită şi Dumnezeu ne-a învrednicit de această bucurie sufletească.

Pe data de 11 ianuarie a anului 1991, în oraşul Sankt Petersburg, după mulţi ani, au fost regăsite sfintele moaşte ale cuviosului Serafim de Sarov şi au fost transmise preafericitului patriarh al Moscovei şi al tuturor ru-

şilor, Alexei al II-lea, iar la 7 febr. au fost transmutate la Moscova, în soborul patriarhal pentru închinarea credincioşilor şi la 23 iulie, cu „Drumul Crucii" au fost transportate la mânăstirea Serafim-Diveevo, la locul vieţii pământeşti a cuviosului. Aşa le spunea el ucenicilor înainte de a trece la cele veşnice: „Când eu n-o să mai fiu, voi veniţi la mormântul meu! Veniţi, şi cu cât mai des, cu atât mai bine. Toate greutăţile pe care le aveţi, aduceţi-le la mormântul meu! Cădeţi la pământ şi precum aş fi viu, povestiţi-mi totul, şi eu o să vă aud, şi toată scârba o să se depărteze de la voi! Precum cu unii vorbiţi, aşa vorbiţi şi aici! Pentru voi eu sunt viu şi voi fi în vecii vecilor!"

Ostap Roman
student teolog

PREDICĂ LA DUMINICA A II-A DUPĂ PAŞTI

Pericopa evanghelică din Ev. după Ioan 20, 19—31 rânduită a se citi, la Sf. Liturghie, în a II-a duminică după Paşti, ne relatează evenimentul ce s-a petrecut la opt zile după Înviere, când Domnul s-a arătat din nou ucenicilor Săi, care se aflau ascunşi într-o casă din Ierusalim, cu uşile încuiate, de frica iudeilor. Stând în mijlocul lor, li s-a adresat cu salutul obişnuit la evrei: „Şalom la hem" („Pace vouă!"). Apoi, adresându-se lui Toma, care nu fusese de faţă când Domnul s-a arătat prima dată ucenicilor şi care la aflarea veştii cum că Domnul a înviat, a reacţionat spunând: „Dacă nu voi vedea în mâinile Lui semnul cuielor, şi dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, şi dacă nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede" (In. 20, 25), adresându-se deci lui Toma i-a zis: „Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna Ta şi o pune în coasta Mea şi nu fii necredincios, ci credincios" (In. 20, 27).

Pentru că Toma este prezentat aici oarecum în culpabilitate, este cu dreptate să spunem că nu numai el s-a îndoit de învierea Mântuitorului ci şi ceilalţi Apostoli au reacţionat în acelaşi fel, atunci când unele dintre femeile mironosiţe au venit să-i anunţe că L-au văzut pe Domnul înviat (Mc. 16, 11). N-au crezut că a înviat nici cei doi ucenici care călătoreau spre Emaus şi iarăşi nici pe aceştia doi nu i-au crezut Apostolii, când au venit degrabă la ei să le vestească bucuria de a-L fi întâlnit pe Iisus în faptul serii (Mc. 16, 12—13).

Sf. Ev. Luca relatează că Însuşi Domnul i-a mustrat pe cei unsprezece „pentru necredinţa şi împietrirea inimii lor, căci n-au crezut pe cei ce-L văzuseră înviat" (Mc. 16, 14).

Într-adevăr, este greu de înţeles cum au putut fi Apsotolii atât de zăbavnici în a primii vestea Învierii şi apoi de a percepe ca reală minunea ce li s-a descoperit, când L-au văzut viu. Numai cu o săptămână în urmă, ei au fost martori ai unei minuni care a tulburat tot Ierusalimul şi anume: învierea lui Lazăr din Betania, după ce trupul acestuia zăcuse în mormânt timp de patru zile şi începuse deja procesul de descompunere biologică. Dar şi altă dată au fost martori la săvârşirea de către Domnul a unor minuni similare: în Capernaum, Domnul a înviat pe fiica lui Iair, mai marele sinagogii, iar în Nain, l-a înviat pe unicul fiu al unei văduve. Dacă despre aceste minuni s-au convins ei înşişi, cum de au manifestat această neîncredere când a fost vorba de Învierea Învăţătorului lor?

Răspunzând la o astfel de întrebare ar trebui să arătăm că noi, care privim faptele dintr-o perspectivă atât de îndepărtată, nu suntem îndreptăţiţi să-i judecăm prea aspru pe Apostoli.

În primul rând, ei erau atât de înfricoşaţi de toate cele ce s-au întâmplat cu câteva zile în urmă încât sufletele lor nu mai puteau trece cu uşurinţă de la deznădejde la speranţă, de la tristeţe şi durere, la bucurie şi fericire. Ei erau în situaţia celui care este trezit brusc, în întunericul nopţii într-o lumină orbitoare. Primul gest al acestuia este să-şi apere ochii copleşiţi de lumină. Aşa s-au comportat şi Apostolii în faţa veştii cum că ar fi înviat Domnul. Prima lor reacţie a fost omeneasca neîncredere.

Mai este apoi şi faptul că pentru prima dată se aflau în faţa unei minuni cu adevărat unică. Am pomenit mai înainte de învierile din morţi la care Apostolii au asistat. Dar trebuie ştiut că acestea au fost cu totul altceva decât a fost învierea Mântuitorului. În toate cazurile amintite, Domnul a biruit rânduiala firii sau mai bine zis a reînnodat cele două capete ale firului vieţii, care s-a întrerupt. Cei înviaţi şi-au reluat viaţa pământească, fără să se fi petrecut o transformare sau transfigurare a fiinţei lor. Ei s-au trezit ca dintr-un somn profund, înviind, dar nu spre viaţă veşnică ci spre a mri din nou, la un alt soroc. Li s-a acordat prin această înviere o prelungire a răstimpului de petrecere în această lume.

Învierea Mântuitorului a fost cu totul altceva. A constituit cu adevărat un eveniment unic, cu mult mai greu de perceput pentru Apostoli şi pentru orice muritor din această lume. I se spune acestei Învieri şi „pârga învierii noastre". Dacă a fost o pârgă, înseamnă că a fost prima şi că înainte de ea nu s-a mai petrecut ceva similar. Nici nu putea să se petreacă. Aşa cum am spus, învierile anterioare au fost doar o reluare a ciclului vital, a vieţuirii în trup şi în această lume, pe când Învierea lui Hristos a fost o transformare, o spiritualizare a materiei, o biruinţă asupra morţii şi păcatului, căci Trupul Domnului înviat a ieşit de sub incidenţa legilor firii şi era mai presus de puterea morţii. Cu acest trup a intrat El prin uşile încuiate, la Sfinţii Săi Apostoli şi tot cu acest Trup s-a înălţat la cer şi şade de-a dreapta Tatălui, până ce va veni să judece viii şi morţii.

Iată deci că Apostolii aveau motive să se teamă şi să fie neîncrezători. Nu asistaseră niciodată la o asemenea minune. Când această minune s-a produs, soldaţii care păzeau mormântul au căzut în nesimţire. Cum puteau atunci Apostolii să o înţeleagă cu uşurinţă?

N-au înţeles-o la început, dar când s-au convins de adevărul ei au devenit fermi în credinţă, Învierea devenind tema centrală a propovăduirii lor.

Dar să ne întoarcem la cazul lui Toma. De ce va fi fost el singularizat, devreme ce şi ceilalţi Apostoli s-au arătat tot atât de neîncrezători în Înviere?

Credem că Domnul a voit să-l reîncadreze pe Toma în colegiul Apostolilor, de care el se răzleţise. Voia să-l facă şi pe el martor al Învierii, cu atât mai mult cu cât Domnul ştia marea iubire pe care a avut-o Toma faţă de El. Toma dăduse expresie iubirii faţă de Învăţătorul său atunci când, în ultimul drum spre Ierusalim, Domnul le-a descoeprit ucenicilor că va fi dat în mâinile fariseilor şi cărturarilor şi aceştia Îl vor omorî. Petru a intervenit insistând ca Domnul să-şi schimbe planul de a merge

în Ierusalim, pe când Toma i-a îndemnat pe ceilalţi la solidaritate cu Învăţătorul lor spunând: „să mergem şi să murim şi noi cu El" (In 11, 16). Încredinţându-se de adevărul Învierii, Sf. Ap. Toma a devenit un fervent mărturisitor al ei. Sf. Tradiţie ne spune că lui i s-a rânduit ca arie misionară părţile Răsăritului. Creştinii din India îl socotesc pe Sf. Toma ca întemeietor al Bisericii lor.

După ce Domnul l-a reintegrat pe Toma în colegiul apostolesc, i s-a adresat cu cuvintele: „Pentru că m-ai văzut, ai crezut. Fericiţi cei ce n-au văzut, dar au crezut!" (In. 20, 29). În categoria celor din urmă se încadrează toate generaţiile de creştini de după epoca apostolică. Unora ca acestora, Mântuitorul le hărăzeşte o fericire mai mare chiar decât a Apostolilor. Este firesc să fie aşa, întrucât convingerea fundamentată pe credinţă este de mai mare preţ decât experienţa dobândită pe calea simţurilor.

Dar se cuvine să ştim că singură credinţa în Înviere nu este suficientă pentru a dobândi ca răsplată acea fericire pe care o făgăduieşte Mântuitorul, ci este de absolută trebuinţă o trăire în acord cu această credinţă, adică punerea în practică a iubirii, singurul criteriu, după care, aşa cum tot Domnul ne încredinţează, vor cunoaşte toţi că suntem ucenicii Săi şi martori credibili ai Învierii.

Pr. prof. Dumitru Abrudan

PREDICĂ DE FLORII

Fraţi creştini,

Cu mângâieri şi cu bucurii sfinte prăznuim astăzi duminica Floriilor. Este ziua când ne aducem aminte de intrarea în Ierusalim a Domnului Hristos, înaintea înfricoşatelor Sale patimi.

Sfinţii evanghelişti ne istorisesc în amănunţime faptele petrecute în cetatea lui David.

Fiul lui Dumnezeu şi fiul Fecioarei Maria îşi încheia lucrarea Sa de izbăvire a neamului omenesc. Peste trei ani de zile Iisus vestise cuvântul Său prin sate şi cetăţi, vindecase prin minuni bolnavii, ajutase şi mângâiase cu milă pe cei în suferinţă şi nevoi. Cea din urmă minune pe care o făcuse, fu învierea lui Lazăr din Vitania, pe care îl readuse la viaţă, după ce prietenul Său stătuse fără viaţă patru zile în mormânt.

Acum Fiul Omului se îndrepta spre cetatea sfântă ca să pecetluiască prin jertfa propriei Sale vieţi răscumpărarea lumii din robia celui rău.

Poporul îl primi cu entuziasm. Unii îl iubeau mult pe blândul Învăţător galilean şi credeau în El. Alţii erau entuziasmaţi de minunea învierii lui Lazăr întâmplată cu o zi înainte. Mulţi iudei vedeau în persoana lui Iisus pe Moise, pe eliberatorul care să-i scoată din jugul romanilor. Destul că mulţime mare de oameni se strânse în preajma Domnului Iisus, care, blând şi smerit, urca din satul Betfaghi spre Ierusalim, călare pe un mânz de asină.

Evanghelistul Matei ne spune că bucuria poporului era mare: „Cei mai mulți din mulțime își așterneau hainele pe cale, iar alții tăiau ramuri de copaci și le așterneau pe cale. Iar mulțimile strigau zicând: „Osana, fiul lui David" (Matei 21, 8—9).

Dar care era starea sufletească a Mântuitorului în mijlocul acelei însufletiri populare? Una de liniște și pace. Iisus primea acea slăvire izvorâtă din credință și din inimi nevinovate, căci doar El era Mesia și venea trimis de Tatăl ca să fie un împărat al sufeltelor curate. De aceea unora din farisei care îi cerură să pună capăt acelei manifestări zgomotoase, El le-a răspuns să lase pe oameni să-l aclame, căci *„dacă mulțimile vor tăcea, pietrele vor striga"* (Luca 19, 40).

Însă în curând liniștea inimii lui Iisus avea să fie tulburată de o întristare din cele mai adânci.

Când a ajuns pe culmea muntelui Măslinilor, Fiul Omului a văzut în vale cetatea strămoșului său David, cu templul măreț în mijloc, cu clădiri și ziduri puternice. Era cetatea în care mulți prooroci predicară în zadar, ba unii dintre ei ocolo au fost omorâți. Același sfârșit I se pregătea Lui.

Iisus cunoștea ura ce i-o purtau mai-marii sinagogii și căpeteniile poporului. Ca Dumnezeu, El prevedea cum aceia vor unelti minciuni împotriva Lui, cum îl vor prinde, îl vor judeca și osândi. Domnul vedea dinainte Golgota și Crucea și pe El însuși spânzurat pe ea, între doi făcători de rele, lepădat de toți, părăsit, scuipat, huiduit de toți.

Și mai prevedea ceva Fiul lui Dumnezeu: pedeapsa care avea să vină peste cetatea care pentru necredință, n-a primit pe Mesia. Să ascultăm cuvântul evanghelistului: *„Și când s-a apropiat văzând cetatea, Iisus a plâns pentru ea zicând: „O, de-ai fi cunoscut astăzi cele ce sunt spre pacea ta... Căci veni-vor zile peste tine când dușmanii te vor împresura și strâmtora din toate părțile și te vor face una cu pământul și pe fiii care sunt în tine și nu vor lăsa piatră pe piatră, pentru că n-ai cunoscut vremea cercetării tale"* (Luca 19, 41—44).

Ceea ce Domnul a prevăzut și proorocit, s-a întâmplat curând. După 40 de ani, romanii, sub comanda generalului Titus, au înconjurat Ierusalimul, au dat foc cetății, dărâmat-au templul și casele iudeilor. Locuitorii cetății care n-au pierit atunci de sabie și de foc, au fost duși în robie și spulberați de pe fața întregii lumi, ca praful la suflarea vântului.

Frați creștini,

Când se citește Sfânta Evanghelie sau când se prăznuiește o sărbătoare bisericească, creștinii noștri de obicei fac două mari greșeli. Uneori ei le privesc drept fapte ale trecutului îndepărtat, care nu au nici o legătură cu viața lor. Cuvintele „în vremea aceea" valorează în mintea multora tot una cu „a fost odată ca niciodată", cum încep basmele de adormit copiii.

Alteori credincioșii noștri participă la faptele istorisite de Biserică întocmai cum privesc un film sau o piesă de teatru: câteva momente sunt mișcați, poate că varsă câteva lacrimi și când „piesa" s-a sfârșit, oame-

nii rămân neschimbaţi, indiferenţi, şi-şi văd de treburi ca după încheierea unui spectacol.

Să nu fie aşa, iubiţii mei! Lucrurile lui Dumnezeu, faptele din istoria mântuirii noastre, trebuie crezute, înscrise în inimă, actualizate, puse în cea mai strânsă legătură cu viaţa personală, a mea şi a ta, iubit frate în Hristos. Căci înaintea noastră, stă, cum zicea Moise către israeliteni, „binecuvântarea sau blestemul". Binecuvântarea, dacă vom primi cu inimi curate cuvântul lui Dumnezeu, blestemul şi osânda dacă nu vom pune la inimă chemările cele pline de iubire care ni le adresează sărbătoarea pe care o prăznuim.

Să vedem acum, practic, ce folos putem scoate din praznicul Floriilor, sau ce doreşte sfânta noastră Biserică să ne înveţe din faptul intrării Domnului în Ierusalim şi din istoria patimilor Mântuitorului, care ni se va înfăţişa în zilele săptămânii ce vine.

Mai întâi Maica noastră duhovnicească, Biserica, vrea ca prin pomenirea întâmplărilor de care ne aduce aminte să ne sporească dragostea noastră faţă de dumnezeiescul Pătimitor.

Când rostim Crezul şi când mărturisim pătimirea Fiului lui Dumnezeu în vremea lui Ponţiu Pilat, spunem că toate s-au făcut „pentru noi şi pentru a noastră mântuire". Acesta e adevărul! Noi toţi împreună, şi fiecare în parte, eram răzvrătiţi împotriva lui Dumnezeu, păcătoşi, vinovaţi de o osândă veşnică.

Dar Dumnezeu-Tatăl ne-a iubit în aşa măsură, încât L-a trimis pe unicul Său Fiu, pe Cuvântul cel veşnic, să se facă om, să sufere pentru noi, să-şi dea viaţa, să-şi verse tot sângele, pentru ca, prin acea jertfă înfricoşată, să ne răscumpere din moarte şi blestem.

Iar Iisus a împlinit voia Părintelui, s-a lăsat răstignit pe lemn, ca un miel nevinovat, în locul nostru. Marele prooroc Isaia, văzând cu veacuri înainte pe Mesia, omul durerilor, ne vorbeşte aşa: *„Dispreţuit era şi cel din urmă dintre oameni. Dar El a fost străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre... şi prin rănile Lui noi toţi ne-am vindecat"* (Isaia 53, 3—5).

O, adâncul iubirii Ziditorului!... Cu mintea mea mărginită nu voi putea pătrunde deplin multe din tainele credinţei: viaţa sfintei Treimi, fecioria şi naşterea în persoana Maicii Domnului, nu voi înţelege cum pâinea şi vinul din taina sf. Cuminecături se prefac în trupul şi sângele Mântuitorului... şi multe altele.

Dar cu inima voi cunoaşte cât valorez eu în ochii lui Dumnezeu, deoarece El a murit pentru mine, în locul meu, a plătit vina *mea*.

Şi iată Hristos este lăsat pradă scuipărilor, palmelor, cununii de spini, crucii, iar noi întocmai ca tâlharul Varava, suntem eliberaţi.

Al doilea scop urmărit de sfânta Biserică în această duminică este să urâm păcatul şi să venim la pocăinţă.

Am citit undeva că un nobil a fost omorât de un vrăjmaş al său. Soţia, văduva care-l iubise foarte mult în zilele vieţii lor, păstra într-un dulap cu grijă haina însângerată a răposatului. Avea ea trei copii, cărora din când în când le deschidea dulapul şi le grăia: „Vedeţi, dragii mei, aici ţin haina celui ce v-a dat viaţă. Cutare om l-a ucis. Să nu uitaţi acea

crimă şi să vă răzbunaţi pe asasinul ce v-a lăsat orfani. Altfel nu veţi fi vrednici de numele părintelui vostru"...

Nu lăudăm pe femeia aceea pentru îndemnul de răzbunare dar ea ne serveşte ca pildă să nu uităm pe marele vinovat al morţii sângeroase de pe Golgota. Şi cine este acest vinovat, iubiţilor? Păcatul în toate chipurile lui. Sfânta Biserică în aceste zile pare că vrea să ne spună: „Fiilor mei! Iată, Mirele Meu Iisus a fost ucis cu cruzime în Ierusalim. Eu păstrez ca pe o comoară de mare preţ crucea răstignirii Lui. M-am îmbrăcat în doliu, rostesc cântări de jeluire şi prohod. În fiecare an vă amintesc înfricoşatele Patimi ale Mirelui ceresc, ca să luptaţi împotriva celui mai mare duşman, păcatul.

În adevăr, de judecăm bine, de moartea Domnului Hristos nu e vinovat atât de mult Pilat sau Irod sau fariseii din sinagoga evreiască. Ci vina au purtat-o primii părinţi ai neamlui omenesc şi urmaşii lor, adică noi toţi care, ca şi aceia, nu ascultăm de poruncile lui Dumnezeu.

Căci Iisus pătimeşte şi astăzi nu numai în vremea lui Caiafa. Ce este mai dureros e faptul că El e răstignit a doua oară de către acei ce au fost răscumpăraţi, cum zice apostolul Pavel!...

Iisus are mâinile legate în lanţuri pentru că mâinile multora răpesc lucrul străin şi umblă după câştiguri necinstite. Iisus are picioarele ţintuite în cuie pentru că picioarele multor „creştini" aleargă pe căile desfrâului şi se clatină de beţie. Iisus stă gol pe cruce pentru faptul că mulţi nu se mai satură de avere.

Iisus îşi varsă sângele până la ultimul strop, pentru că mulţi din aşa-zişii Lui ucenici se urăsc între ei şi se judecă prin tribunale...

Se zice că Iuliu Cezar, viteazul conducător al Romei, când a văzut că între conspiratorii care au năvălit în senat ca să-l ucidă, era şi Brutus, pe care-l iubea ca pe un copil, şi-a acoperit faţa cu mantia şi a zis: „Şi tu, fiul meu?" În clipa aceea mai mult îl durea pe marele roman nerecunoştinţa, iubirea călcată în picioare decât moartea sa.

O astfel de amărăciune trebuie să-i pricinuiască Mântuitorului purtarea creştinilor, care în loc să-I fie recunoscători, îl ucid pe Împăratul lumii cu păcatele lor.

Fraţilor,

Poposirea noastră astăzi, de Florii, în lăcaşul sfânt, trebuie să reactiveze şi să întărească în inimile noastre darurile Duhului dumnezeiesc care sălăşluieşte între noi.

Duhul credinţei: să credem neabătuţi în adevărurile care le predică sfânta noastră Biserică ortodoxă, aşa cum au crezut moşii şi părinţii noştri.

Să ne umplem de dragoste curată faţă de Omul durerilor care s-a jertfit pentru noi şi în loc de ramuri şi haine, să-i aşternem inimi recunoscătoare. Odinioară El a intrat în Ierusalimul evreiesc, ca să moară. Acum Iisus vrea să intre în cetatea sufletelor noastre şi să rămână cu noi, ca într-un lăcaş sfânt şi curat.

Un duh de pocăinţă trebuie să cuprindă astăzi inimile noastre, ca să ne căim profund pentru păcatele de care ne-am făcut vinovaţi. Apoi să

îngenunchem cu lacrimi la picioarele duhovnicilor, cu mărturisire deplină a greşelilor trecute, şi să promitem sincer şi cu hotărâre sfântă de a nu le mai repeta.

Primindu-l astfel pe Domnul Iisus de ziua Floriilor, ascultându-L cu dragoste şi recunoştinţă şi făcând roade de înnoire a vieţii, vom ajunge să prăznuim cu folos strălucita sărbătoare a sărbătorilor, sfintele Paşti.

Binecuvântarea Domnului Dumnezeu să fie cu voi cu toţi!

AMIN!

Preot Dr. Şt. Slevoacă

PREDICĂ LA DUMINICA A V-A DUPĂ PAŞTI (SAMARINENCEI)

„Atunci femeia şi-a lăsat găleata şi s-a dus în oraş şi a zis oamenilor:
Veniţi de vedeţi un om, care mi-a spus toate câte am făcut! Nu cumva acesta este Hristos?“ (Ioan 4, 28—29).

Această duminică, a cincea după Paşti, este numită Duminica Samarinencei, pentru că în centrul atenţiei pericopei evanghelice stă o femeie din Samaria din oraşul Sihar, care intră în dialog cu Mântuitorul, la fântâna lui Iacob, unde sunt rostite cuvinte nemaiauzite până atunci în legătură cu mântuirea.

Convorbirea începe, precum aţi auzit din Evanghelia citită la Sf. Liturghie de la cererea lui Iisus adresată femeii samarinence să-i dea apă să bea. Femeia întreabă mirată: „Cum tu, care eşti iudeu, ceri să bei apă de la mine, care sunt samarineancă?“ Pentru că iudeii nu au amestec cu samarinenii, care erau acuzaţi că s-au amestecat cu alte neamuri. Iisus a răspuns şi i-a zis: „Dacă ai fi ştiut darul lui Dumnezeu şi Cine este Cel ce-ţi zice: „Dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la El şi ţi-ar fi dat apă vie“.

Dialogul continuă, Iisus vorbindu-i despre „apa cea vie, din care dacă bea cineva nu va înseta în veac“. Până acum ea nu ştia decât apa după care a venit la fântână, apa de care are lipsă trupul. Acum află despre „apa cea vie“ care adapă sufletul.

Acum în sufletul ei se petrece o transformare şi-l roagă pe Iisus să-I dea această „apă vie“ (Ioan 4, 15).

Dar Iisus i-a zis să cheme pe bărbatul ei, iar ea a răspuns că nu are bărbat. Atunci Iisus îi răspunde: „Bine ai zis că nu ai bărbat. Căci cinci bărbaţi ai avut şi cel pe care îl ai acum nu-ţi este bărbat. Aceasta adevărat ai spus (Ioan 4, 16—18).

Mai departe aflăm despre samarineancă că ea cunoaşte despre Dumnezeu aceea că samarinenii ziceau că se cuvine să se închine lui în muntele Garizim, iar iudei în Ierusalim. Acum află că „Dumnezeu este duh

şi cei ce I se închină trebuie să I se închine în duh şi în adevăr" (Ioan 4, 24).

Auzind aceste cuvinte şi cunoscând că ele sunt cuvinte cu adevărat dumnezeieşti, samarineanca şi-a adus aminte de credinţa în venirea Mântitorului şi i-a zis: „Ştim că vine Mesia care se cheamă Hristos; când va veni, Acela ne va vesti nouă toate" (Ioan 4, 25).

Pentru râvna şi osârdia pe care o vedea Domnul în inima ei, samarineanca, s-a învrednicit de marele har să audă aceste cuvinte minunate: „Eu sunt Mesia care se cheamă Hristos". Atunci femeia emoţionată şi-a lăsat găleata şi s-a dus în oraş. Uitase pentru ce venise. Altceva o interesa acum. Femeia samarineancă, mişcată adânc de convorbirea sa cu Mântuitorul, L-a vestit celor din Sihar în felul următor: „Veniţi de vedeţi un om care mi-a spus toate câte am făcut! Nu cumva acesta este Hristos" (Ioan 4, 28—29).

Acest dialog de o mare frumuseţe şi a adâncă înţelepciune ridică pe această femeie până la vrednicia de întâiul apostol, de întâia vestitoare a dumnezeirii lui Iisus printre samarineni.

Aceasta ne dă azi prilejul să vorbim despre rolul mirenilor, laicilor în biserică şi apostolatul lor, misionarismul lor.

*

Noul Testament relatează şi alte situaţii în care oameni cuprinşi de entuziasm, când au simţit şi au descoperit adevărul au făcut acelaşi lucru ca şi femeia samarineancă. Şi anume:

1. Cei doi orbi vindecaţi de Mântuitorul deşi El „Le-a poruncit să nu spună nimănui nimic" „ei L-au vestit în tot pământul acela" (Matei 9, 31).

2. Demonizatul din ţinutul Gadarenilor, vindecat de Mântuitorul şi trimis de el la misiune în cercul familiei sale, a ascultat porunca divină şi a depăşit chiar sfera fixată de Domnul: „Şi s-a dus şi a început să vestească în Decapole câte i-a făcut lui, Iisus şi toţi se minunau" (Marcu 5, 20).

3. Mulţi din cei ce au asistat la minunea vindecării unui surdo-mut din preajma mării Galileii s-au comportat în aşa fel, încât Sf. Scriptură mărturiseşte despre ei: „Şi le-a poruncit să nu spună nimănui, dar cu cât el îi oprea, cu atât mai vârtos vesteau" (Marcu 7, 36).

4. Slăbănogul de la Vitezda vesteşte iudeilor că Iisus l-a vindecat: „Atunci s-a dus omul şi a vestit iudeilor că Iisus este cel ce l-a făcut sănătos" (Ioan 5, 15).

5. Orbul din naştere vindecat de Mântuitorul vesteşte pe Iisus cu stăruinţă şi curaj (Ioan 9, 11).

6. Maria Magdalena vesteşte ucenicilor pe Hristos cel înviat din morţi: „Venit-a Maria Magdalena şi a vestit ucenicilor că a văzut pe Domnul şi acesta i-a zis" (Ioan 20, 18).

Este foarte adevărat că la propovăduirea Cuvântului au fost trimişi în special apostolii şi prin ei ierarhia dar n-au fost lipsiţi de trimiterea la această slujire, de a face apostolat şi misionarism, nici mirenii sau laicii.

După înviere Mântuitorul le-a zis Apostolilor: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl vă trimit şi eu pe voi" (Ioan 20, 21) şi le-a poruncit zicând:

„Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă" (Matei 28, 19—20).

După Cincizecime, prin pogorârea Sf. Duh, Sf. Apostoli „se îmbracă cu putere de sus şi din fricoşi ei au devenit curajoşi, aşa încât „în tot pământul a ieşit vestirea lor şi până la marginile lumii cuvintele lor" (Faptele Apostolilor 1, 8).

E adevărat că Hristos cere expres apostolilor să propovăduiască: „Şi umblând propovăduiţi zicând: „s-a apropiat împărăţia cerurilor" (Matei 10, 7) şi „Ceea ce grăiesc vouă la întuneric, să spuneţi la lumină; şi ceea ce auziţi la ureche să propovăduiţi deasupra caselor" dar tot apostolilor le zice trimiţându-i în lume: „Oricine Mă va mărturisi pe Mine înainte oamenilor, îl voi mărturisi şi Eu pe el înaintea Tatălui Meu care este în ceruri. Iar cine se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda şi Eu de el înaintea Tatălui meu care este în ceruri" (Matei 10, 32—33)

Această obligaţie de a mărturisi pe Hristos înaintea oamenilor, aici nu se referă numai la apostoli ci la toţi creştinii.

Sfinţilor Apostoli Mântuitorul le-a dat puterea de a învăţa, de a sfinţi şi de a conduce pe creştini la mântuire, după cum şi Mântuitorul a fost Învăţător, Arhiereu şi Împărat.

Aceste trei chemări, puteri, demnităţi, Mântuitorul le-a lăsat apostolilor şi aceştia episcopilor, preoţilor şi diaconilor, adică ierarhiei bisericeşti.

Dar Biserica, „ca stâlpul şi temelia adevărului": „este trupul tainic al lui Hristos" şi este alcătuită nu numai din clerici, care formează ierarhia bisericească, ci şi din laici sau mireni.

Clericii care formează ierarhia bisericească şi mirenii sau laicii sunt cele două elemente constitutive ale bisericii care luptă împreună prin colaborare cu harul divin pentru dobândirea mântuirii şi împreună participă la exercitarea întreitei puteri bisericeşti: puterea învăţătorească, puterea sfinţitoare sau sacramentală şi puterea conducătoare sau jurisdicţională.

I. Participarea mirenilor sau laicilor la exercitarea puterii învăţătoreşti. Un mare teolog spunea: „Creştinii prin botez primesc nu numai obligaţia de a-şi păstra credinţa întru care s-au botezat, dar şi s-o mărturisească şi s-o apere de duşmani şi să lumineze pe fraţii lor rătăciţi". Iar cei ce au primit botezul şi au fost întăriţi prin ungerea cu Sf. Mir devin mădulare, membre ale Trupului tainic al lui Hristos. În acest sens spune Sf. Ap. Petru: „Iar voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu ca să vestiţi în lume bunătăţile celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată".

Toţi mirenii sau laicii sunt chemaţi să mărturisească pe Hristos înaintea oamenilor; „dacă nu sunt în stare să predice prin cuvânt credinţa lor să o facă aceasta prin fapte" (T. Popescu) pentru că cu toţi suntem chemaţi să fim „sarea pământului şi lumina lumii".

Sf. Scriptură recomandă insistent să ne învăţăm unii pe alţii; arătându-ne câteva metode:

a) Mustrarea frăţească: „De-ţi va greşi ţie fratele tău, mergi, mustră-l pe el între tine şi el singur. Şi de te va asculta, ai câştigat pe fratele tău. Iar de nu te va asulta ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot adevărul. Şi de nu-i va asculta nici pe ei, spune-l Bisericii; iar de nu va asculta nici de Biserică, să-ţi fie ţie ca un păgân şi vameş" (Matei 18, 15—17).

b) Îndreptarea frăţească: Sf. Apostol Pavel spune: „Fraţilor, de va cădea vreun om în vreo greşeală, voi cei duhovniceşti îndreptaţi-l pe unul ca acela cu duhul blândeţii, luând seamă la tine însuţi ca să nu cazi şi tu în ispită" (Galateni 6, 1) iar Sf. Ap. Iacob precizează: „Fraţii mei, de va rătăci cineva din voi de la adevăr şi-l va întoarce cineva, să ştie că, cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui, îşi va mântui sufletul din moarte şi va acoperi mulţime de păcate" (5, 19—20).

c) Povăţuirea frăţească: „Iar de nu ascultă cineva de cuvântul nostru prin scrisoare — scrie Sf. Ap. Pavel tesalonicenilor — pe acela să-l însemnaţi şi să nu aveţi nici un amestec cu el, ca să se ruşineze, şi să nu-l socotiţi ca vrăjmaş, ci să-l povăţuiţi ca pe un frate" (I Tes. 3).

d) Întărirea frăţească în credinţă: „Privegheaţi, staţi tari în Credinţă, îmbărbătaţi-vă, întăriţi-vă" (I Cor 14, 13).

Pentru a pune în practică aceste metode, mirenii laici trebuie mai întâi să fie şi învăţaţi.

În Evanghelia de astăzi, Mântuitorul vorbeşte de seceriş — desigur la modul alegoric pentru a câştiga mulţi cetăţeni pentru împărăţia cerurilor. Aşa va zice: „Iată secerişul este mult iar lucrătorii puţini, dar rugaţi pe Domnul secerişului, ca să scoată lucrătorii la secerişul său" (Matei 10, 2), referindu-se la datoria tuturor creştinilor de a face misiune.

În această slujbă misionară apostolii au fost secondaţi de alţi învăţăcei, diaconi şi laici, iar istoria ne aduce dovezi de laici care au apărat cu devotament dreapta credinţă.

II. Laicii şi puterea sfinţitoare (sacramentală). Laicii, mireni ca membrii ai trupului mistic al lui Hristos se bucură de o preoţie generală primită prin botez şi mirungere devenind harismatici „numiţi" seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt" (II Petru, 2, 9), sunt chemaţi să aducă „jertfe duhovniceşti prin Iisus Hristos" (I Petru, 2, 5).

Puterea sfinţitoare se exercită prin preoţia propriu-zisă, primită prin hirotone, care deschide porţile de azur ale mântuirii, prin săvârşirea celor şapte taine şi slujbe sfinte, prin care se sfinţeşte viaţa credincioşilor. Preoţia generală pe care o deţin mirenii îi face apţi de o anumită colaborare cu preoţia specială, primită prin hirotonie, în exercitarea puterii sfinţitoare.

Câteva exemple ne vor edifica.

1. La Sf. Liturghie, actul cel mai important din viaţa bisericii în care se aduce jertfa cea fără de sânge ca izvor al vieţii harice, preoţii instituiţi de Mântuitorul sunt chemaţi la continuarea mijlocirii mântuirii prin această jertfă.

Mântuitorul însuşi a adus jertfa supremă, ca preot mijlocitor al izbăvirii noastre.

Preoţii mijlocesc mântuirea prin jertfă dar nu printr-o jertfă a lor personală ci prin jertfa adusă prin ei de întreaga biserică. Preotul este numai instrumentul lui Hristos, el ajută în chip văzut pe credincioşi, să se unească cu cel care se jertfeşte (Hristos).

a) De aceea nu se permite săvârşirea jertfei euharistice la altarul liturgic decât în prezenţa credincioşilor.

b) Ca membrii ai trupului lui Hristos toţi laicii, mirenii, formează o preoţie, ei jertfesc împreună cu preoţii propriu-zişi şi oficiază, slujesc Domnului împreună cu aceştia.

c) De aceea prezenţa lor la Sf. Liturghie trebuie să fie o prezenţă activă, iar atitudinea lor trebuie să fie atitudine de celebranţi, iar nu de spectatori. Ei trebue să se roage împreună cu preoţii în timpul Sf. Liturghii.

„Numai cine înţelege Liturghia acela înţelege Biserica" (A. S. Homiacov).

2. Mirenii colaborează prin rugăciuni la toate celelalte acte ale cultului. Ex. la botez, naşa zice Crezul.

3. Tradiţia bisericii arată că mirenilor li s-a permis, în mod excepţional, chiar să săvârşească una dintre Sfintele Taine: botezul; cu condiţia ca el să fie continuat de preot dacă cel botezat trăieşte; iar dacă moare botezul este valid.

4. Mirenii participă la exercitarea puterii sfinţitoare şi prin cântarea în comun, care ca şi rugăciunea e un mijloc de participare activă la cult şi „cântând — cum spune can. 2, VII ec. — ne împreunăm cu Dumnezeu".

III. Participarea mirenilor la exercitarea puterii jurisdicţionale sau conducătoare. Biserica acordă mirenilor o largă participare la conducere prin care se realizează principiul reprezentativ, electiv şi constituţional. În conducerea Bisericii laicii au o răspundere şi o îndatorire de a o sprijini, dar întotdeauna în colaborare cu ierarhia, aşa cum s-a procedat încă pe vremea Sf. Apostoli şi cum se practică până în zilele noastre.

Exemple edificatoare sunt legiuirile şi regulamentele după care se conduce biserica care reglementează drepturile şi îndatoririle credincioşilor în permanenta împreună lucrare cu ierarhia pentru propăşirea şi binele Bisericii.

*

Apostolatul laic, misionarismul despre care am vorbit ne învaţă să fim elemente vii şi active ale bisericii şi să devenim creştini buni autentici şi conştienţi.

A fi bun creştin înseamnă a fi un mic apostol al Evangheliei; înseamnă a crede, a nădăjdui, a iubi, a urma lui Hristos; a-L descoperi şi a-L vesti şi altora cu hotărâre.

Fiecare creştin este chemat să fie un apostol, un misionar care să câştige pentru împărăţia lui Dumnezeu cel puţin un suflet, care şi el la rândul lui va câştiga altul.

Să ne gândim la femeia samarineancă care la întâlnirea cu Hristos şi-a schimbat total viaţa. Tradiţia ne spune că a devenit mamă, creştină,

cu şapte copii şi a practicat până la sfârşitul vieţii misionarismul despre care am vorbit astăzi. În timpul persecuţiilor împăratului Nero a primit moarte de martir şi e pomenită în calendar sub numele de: Martiră Fotini.

Să punem la inimă îndemnul Mântuitorului: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca văzând ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri". AMIN.

Pr. Gheorghe Streza

ALEKSANDR ISAIEVICI SOLJENIŢÂN
UITAREA LUI DUMNEZEU: UITAREA FATALĂ

RĂSPUNS LA PRIMIREA PREMIULUI TEMPLETON*
Buckingam Palace, 10 mai 1983

Pentru prima dată acest premiu este decernat unui orator. Recunoscător pentru faptul că în acest fel şi creştinătatea noastră a fost distinsă la un nivel mondial, mă simt însă cu totul nevrednic de a primi o astfel de recompensă atunci când, privind înapoia mea, văd nobilul şir al atâtor remarcabili ierarhi ai Bisericii noastre şi al nu mai puţin remarcabililor gânditori ortodocşi de la Aleksei Homiakov la Serghei Bulgakov. Sunt foarte conştient că, în cursul celor 65 de ani de comunism, Ortodoxia slavilor răsăriteni, a suferit persecuţii mai feroce şi mai masive decât cele din primele veacuri creştine, a numărat şi numără mâini mai vrednice decât de ale mele: de la mitropolitul Kievului Vladimir Bogoiavlenski, ucis încă din primele zile ale regimului leninist sub zidurile Lavrei Peşterilor din Kiev şi până lo curajosul părinte Gleb Iakunin martirizat până astăzi, sub Andropov, privat de toate semnele exterioare ale preoţiei, până şi de dreptul de a poseda o Evanghelie, şi ţinut luni de zile fără haine, fără pat, fără hrană într-un sicriu îngheţat de beton.

Se întâmplă ca acest secol de persecuţii să fi marcat cea dintâi amintire a vieţii mele: cekişti cu bonete ascuţite intrând în biserica Sfântului Pantelimon din Kislovodsk, întrerupând slujba şi îndreptându-se zgomotoşi spre sanctuar spre a-l prăda şi profana. Mai apoi, la şcoala din Rostov pe Don, la care ajungeam mergând un kilometru de-a lungul edificiului pătrat al G.P.U.-ului, trecând pe lângă firma strălucitoare a Ligii bezbojnicilor (a Uniunii ateilor), şcolari incitaţi de comsomolişti mă persecutau pentru că frecventam împreună cu mama mea ultima biserică deschisă din Rostov — pe — Don şi încercau să-mi smulgă crucea pe care o purtam la piept.

Din 1922 încoace, după planurile lui Lenin şi Troţki, bisericile ortodoxe au fost prădate, apoi, sub Stalin şi Hruşciov, zeci de mii au fost distruse sau lăsate pe seama vitregiilor intemperiilor, astfel că, transformată într-un deşert spiritual monstruos, Rusia nu mai seamănă cu ceea ce a fost vreme de secole. În regiuni întregi, ca şi în ora-

---

* Premiu fondat în 1972 de John Templeton şi decernat în fiecare an unei personalităţi care *s-a distins în extinderea credinţei creştine.*

Traducere după versiunea franceză din „Le Messager Orthodoxe", nr. 93/II, 1983, p. 3—12.

şe de peste o jumătate de milion de locuitori, n-a mai rămas deschisă nici măcar o singură biserică. Condamnat să trăiască zeci de ani în acest pustiu mohorât şi fără glas, poporul nostru caută pe dibuite calea spre Dumnezeu încercând să se ţină de ea bâjbâind.

Am trăit şi trăim în continuare strânşi într-o astfel de menghină încât convingerile noastre religioase s-au exprimat şi se exprimă pe mai departe nu într-un elan liber şi generos, ci într-o apărare a credinţei la limita morţii sau la limitele friabile ale flecărelilor marxiste de care s-au sfărâmat atâtea suflete.

Formulele comitetului Templeton pe care le-am auzit arată că de acum se înţelege faptul că, în ciuda unui ateism inoculat sistematic, tradiţia spirituală ortodoxă rămâne în ţara mea o forţă vie. Trecând prin hăţişul bruiajului, câteva frânturi din aceste formule vor atinge şi ţara mea mângâind pe credincioşi: vor afla că nu sunt uitaţi şi că rezistenţa lor inspiră şi aici curajul.

Ateismul centralizat ce înfricoşează lumea prin supraînarmarea lui, urăşte această credinţă dezarmată la fel ca şi acum şaizeci de ani. Da, violentele persecuţii pe care le-a impus poporului nostru un Stat călău, torentele lui de minciuni, avalanşa propagandei lui îndobicitoare s-au dovedit neputincioase în faţa credinţei milenare a naţiunii: ea n-a fost distrusă, ea este binele suprem pe care-l păstrăm în vârful sufletului şi conştiinţei noastre.

DISCURSUL LA PRIMIREA PREMIULUI TEMPLETON

Londra, Guildhall, 10 mai 1983

Acum mai mult de o jumătate de veac, copil încă, am auzit multe persoane în vârstă care, explicând marile zguduiri ce cutremuraseră Rusia, spuneau: *„Oamenii L-au uitat pe Dumnezeu, totul vine de aici!"*

De atunci mi-am petrecut aproape o jmătate de secol cu studiul revoluţiei noastre, am citit sute de cărţi, am strâns sute de mărturii personale, am alcătuit eu însumi opt volume pentru a degaja locul de dărâmături; ori, dacă mi s-ar cere acum să formulez cât mai pe sucrt posibil cauza majoră a acestei revoluţii devastatoare care ne-a devorat aproape 60 de milioane de oameni, n-aşi putea să fac altceva mai bun decât să repet şi eu: *„Oamenii L-au uitat pe Dumnezeu, totul vine de aici!"*

Dar mai e ceva: evenimentele revoluţiei ruse nu pot fi înţelese decât în zilele noastre, în acest sfârşit de secol, pe fundalul a ceea ce s-a petrecut şi în celelalte ţări. Atunci însă se profilează un proces universal. Dacă mi s-ar cere să desemnez pe scurt trăsătura principală a acestui întreg secol, încă o dată n-aşi putea găsi nimic mai precis şi mai substanţial decât aceea că: *„Oamenii L-au uitat pe Dumnezeu!"* Lipsită de vârful ei divin, conştiinţa umană se perverteşte iar această pervertire a determinat crimele majore ale acestui secol, începând cu prima dintre ele: primul război mondial, din care decurge în bună parte ceea ce trăim astăzi. Acest război care a văzut o Europă plină de sevă, prosperă şi înfloritoare precipitându-se în nebu-

nia de a se devora pe sine însăşi compromiţând astfel viitorul ei pentru mai mult de un secol, ba chiar pentru totdeauna acest război e pe cale de a fi uitat. Ori acest război nu poate fi explicat decât printr-o întunecare generală a raţiunii în conducătorii de atunci care pierduseră noţiunea unei Puteri supreme mai presus de ei. Doar această turbare furioasă care a uitat de Dumnezeu a putut conduce state în aparenţă creştine să utilizeze gaze chimice într-un mod atât de barbar.

O perversiune identică a conştiinţei umane lipsite de vârful ei divin, a permis după cel de-al doilea război mondial să se sucombe în ispita diabolică a „umbrelei nucleare". Astfel spus: să ne debarasăm de orice grijă, să debarasăm tineretul de orice datorie şi obligaţie, să nu facem nici un efort de a ne apăra, şi cu atât mai puţin pentru a-i apăra pe alţii, să ne astupăm urechile ca ele să nu audă gemetele venite din Est, să ne instalăm în cursa nebunească după fericire şi, dacă ameninţarea izbucneşte deasupra capetelor noastre, atunci ne va proteja bomba nucleară — iar dacă nu, lumea întreagă să se ducă dracului! Jalnica slăbiciune la care s-a înjosit Occidentul astăzi vine mai cu seamă din această eroare fatală: din credinţa că apărarea lumii ţine nu de tăria inimilor, nici de vitejia oamenilor, ci exclusiv de armamentul nuclear.

A trebuit ca Occidentul să-şi piardă mai întâi sensul suprem al Divinului pentru a putea asista, fără să se emoţioneze, după primul război mondial la lenta agonie a Rusiei ruptă în bucăţi de o bandă de canibali, iar, după cel de-al doilea război mondial, la prăbuşirea Europei de Est. Şi totuşi, aici a început lungul proces de ruinare a lumii întregi: Occidentul nu şi-a dat seama de el, ba chiar a contribuit la aceasta. O singură dată în cursul acestui secol şi-a adunat Occidentul forţele sale: ca să-l combată pe Hitler. Dar roadele acestei victorii sunt de mult risipite. În lupta cu antropofagii, acest secol lipsit de evlavie a imaginat un procedeu anesteziant: comerţul! Iată, până la ce înălţime se ridică azi înţelepciunea noastră!

Dacă am fi putut arăta secolelor ce ne-au precedat, pragul pe care-l va atinge lumea zilelor noastre, ar fi răsunat un strigăt unanim: „E Apocalipsa!".

Dar noi ne-am obişnuit cu ea, ne-am aranjat chiar cu ea.

Dostoievski a avertizat: *„Pot surveni evenimente importante care vor surprinde nepregătite forţele noastre intelectuale"*. Faptul s-a şi întâmplat. Şi tot el a prezis: *„Lumea va fi salvată numai după ce va fi fost vizitată de spiritul răului"*. Că ea va fi salvată rămâne încă de văzut. Salvarea va depinde de conştiinţa noastră, de progresul nostru în luciditate, de eforturile individuale şi conjugate în faţa unei situaţii catastrofale.

Un lucru s-a întâmplat deja însă: spiritul răului se mişcă biruitor în vârtejuri ample deasupra celor cinci continente ale lumii noastre.

Suntem martorii ruinei lumii: în unele ţări această ruină e suferită, în altele e liber consimţită. Întreg secolul XX se prăvăleşte în pâlnia vârtejului ateismului şi autodistrugerii. Această cădere în abis

îmbracă trăsături globale ce nu depind nici de sistemele politice, nici de nivelul economiei, nici de particularităţile naţionale. Atât de puţin asemănătoare în aparenţă cu Rusia anului 1913, Europa se află pe marginea aceluiaşi abis, dar ea a ajuns aici pe un alt drum. Diferitele părţi ale lumii au urmat căi diferite, dar toate ajung în pragul unei prăbuşiri comune.

Odinioară, Rusia a cunoscut şi ea epoci istorice în care societatea nu avea drept ideal nici bogăţia, nici reuşita materială, ci sfinţenia vieţii. Rusia de atunci se adapă din Ortodoxia rămasă fidelă Bisericii primare a primelor veacuri. Această venerabilă Ortodoxie a ştiut să păstreze poporul în ciuda a două sau trei secole de jug străin şi să respingă în acelaşi timp atacurile josnice ale cruciaţilor purtători de spadă ai Occidentului. În acele timpuri, credinţa ortodoxă impregna mentalitatea, caracterul şi comportamentul oamenilor, structurile familiale, viaţa cotidiană, calendarul, succesiunea lucrărilor la scara săptămânii sau anului. Credinţa făcea unirea naţiunii şi cimenta forţele ei.

În secolul al XVII-lea, însă, Ortodoxia noastră a fost săpată de o nefericită schismă internă. Iar în secolul al XVIII-lea, Rusia întreagă a fost zguduită de reformele tiranice ale lui Petru cel Mare care au sufocat spiritul religios şi viaţa naţională în folosul economiei, statului şi războiului. Cu instrucţiunea într-un unic sens impusă de Petru cel Mare am fost atinşi la rândul nostru de briza subtil veninoasă a secularismului care în secolul al XIX-lea a pătruns în păturile cultivate şi a deschis larg calea trecerii la marxism. În ajunul revoluţiei, credinţa dispăruse din mediile instruite. Iar la cei mai puţin instruiţi ea era atinsă şi ştirbită.

Dostoievski, tot el, care judeca după înverşunarea duşmănoasă a revoluţiei franceze faţă de Biserică, conchisese: *„Revoluţia trebuie să înceapă în mod necesar cu ateismul."* Lucrurile stau chiar aşa. Dar un ateism organizat, înverşunat, ca cel al marxismului, lumea nu mai cunoscuse încă niciodată. În sistemul filosofic şi din inima psihologiei lui Marx şi a lui Lenin, ura contra lui Dumnezeu constituie impulsul originar ce premerge tuturor proiectelor lor politice şi economice. Ateismul militant nu e un detaliu, nici un element periferic, nici o consecinţă accesorie a politicii comuniste, e axa ei centrală. Spre a-şi atinge scopurile diabolice, acesta trebuie să dispună de o populaţie fără religie, ca şi fără patrie, trebuie mai întâi să doboare atât religia cât şi naţiunea; de altfel, această dublă politică comuniştii o proclamă şi o practică deschis pretutindeni. Pânza de păianjen a atentatelor ţesute recent în jurul papei arată până la ce punct lumea atee simte nevoia să dinamiteze religia, până în ce punct religia îi stă acesteia efectiv în gât.

Anii '20 în Rusia sunt o lungă procesiune de martiri: aproape întreg clerul ortodox. Doi mitropoliţi împuşcaţi; cel de Petrograd, Veniamin, fusese ales de întregul popor. Patriarhul Tihon însuşi, după ce trecuse prin mâinile Cekăi şi G.P.U.-ului, moare în împrejurări misterioase. Zeci de arhiepiscopi şi episcopi ucişi. Zeci de mii de pre-

oţi, monahi şi monahii pe care cekiştii au vrut să-i facă să abjure, sunt torturaţi, împuşcaţi în beciuri, trimişi în lagăre, exilaţi în tundra pustie a Marelui Nord unde, bătrâni înfometaţi şi fără adăpost, sunt lăsaţi pradă sorţii. Toţi aceşti martiri creştini au înfruntat cu curaj moartea pentru credinţă, doar câteva rare excepţii au şovăit şi au renegat. Zeci de milioane de oameni şi-au văzut interzise accesul în biserici, dreptul de a-şi educa copiii în religie: sunt închişi părinţii pentru a putea smulge mai uşor pe copii din braţele credinţei prin ameninţări şi minciuni. Absurdă distrugere a agriculturii ruse în jurul anilor '30 numită dekulakizare şi colectivizare şi care a făcut să piară 15 milioane de ţărani, a fost dusă în mod implacabil, se poate afirma astăzi, cu scopul unic de a distruge modul de viaţă tradiţional şi naţional şi de a stârpi religia la ţară. Pervertirea sufletelor s-a întins şi asupra atrocelui Arhipelag în care oamenii erau trimişi să supravieţuiască pe seama altora. Şi numai nişte atei pe jumătate nebuni au putut să se hotărască să subscrie la recentul proiect ce urmăreşte masacrarea naturii ruse însăşi: acoperirea Nordului sub ape, inversarea cursului fluvilor, perturbarea vieţii Oceanului artic, devierea apelor spre ţinuturile sudice pe care alte mari şantiere ale comunismului, nu mai puţin absurde, le aruncaseră deja în abis.

Presat de nevoia de a reuni toate forţele împotriva lui Hitler, Stalin a început un joc cinic cu Biserica, şi acest joc înşelător, prelungit de punerile în scenă şi zgomotoasa propagandă brejnevistă, Occidentul l-a luat drept monedă bună şi nu l-a reţinut decât pe el. Dar până la ce punct ura faţă de religie e agăţată de comunism, puteţi judeca după exemplul celui mai liberal dintre liderii lui, Hruşciov: hotărându-se să facă câţiva paşi substanţiali spre liberalizare, el a regăsit întreg zelul furibund al lui Lenin în anihilarea religiei.

Dar, contrar aşteptărilor, în această ţară curăţată de bisericile ei, în care ateismul triumfă şi se dezlănţuie de două treimi de secol, în care episcopii sunt umiliţi până la a rămâne lipsiţi de orice voinţă, în care vestigiile vizibile ale Bisericii nu sunt tolerate decât în scopuri de propagandă faţă de Occident, în care şi astăzi credinţa e un delict posibil de lagăr, în care chiar şi în lagăr sunt aruncaţi în carcere cei ce se adună să se roage în ziua de Paşti . . . — tradiţia creştină a rezistat nivelării ei în laminorul comunist.

Da, impus de putere, ateismul a făcut la noi ravagii pervertind milioane de suflete, dar avem şi milioane de credincioşi reduşi încă la tăcere, şi, aşa cum se întâmplă adesea în caz de persecuţii, şi suferinţă, simţirea lui Dumnezeu a atins în patria mea o profunzime pătrunzătoare.

În aceasta vedem primele licăriri de speranţă: zadarnic se zbârleşte comunismul cu rachete şi tancuri, zadarnic repurtează încă succese în cucerirea planetei, el este condamnat să nu triumfe niciodată asupra creştinismului.

Occidentul n-a suferit încă invazia comunistă, religia e aici liberă. Dar itinerarul lui istoric ajunge astăzi la secarea sentimentului religios. A cunoscut şi el schisme deşirante, războaie religioase sânge-

roase, înfruntări. Şi începând cu Evul Mediu târziu, el a fost progresiv câştigat, faptul e incontestabil, de secularism: pentru credinţă însă, nu ameninţarea unei exterminări din exterior, ci a unei anemii interne ar putea fi încă şi mai gravă.

Imperceptibil, în Occident noţiunea sensului vieţii s-a erodat de-alungul deceniilor, spre a se reduce la singura „cucerire" a fericirii pe care statele s-au grăbit să o înscrie în constituţiile lor. Nu numai începând cu acest secol, noţiunile de Bine şi de Rău sunt luate în derâdere fiind abil înlăturate din uzul comun în favoarea argutiilor fără viitor despre clase sau partide. Astfel, ne este ruşine acum să mai facem apel la concepte imuabile, ne e ruşine să admitem că răul sălăşluieşte în inima omului înainte de a pătrunde în sistemele politice, dar nimănui nu-i e ruşine să cedeze zilnic Răului integral; şi, pe panta acestor concesii, în interval de o generaţie, Occidentul e pe cale de a se lăsa să alunece în mod ireversibil în abis. Societăţile occidentale îşi pierd din ce în ce mai mult substanţa lor religioasă şi-şi abandonează rapid tineretul ateismului. Mai trebuie exemple de impietate? Priviţi Statele Unite, care trec totuşi drept una din ţările cele mai religioase din lume, dar unde se difuzează un film insultător pentru Hristos sau unde un ziar de audienţă naţională publică o caricatură neruşinată a Maicii Domnului! Când toate drepturile formale îţi sunt larg deschise, de ce să te reţii de bunăvoie de la comiterea unei indecenţe?

În aceste condiţii, de ce să se micşoreze focul urii, fie ea rasială, de clasă sau, inexorabil, ideologică? Ea devoră astăzi multe suflete. Învăţători atei educă azi tineretul în ura faţă de societatea lor. În această critică se pierde însă din vedere faptul că viciile capitalismului sunt vicii inerente naturii umane dar care au primit curs liber în urma celorlalte drepturi ale omului; că sub comunism (care talonează îndeaproape toate formele moderate de socialism care nu sunt deloc solide), aceleaşi vicii nu cunosc nici frâne nici control la toţi cei ce posedă un dram de putere (în ce priveşte restul populaţiei, ea a ajuns într-adevăr la egalitate, dar în sclavie şi mizerie). Neîncetat aţâţată, această ură câştigă azi teren în atmosfera lumii libere; extinderea libertăţilor individuale, creşterea câştigurilor la nivel social şi chiar cea a confortului nu fac în mod paradoxal decât să sporească această ură oarbă. Societăţile dezvoltate ale Occidentului dovedesc astăzi că salvarea omului nu stă în abundenţa materială nici în succesul afacerilor.

Această ură neîncetat aţâţată se întinde asupra a tot ce e viu, ba chiar asupra vieţii înseşi, asupra culorilor şi sunetelor ei, asupra formelor ei, a trupului omenesc, iar arta exacerbată a secolului XX piere de această ură monstruoasă, căci fără iubire arta e sterilă. În Est arta a căzut pentru că a fost răsturnată şi călcată în picioare; în Occident, ea a căzut de la sine însăşi vărsându-se în căutări cerebrale şi pretenţioase în care omul urmăreşte nu să manifeste pe Dumnezeu, ci să-I ia locul.

Încă odată, și aici constatăm rezultatul comun al unui proces universal, convergența rezultatelor obținute atât în Vest cât și în Est. Și din nou, o singură cauză pentru aceasta: *oamenii L-au uitat pe Dumnezeu.*

În fața presiunii ateismului universal, credincioșii sunt divizați, mulți dintre ei sunt dezorientați. Însă lumea creștină sau ceea ce a fost lumea creștină ar face bine să nu piardă din vedere exemplul Extremului Orient. Am avut recent ocazia să constat că în Japonia sau în China liberă, deși concepțiile religioase sunt mai fluctuante, societatea și tineretul, cu o libertate de alegere egală celeia din Occident, sunt mai puțin atinse de spiritul distructiv al secularismului.

Ce să mai vorbim de separația între diferitele religii, când creștinismul însuși este atât de îmbucătățit! În ultimii ani, principalele Biserici creștine au făcut câțiva pași spre o reconciliere. Dar ei sunt prea lenți, lumea aleargă spre abis cu o viteză de o sută de ori mai mare. Chiar dacă nu se așteaptă de aici o fuziune a Bisericilor, nici o modificare a dogmei, ci o simplă rezistență comună în fața ateismului, progresele sunt încă mult, mult prea lente.

Există desigur, o mișcare organizată pentru reunificarea Bisericilor, dar bizară. Aparent mai preocupat de succesul mișcărilor revoluționare din țările lumii a treia, Consiliul Ecumenic al Bisericilor rămâne surd la persecuțiile religiei acolo unde ele sunt cele mai sistematice: în URSS. E imposibil să nu le vadă; dar, din calcul politic, el alege să le ignore și să nu intervină. Dar atunci ce rămâne din creștinism?

Cu adâncă amărăciune trebuie să spun aici (nu pot tăcea) că predecesorul meu, titularul de anul trecut al acestui premiu (predicatorul baptist Billy Graham, n. tr.) a susținut public minciuna comunistă în lunile primirii premiului, declarând în contra evidențelor că n-a remarcat persecuții religioase în URSS. Cerul să-l judece în fața tuturor victimelor ucise sau strivite!

La o scară mai largă vedem astăzi, că, în ciuda manevrelor politice cele mai subtile, lațul se strânge în jurul gâtului umanității, cu fiecare deceniu mai inexorabil, și că nu există ieșire pentru nimeni, nicăieri, nici atomică, nici politică, nici economică, nici ecologică. Lucrurile par cel puțin să stea așa.

Față de munții și prăpăstiile evenimentelor mondiale poate părea derizoriu și deplasat a reaminti faptul că cheia fundamentală a existenței sau neantului nostru se găsește în inima fiecăruia dintre noi, în preferința acordată de fiecare în parte Binelui și Răului concret. Însă, astăzi ca și ieri, această cheie rămâne cea mai sigură. Teoriile sociale promițătoare au dat faliment și ne-au lăsat în impas. Oamenii liberi din Occident ar trebui firește să înțeleagă că în jurul lor s-a acumulat multă minciună liber întreținută, și să refuze să o suporte atât de pasiv. E zadarnic să căutăm o ieșire pentru situația lumii fără a ne întoarce conștiința în căință spre Creatorul a toate; nici o altă ieșire nu va licări pentru noi și nu vom putea găsi. Prea nenorocite sunt însă mijloacele pe care ni le-am rezervat pentru a-

ceasta. Înainte de toate trebuie văzut răul îngrozitor — nu cel ce ar putea fi comis de dușmanii țării, sau ai clasei noastre, ci cel aflat în fiecare din noi, în sânul fiecărei societăți, inclusiv și mai cu seamă, în sânul societăților celor mai libere și mai dezvoltate, căci acolo l-am comis noi înșine, de bună voie. Dacă lațul se strânge cu fiecare zi e din pricina egoismului și nepăsării noastre.

Să ne întrebăm: nu sunt oare mincinoase idealurile epocii noastre? Sau terminologia la modă și atât de plină de siguranță? De la ea emană aceste soluții superficiale pentru redresarea situației. Înainte de a fi prea târziu ele trebuie reconsiderate, în fiecare domeniu în parte, cu o privire purificată. Soluția crizei nu se află pe căile bătute ale concepțiilor despre care se vorbește în fiecare zi.

Viața noastră constă nu din căutarea succesului material ci într-un progres spiritual demn de acest nume. Toată existența noastră nu e decât o etapă intermediară spre o viață mai înaltă: e vorba de a nu ne prăbuși din acest stadiu și de a nu stagna steril în el. Legile fizice și fiziologice nu ne vor descoperi niciodată adevărul neîndoielnic că Creatorul participă, în chip constant și cotidian, la viața fiecăruia din noi, că El ne oferă cu credincioșie energia de a fi, și atunci când acest ajutor ni se retrage, murim. Participarea lui la viața întregii planete e numai puțin mică și trebuie ca noi să ne impregnăm de ea în această epocă sumbră și amenințătoare.

Speranțele nesăbuite ale ultimelor două secole ne-au adus la neant, pe marginea morții atomice sau a unei alteia: nu le putem opune decât căutarea încăpățânată a Mâinii blânde a lui Dumnezeu pe care în nepăsarea noastră am depărtat-o de la noi. Abia atunci ochii noștrii se vor deschide asupra acestui nefericit secol XX și mâinile noastre se vor întinde să-i repare erorile. Nimic altceva nu ne va putea reține în prăvălirea noastră în jos și pe mai departe: nu ne-a rămas mai mult de la toți gânditorii Luminilor.

Cele cinci continente ale noastre sunt prinse în acest ciclon. Dar astfel de încercări dezvăluie și cele mai înalte virtuți ale sufletului omenesc. Dacă e să pierim, dacă e să facem să piară această lume, va fi numai din vina noastră.

În românește
de
Diac. asist. Ioan I. Ică Jr.

CE ESTE VIAȚA?

Eseu de *pr. decan Joachim Vobbe*
(Offenbach am Main)

La ultima mea vizită în România, am fost rugat să scriu un articol asupra temei: Ce este viața? Precipitat și bine dispus, datorită unui bun tratament în mânăstirea Sâmbăta, am acceptat. Dar după ce m-am reîntors acasă, în orașul industrial Offenbach, șezând în fața mașinii de scris, mi-am zis descurajat: Cum ai putut să te angajezi la aceasta? Ce temă grea!

Ca preot, eu predic doar în fiecare Duminică asupra lucrurilor care sunt importante pentru viață. Dar când m-am privit în oglindă ca om și m-am întrebat: Ce este viața?, atunci, independent de credința mea și a a Bisericii mele, a trebuit să-mi replic conștiincios și cinstit: Eu abia am împlinit 46 de ani. Oare pot eu să știu deja ce este viața? De aceea m-am consultat asupra acestei dificile teme cu un prieten de 70 de ani, sperând că un om mai în vârstă, cu mai multă experiență de viață, ar fi mai în măsură să-mi răspundă la această grea întrebare. Acesta mi-a replicat glumeț: Atunci probabil trebuie să întrebați pe un om de 80 de ani, acela poate să vă spună mai curând ce este viața, sau mai bine zis: ce a fost.

Mă tem totuși că dacă aș întreba pe un om de 80 de ani și chiar unul de 90 de ani, aș primi acelaș răspuns evaziv, care mi-ar indica că cei întrebați nu sunt la sfârșitul vieții și deci nu li se pare a fi ajuns la sfârșitul experiențelor și cunoștințelor vieții.

Sună paradoxal, dar se pare că așa este!

Ce este viața, sau mai bine spus, ce a fost propria viață, se poate spune cu siguranță abia atunci când această viață va fi ajuns la sfârșit, la moarte, după moarte.

Acest hotărâtor punct dificil la abordarea temei: Ce este viața? trebuie să-l recunoască toți oamenii, fie ei creștini sau necreștini, fie că cred în Dumnezeu sau sunt ateiști: Ce este viața, ce a fost în realitate sau nu a fost, vom ști definitiv cel mai curând la moarte.

Totuși experimentează fiecare om — credincios sau necredincios — în unele clipe ale existeneți sale anumite momente în care trăiește intens sau trăiește *ceva* deosebit.

În mod evident, folosim cuvântul viață în două sensuri: În primul îl înțelegem ca simplă sumă a împlinirilor biologice palpabile ale vieții, de la concepere sau cel mai târziu de la naștere până la moarte. În al doilea sens, folosim cuvântul viață într-un mod mai deosebit, mai accentuat, dacă poetizăm viața ca „vrednică de a o trăi" în care experimentăm

clipe deosebite, de neuitat şi veşnic de frumoase. Un om care, după ani de muncă neplăcută, poate să-şi urmeze propriile chemări şi dorinţe, despre acela se poate spune: Acum începe să trăiască. Un om care, după o lungă singurătate, află deodată că este iubit, acela începe din nou să trăiască. „Tu eşti viaţa mea", aşa sună multe cântece populare şi şlagăre pentru oamenii îndrăgostiţi. Altfel descriem lungile momente de frustare ale existenţei noastre: „aceasta mă nimiceşte", „aceasta mă omoară", „sunt plictisit de moarte"; în loc de „eu trăiesc" spun: „Eu vegetez mereu".

Deci, folosim expresia „viaţă" pentru acele situaţii în care ne simţim bine, apăraţi, acceptaţi şi iubiţi, şi vedem în faţa noastră un viitor fericit. Speranţa în prezent şi în viitor face viaţa vrednică de trăit. Dimpotrivă, deznădejdea, lipsa de perspectivă şi teama *omoară* încă înainte de a surveni moartea trupească. Aici se află, în treacăt spus, un motiv de ce şi în societăţile bogate ale lumii „apusene" atât de mulţi oameni suferă de depresii sau se sinucid, deşi au nu numai cele necesare pentru trai, ci şi multe lucruri de lux. Abundă şi chiar supraabundă mâncarea, băutura, îmbrăcămintea, locuinţele, maşinile ş.a. Totuşi singurătatea marilor oraşe, cu lipsa legăturilor de vecinătate, solidaritate, într-ajutorare şi milostenie, activitatea producătoare de imagini a televiziunii ce influenţează teama de lume, duc la faptul că, în ciuda asigurărilor exterioare, să crească în suflet o lipsă a sensului vieţii, neîncredere şi singurătate, şi chiar o lipsă a perspectivelor vieţii (pentru că împotriva acestui sens al vieţii şi al lipsei de iubire nu există nici o siguranţă!). (După statisticile recente, apusenii privesc la televizor 5 ore pe zi. Abia acum psihologii şi sociologii încep să studieze consecinţele psihice nefaste a acestei permanente infiltraţii, mai ales la copii).

Ca urmare, în ţările cu bogat nivel economic creşte numărul oamenilor necredincioşi, bisericile devin goale şi rugăciunea este absentă în familie. În acelaşi timp se încuibează peste măsură ceea ce produce neplăcere: bolnavi, handicapaţi, flămânzi. Pentru toţi aceştia există o tehnică socială bine dezvoltată, medici şi cămine foarte bine dotate, dar totuşi prea puţină compasiune şi inimă din toate părţile, şi de la aceia care ar fi îndatoraţi cu grija pentru aceşti oameni.

Cine nu mai are nici o dorinţă de viaţă personală, în acela se îneacă şi dorinţa după Dumnezeu şi, nemijlocit, şi angajamentul faţă de ajutorarea aproapelui.

De la Roger Schultz, întemeietorul şi conducătorul comunităţii ecumenice de la Taize există o rugăciune care sună astfel:

Dumnezeule, Tu eşti totdeauna între noi,
Tu nu vrei strâmtoare şi necazuri, ci bucurie nemărginită.
Tu suferi cu fiecare care suferă pe pământ,
Tu îl primeşti pe fiecare, care îţi încredinţează toate poverile sale, ca şi când Tu eşti pretutindenea.
În orice loc — în casa unui frate primit.
Cine se lasă primit de Tine
Cunoaşte cu ochii sufleteşti
dincolo de propriile rătăciri

o strălucire a slavei lui Hristos cel înviat.
Dacă încrederea în Iisus Hristos
luminează în el,
trăieşte omul de fiecare dată din nou. (Taize-Gebetsheft I, Freiburg, 1983, p. 24).

În această rugăciune se exprimă într-un limbaj modern încrederea în care omul poate să trăiască „adevărata viaţă". Mai ales aceia care suferă, care sunt sărmani, sau cel puţin aceia care sunt conştienţi de rătăciri personale, pe scurt, toţi aceia care se ştiu destul de slabi ca să-şi recunoască starea de a fi ajutoraţi şi să o mărturisească. Ei au însă şansa să trăiască în apropierea Unuia mai puternic, anume, a Tatălui ceresc.

Marele iniţiator german al arheologiei, Franz Josef Dölger, a dovedit că primii creştini chiar în acest sens de „trăitori" s-au simţit şi s-au exteriorizat. „Creştinii, cu speranţa lor sfântă, sunt Zontes (trăitori), ceilalţi, dimpotrivă, care n-au nici o credinţă chiar dacă altfel pot să stăpânească lumea, sunt morţi" (F. J. Dölger, ICHTHYS? Münster 1928, p. 168/169).

Dölger a citat o inscripţie funerară din vechea Romă, care vorbeşte despre ICHTHYS ZONTON „Peştele vieţii", şi el o datează la mijlocul secolului al II-lea.

ICHTHYS ZONTON primeşte sens numai atunci când recunoaştem în cuvântul ICHTHYS criptograma creştină: Iesus Christus Theon Hyios Soter (Zontan), Iisus Hristos Mântuitorul (vieţii).

Aşa după cum dovedeşte aşa-numita Epistolă a doua a lui Clement (Romanul), primii creştini s-au denumit după înţelesul celor care trăiesc. Ei s-au simţit aceia care au venit la adevărata viaţă abia prin Mântuitorul Iisus Hristos.

În Păstorul lui Hermes, la explicarea clădirii simbolice a turnului, citim despre botezul drepţilor V. Testament: Mai înainte ca omul să poarte numele de (fiu) al lui Dumnezeu, el era mort: dar când primeşte pecetea, el leapădă caracterul muritor şi primeşte viaţă. Pecetea este acum a apei (Botezul). Prin apă coboară în moarte şi se ridică viu din nou". În adevăratul înţeles, omul devine viu abia după Botez. Este tocmai ideea renaşterii afirmată de Sf. Ap. Pavel şi ea reiese cu pregnanţă şi din Evanghelia Sf. Ioan.

Desigur că azi aproape toate Bisericile trebuie să admită că cel puţin în conştiinţa multora dintre creştini Botezul nu mai reprezintă un aşa de fundamental început al vieţii creştine. Asupra cauzelor sociale ale acestei realităţi nu vreau să mă ocup aici.

Dar este sigur că credinţa în Unul şi Bunul Dumnezeu, Tatăl lui Iisus Hristos, dacă Îl primesc, matur spiritual, după primirea Botezului începe pentru mine o viaţă nouă, de o nouă calitate, faţă de care cele crezute înainte mi se pot părea lipsite de sens. Dacă în timpurile primare ale creştinismului, când erau botezaţi mai ales maturi, exista un examen îninte de Botez, ar trebui ca acest examen să fie şi azi la oamenii botezaţi (chiar şi la copii) după Botez.

Dacă vrem ca societatea din vest şi proaspăt eliberatele popoare din Răsărit să nu fie aservite depresiunilor şi neplăcerilor de masă ale

societăţii industrializate, este necesar să aducem în discuţie încrederea în Dumnezeu şi situaţia de fii ai lui Dumnzeu, care poate să facă viaţa, viaţă. Biserica n-a părăsit această nădejde în Dumnezeu şi ea nu poate fi constrânsă cu putere sau cu mijloace politice. Aceasta îi este cea mai veche şi mai autentică parte a propovăduirii. Deci, trebuie să aşezăm la temelie încrederea în Dumnezeu.

Psihologic privită, încrederea copilului poate fi experimentată în familiile intacte, iar pentru copiii care n-au avut fericirea unui cămin familial, în instituţiile caritabile în care ei trăiesc. Aici îi revine Bisericii o actvitate educatoare şi slujitoare, mai ales în ţările fost comuniste.

Biserica este chemată ca într-o societate unde lipsesc taţii şi mamele să predice nu numai virtuţi ca iubirea, atenţia, încrederea, ci să le şi aplice în căminele de copii, în şcoli, în organizaţiile tinerilor, ca astfel încrederea în oameni şi încrederea în Dumnezeu să se facă vizibilă, şi astfel să se ajungă de la o societate ahtiată de bogăţie la o economie liberă în care viaţa rămâne vrednică de a fi trăită.

În concluzie, nu numai omul care primeşte încrederea are valoare ci şi cel care o transmite altora. Aşa se pot considera vii şi cu o viaţă deplină.

Şi noi cunoaştem în Apus, în Biserica catolică şi evanghelică, imagini religioase reprezentând pe Mântuitorul şi pe sfinţi. Dar aceste tablouri au la noi altă semnificaţie şi un alt caracter. La noi ele vor să reamintească, în mod dramatic scene din viaţa lui Iisus. Uneori vor să provoace, să îndemne la reflecţie sau să actualizeze un cuvânt biblic sau viaţa unui sfânt.

Dar cu totul altfel este actualizată creştinilor ortodocşi lumea creştină a icoanelor. Sunt foarte mulţumitor că în vizita mea în România am putut să trăiesc întreaga adâncime a evlaviei româneşti privind icoanele. Ea mi-a dat mie şi spiritualităţii parohiei mele multe impulsuri. Fiecare icoană este într-adevăr o bucată din cer.

Într-un fel, imaginea icoanei este şi un simbol real pentru ceea ce se ascunde în fiecare om: Aşa cum icoana este o imagine a Dumnezeirii aşa este şi încrederea ce sunt în stare să o dau altui om — o parte din Dumnezeu care este în mine. Este ca şi cum am avea în noi culorile din care Dumnezeu ar avea să modeleze în noi icoane ale lui Hristos. Această icoană poate fi terminată numai când s-a sfârşit viaţa noastră şi când cu viaţă şi cu suficientă lumină poate fi pictat chipul deplinei desăvârşiri creştine.

Creştinii din Siria, probabil de timpuriu, pornind de la cuvintele Sf. Evanghelist Ioan că în Hristos este lumină şi viaţă (In. 1, 4) şi-au compus un semn în formă de cruce.

Ei au putut să reziste în timpul persecuţiilor încurajaţi de acest desen. Linia verticală arată încrederea care luminează viaţa, iar cea orizontală că numai aşa va fi deplină. Viaţa rămâne vrednică de trăit şi luminoasă dacă o îndreptăm în sus spre izvorul nesecat al luminii şi al vieţii, dar în acelaşi timp să o dăruiesc şi să o predau urmaşilor.

După mulţi ani de asuprire şi desconsideraţii simţim că viaţa bisericească este liberă în multe părţi ale Europei. Şi totuşi ne aflăm sub o

nouă, probabil durabilă, primejdie din partea oamenilor care *au tot pentru ei*, a căror legătură cu verticalul sau orizontalul este amenințat să dispară. Ne aflăm într-o nouă primejdie prin indiferența religioasă și caritativă a omului modern bogat și progresist care știe mereu ce are, dar nu mai știe pentru ce trăiește. Ne aflăm sub o nouă primejdie datorită unui hedonism personal masiv, sub o imensă societate a distracțiilor și plăcerilor care, la sfârșit, ca după o grea beție, rămâne numai cu dureri de cap și amețeală, fapte vrednice de condamnat.

Desigur că România se află acum numai la începutul unui proces care există de mult timp în Germania, Franța, Anglia și chiar în Scandinavia și Spania. Însă ritmul în care mijloacele de informație — mai ales televiziunea — și o anumită bunăstare pot să atragă și România în beția unei societăți egoiste și parvenite.

Desigur că nu doresc să anunț, din perspectiva sigură a bunăstării unei țări, un total pesimism tehnic și științific, aceasta ar fi față de situația României un curat cinism. Însă doresc să atrag atenția față de iluzia că bunăstarea materială ar face pe oameni și sufletește mai bogați și mai mulțumiți.

Dimpotrivă!

În timpul unei asemenea evoluții vom ajunge să ungem din nou ușile „cu sângele mielului" și să apreciem în viața noastră semnele de lumină și de viață divină, așa cum au strălucit în Hristos. Atunci ne va da Dumnezeu puterea să le împărtășim și acelora care, în ciuda avuției lor, a supraplăcerilor și cunoștințelor lor, trăiesc în întuneric. Ar trebui să le arătăm că Dumnezeu ne va picta icoana vieții din culorile faptelor noastre.

În ultimii trei ani am reușit să stabilim contacte între mânăstirea Pasărea de lângă București și mânăstirea Sf. Hildegard de la Rüdesheim (Rhein) în Germania. Aceste contacte mi se par importante atât pe teren spiritual cât și economic, deci pe plan vpertical și orizontal. În timp ce călugărițele de la mânăstirea Hildegard sunt foarte doritoare să cunoască și să învețe spiritualitatea ortodoxă mai ales în privința cinstirii icoanelor, mi se pare tradiția mânăstirii Sf. Hildegard o continuare spirituală a prototipului și imaginii cugetării.

Întemeietoarea și patroana cu numele acestei mânăstiri, Hildegard de Bingen (1098—1179), o mare mistică a evului mediu, o vizionară puțin cunoscută în Răsărit, a avut darul să vadă pe Dumnezeu în toate lucrurile vii sau „moarte" și pe Hristos prin care toate s-au făcut. „Acelora care strigă: Unde este Dumnezeu pe care Eu, focul vieții, întrec în strălucire frumusețea fildeșului, luminez peste ape, ard în soare și luminez în lună și stele, prin mine se încălzește și arde totul, căci Eu sunt viața" (Hildegard von Bingen, Gott sehen (A vedea pe Dumnezeu) Olten 1958, p. 36).

Lumea întreagă devine în viziunea lui Hildegard o măreață icoană care se poate descoperi numai ochiului unui mistic. La fel vedeau și misticii evului mediu, Meister Eckart și Johannes Tauler, în fiecare om „o scânteie divină", o asemănare a veșnicei lumini divine care se descoperă abia în dorința arzătoare a marelui foc divin spre desăvârșire. Aici se întâlnește spiritualitatea răsăriteană cu cea apuseană și aici își găsește

înțelesul ideea privind valoarea vieții, ce este de fapt viața dacă vrem să înțelegem prin ea mai mult decât formule chimice.

În mod concret, m-am străduit mereu să rețin din viața mea clipele în care viața mi s-a părut vrednică de trăit în mod deplin. Între acestea socotesc orele în care pot să trăiesc în armonie cu familia, încrederea pe care o pun alți oameni în mine, înțelegerea și iertarea pe care o trăiesc dacă am greșit sau am jignit pe cineva, ajutorul care mi se dă când sunt bolnav sau în necazuri, uimirea în care mă transpun minunile Creatorului, și timpul când uneori, pentru câteva ore, pot să evadez din uscăciunea marelui oraș industrializat în care trăiesc.

Personal socotesc între aceste lumini divine și călătoria mea în România. Noi vehi-catolicii, enoriașii și eu, am putut să ajutăm, ici și colo, în lipsuri materiale. Pentru aceste ajutoare mi s-au adus mulțumiri exagerate. Poate vi s-ar părea paradoxal, dar eu am experimentat mai mult ajutor în România decât am putut eu oferi. Adânca evlavie pe care am trăit-o, ospitalitatea cordială ce am avut și prietenia ce o am simțit în acele puține zile, toate acestea au fost pentru noi europenii „reci" ai industriei vestice, mai mult decât un dar, o scânteie divină, pe care nu o putem prețui material.

În genelar, acestea sunt pentru mine raze, lumini divine, care pot fi experimentate de oricare om, chiar dacă nu este creștin, dacă ar fi sensibilizat în această drecție.

În general, acestea sunt pentru mine raze, lumini divine, care pot fi experimentate de oricare om, chiar dacă nu este creștin, dacă ar fi sensibilizat în această direcție.

În aceste clipe luminoase „trăiesc". Aceste lumini divine, acest spectru, aceste culori (culorile sunt fizice, fenomene ale luminii) sunt materialul din care Dumnezeu pictează icoana oricărui om în contrastul dintre plan și realizare, dintre proiect și asemănare.

Sarcina noastră viitoare este să rămânem sau să fim treji pentru acest semn divin în viața noastră de fiecare zi. Desigur că pentru noi creștinii culminează acest semn mai ales Tainele Bisericii.

Dacă îmi va reuși mie și societății mele din ce în ce mai ateiste, să sensibilizăm aceste semne divine, atunci ele vor face din existența noastră nu numai o simplă scurgere a anilor, o suferință neplăcută sau o plăcere, ci *viață*.

Ca preot, întâlnesc mereu oameni în mare deznădejde. Moartea unui om, o boală incurabilă sau o criză familială poate să ducă pe oameni în situația de a socoti viața fără sens, făcând imposibilă și activitatea pastorală de a-i mijloci o mângâiere care nu este goală și nici lipsită de sens. Nici eu n-am putut afla o explicație rațională pentru o mamă din comunitatea noastră care a pierdut doi copii într-un accident. Eu am vorbit întotdeauna cu mama acestora asupra întâmplărilor frumoase pe care le-au avut copiii săi. Și am făcut-o să înțeleagă că aceste frumoase clipe au fost ca Schimbarea la față a Mântuitorului nostru. Și acești copii nu s-au putut sustrage, oricât ar fi voit, acestui fenomen al schimbării la față. Lor li s-a putut părea ca insuportabil faptul că Domnul și Mântui-

torul lor a fost crucificat. Dar crucea, ca momentul celei mai urâte întunecimi, a dus la o schimbare totală.

Fără credința că scurta noastră viață este o clipă din eterna viață a lui Dumnezeu ar fi o viață fără sens. Dar pentru aceia care se atașează Fiului, Dumnezeului care întrupându-se este solidar cu suferințele noastre, viața este o oglindă din care se reflectă mereu lumină divină.

Dorința de a veda izvorul nesecat al acestei lumini poate să ne călăuzească pe cărările întunecate ale vieții.

Traducător: *Pr. prof. Dr. Sebastian Șebu*

SESIUNE DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL ASISTENȚEI SOCIALE LA SIBIU

În zilele de 13 și 14 mai a.c., sub auspiciile Facultății de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, secția de Teologie-Asistență Socială și a secției pedagogice a ASTREI, în aula Facultății de Teologie, a avut loc prima sesiune de comuncări științifice organizată în învățământul teologic de acest profil din țară, intitulată *„Statutul profesional al asistentului social"*.

Sesiunea a cuprins 35 de referate susținute de lucrători în instituțiile locale de asistență socială, cadre didactice și studenți din Sibiu, Alba-Iulia, Timișoara, Cluj și București.

La deschidere a fost prezent din partea autorităților locale dl. viceprimar Aurel Maxim care a adresat un cuvânt de salut. De asemenea, au salutat numeroasa asistență reprezentanții organizatorilor: conf. Elena Macavei — adevăratul inițiator și animator al evenimentului — din partea Facultății, și prof. Victor V. Grecu din partea ASTREI.

În continuare, referatele prezentate au abordat o arie mult mai largă de probleme decât lăsa să se înțeleagă titlul sesiunii — de rolul Bisericii Ortodoxe Române în crearea și dezvoltarea primelor forme de asistență socială în Țările Române (pr. prof. Mircea Păcurariu, Sibiu), la situația actuală, între intenție și realitate, a asistenței sociale din țara noastră (pr. prof. V. Leb, Cluj) și de la perspectiva teologică ortodoxă asupra semnificației și implicațiilor asistenței sociale (pr. prof. I. Moldovan, Sibiu), la cea științifică referitoare la raportul dintre tradiție și inovație în teoria și practica domeniului în zilele noastre (conf. Elena Macavei, Sibiu).

Modul în care asistența socială este privită ca obiect de reformă la nivel național și local, în contextul reașezării generale a societății românești, a fost expus de reprezentanții autorității publice, I. Cîndea, directorul Direcției Muncii și Protecției Sociale Sibiu, respectiv A. Polefka, președintele Comisiei de Ocrotire a Minorilor din cadrul Consiliului Județean Sibiu, Dr. E. Băcilă, directorul Direcției Sanitare Sibiu, a prezentat situația asistenței sociale în unitățile sanitare.

Din câmpul asistenței sociale aplicate, pe „teren", au fost prezentate problemele ridicate de către școlile speciale (prof. C. Dietrich, Școala de surdo-muți Sibiu), casele de copii (psiholog L. Roman, Leagănul de copii

Sibiu), şi de către un caz aparte prin tragedia umană extrem de reală şi dureroasă pe care o prezintă — cel al copiilor străzii (prof. Angela Pop, Bucureşti).

La dimensiunea psiho-pedagogică şi etică a profesiunii s-au referit prof. I. Drăgan, Timişoara şi lector M. Ludoşan, Alba-Iulia.

A doua zi a sesiunii a fost rezervată comunicărilor studenţilor, 23 la număr, grupate în jurul următoarelor teme: problematica definirii profilului şi rolului profesional al asistentului social; dimensiunea spirituală şi duhovnicească a activităţii filantropice şi caritative; probleme specifice ale diverselor grupuri defavorizate: copii de creşă, copii de leagăn, copii adoptivi, minori părăsiţi, persoane dependente de alcool, bolnavi de cancer, vârstnici din azile.

Întreaga manifestare s-a dovedit foarte utilă — deşi, din păcate, din lipsa unei publicaţii adecvate, nu s-a bucurat de audienţa meritată, mai ales în rândul studenţilor — întâlnirea celor ce pregătesc viitoarele cadre ale asistenţei sociale, a celor pregătiţi şi a reprezentanţilor instituţiilor ce vor beneficia de aceste cadre, putând oferi fiecăreia dintre părţi ocazia unei aprecieri obiective asupra situaţiei în care se află învăţământul şi realitatea asistenţei sociale la noi în ţară, precum şi modul de influenţare reciprocă. Prezenţa unor factori de răspundere în domeniu dovedeşte interesul existent pentru încurajarea unei specializări universitare capabile să facă faţă unei problematici din ce în ce mai complexe într-un domeniu cu o pondere din ce în ce mai mare în societatea contemporană.

Dacă problema vocaţiei ca factor esenţial al competenţei profesionale şi cea a recunoaşterii faptului că asistenţa socială este chemată să descopere omul, şi pe acesta ca chip al lui Dumnezeu, nu doar să asiste handicapatul, vor fi luate în serios, aşa cum au cerut mulţi dintre referenţii acestei sesiuni, se poate spera că, într-un viitor nu prea îndepărtat profesiunea de asistent social îşi va dobândi, în societatea românească, statutul pe care îl merită.

Observator: *drd. Sebastian Moldovan*

REPERE ORTODOXE LA TEOLOGIA UNEI TRADUCERI A SF. SCRIPTURI*

Prof. Dr. Georgios Galitis
Atena

1. Omul, ca ființă rațională, comunică cu aproapele său prin intermediul *cuvântului*. Cuvântul se transmite spre celălalt ca *mesaj*. Un mesaj poate fi dat printr-un gest, printr-o înfățișare anume a feței prin dispoziția sufletească întipărită în trăsăturile caracteristice ale feței și chiar prin tăcere. De asemenea, poate să fie transmis prin sunetele unui instrument muzical, prin lumini, simboluri și semne, în mod conștient sau inconștient, voluntar sau involuntar. Însă de obicei, se transmite prin cuvinte, care pot fi însoțite de unul sau altul din cele de mai sus. Cuvintele sunt alcătuite din sunete și silabe care se leagă între ele, au o relație lăuntrcă și o construcție logică, formând fraze. Fraza conține un mesaj și este vehiculul purtător al acestuia. Atunci când dintr-un motiv oarecare fraza nu poate să-și îndeplinească menirea de a fi *forma-purtătoare* a conținutului unui mesaj, atunci trebuie schimbată forma, cu alte cuvinte mutăm conținutul de la o formă la alta, mai expresivă, mai potrivită, *transportăm (metá-féromen)* mesajul de la o formă de rostire la alta, care să-l exprime mai potrivit. Adică, *traducem (metá-frázomen)*. În felul acesta transmitem mesajul pe care îl dorim. Acest lucru îl gândeau și ucenicii lui Hristos când ziceau: „Lămurește-ne parabola aceasta" (Matei 13, 36), pentru că, în sine, parabola nu le transmitea vreun mesaj. Să recitim acum teologic. Omul se află în *koinonie* cu Dumnezeu prin Cuvântul Său. Dumnezeu S-a descoperit omului fie „în multe feluri și în multe chipuri" „când a vorbit „părinților prin prooroci" (Evr. 1, 1 a), fie „prin cugetare, din făpturi" (Rom. 1, 20). „În zilele mai de pe urmă, ne-a vorbit întru Fiul" (Evr. 1, 1). Cuvântul cu care a vorbit Dumnezeu este purtătorul prin care El S-a descoperit. Ca să transmită mesajul descoperirii Sale, Dumnezeu S-a folosit mai demult de prooroci. Acum ne vorbește *„în Fiul"*, schimbând pe purtătorul mesajului, *traducând*. Dmnezeu Se traduce, deci *„Cuvântul S-a făcut trup"* (Ioan 1, 14). Se mută din ceea ce este desăvârșită neapropiere în raport cu posibilitățile omului de a-L putea concepe, spre ceea ce este comun și apropiat omului. Dumnezeu S-a tradus pe Sine însuși prin întruparea Cuvântului, iar omul a putut să primească mesajul Lui și să devină în felul acesta părtaș descoperirii Lui.

---

* Extras din studiul *„Teologia traducerii"*, publicat în vol. *„Traducerea Sf. Scripturi în Biserica Ortodoxă"*, Tessalonic, 1986. Aranjarea materialului extras precum și titlul în românește aparțin trad.

Cu alte cuvinte, descoperirea lui Dumnezeu care s-a făcut prin întruparea Cuvântului este *„traducerea“* lui Dumnezeu Cuvântul, *kenoza,* smerirea și potrivirea Lui la măsura omului, prin asumarea unui chip cum este cel omenesc. Astfel Cuvântul, fără să piardă nimic din dumnezeiasca Sa ființă, fără să se îndepărteze din sânul Tatălui, „pe pământ ca un om S-a arătat nouă“, pentru „ca să cheme într-un mod asemenea, pe cel asemenea“, ca în numele lui Dumnezeu să vorbească oamenilor în limba omenească și să le aducă mesajul Lui. Cuvântul lui Dumnezeu și-a asumat firea omenească, fiind singura *exprimare* pe care o putea omul înțelege.

2. Locul în care omul devine părtaș *(koinonòs)* descoperirii lui Dumnezeu este Biserica. Aici i se oferă omului Cuvântul lui Dumnezeu, pe care acesta și-L însușește sub două forme: pe de o parte ca *predică,* iar pe de alta ca dumnezeiască *Euharistie.* Însă în amândouă cazurile, este vorba de același Cuvânt neajuns și desăvârșit, care prin întruparea Sa, prin intrarea Sa în lume, în istorie, în materialitate, se face accesibil omului prin auzire și prin mâncarea și băutura euharistică. Biserica este deci cea care oferă *Cuvântul întrupat,* adică *tradus,* în predică și în Trupul și Sângele euharistic. Această unire a omului, ca existență cu trup material, cu Cuvântul lui Dumnezeu Cel euharistic, înseamnă primirea mesajului lui Dumnezeu în cea mai desăvârșită formă și astfel, reprezintă scopul, împlinirea și capătul *traducerii* lui Dumnezeu care s-a făcut prin întruparea Cuvântului Său. O astfel de traducere dobândește valoare existențială pentru om și legitimează orice altă traducere.

3. În context biblic, expresia *„orice altă traducere“* se limitează la *traducerea Sf. Scripturi.* Dat fiind faptul că lucrarea de bază a teologului este erminia, socotim potrivit a arăta mai întâi relația între *traducere* și *erminie.* Dacă traducerea este actul *trans-portării* mesajului într-un vehicul purtător care să-l poată exprima cât mai potrivit, erminia nu este altceva decât celelalte acte care țin de această transportare, care o pregătesc și o ușurează. În felul acesta erminia devine *temei-condiție* a unei traduceri. Acest fapt arată relația strânsă, indisolubilă precum și întrepătrunderea care există între erminie și traducere.

Nici o taducere nu este desăvârșită. Înseamnă că totdeauna în timpul trans-portării, al mutării mesajului de la o formă la alta, ceva se pierde, mult sau puțin. Strădania traducerii este ca să se piardă cât mai puțin din mesajul inițial. Cu cât se pierde mai puțin, adică cu cât această *transportare* se va face mai bine, cu atât traducerea va fi mai bună. Ideal ar fi, desigur, să nu se piardă nimic. Traducerea desăvârșită s-ar face atunci când traducătorul ar putea să gândească la fel ca și autorul sfânt, să simtă exact ceea ce simțea acela, să trăiască exact ceea ce trăia acela în momentul când scria, cu alte cuvinte să se identifice *întru toate* cu acela, pentru ca apoi să poată muta *toate* într-o nouă exprimare, adică să le *traducă.* Dar acest vârf *„întru toate“* este imposibil de atins. De aceea,

putem să spunem că, cu cât erminia şi traducerea sunt cât mai aproape de gândul şi de viaţa autorului sfânt, cu atât vor fi mai adevărate. Desigur, în erminia şi traducerea Sf. Scripturi mai sunt valabile şi alte norme.

4. Sf. Scriptură este o colecţie de texte care s-au scris de diferiţi autori, de cugetarea cărora trebuie să se apropie traducerea. Faptul că este inspirată de Dumnezeu, înseamnă că autorii *„au grăit purtaţi fiind de Duhul Sfânt"* (2 Petru 1, 21). În spatele gândirii autorilor este Duhul Sfânt. Dacă cel care face erminia sau traducerea se apropie într-un fel de cugetarea autorului, dar este departe de harul Duhului Sfânt, va da poate o erminie, sau o traducere, corectă istoric-gramatical, dar care nu va avea „suflarea" Duhului Sfânt, elementul esenţial care dă viaţă textului, fiind darul lui Dumnezeu, care numai El îl dă: „şi a suflat Dumnezeu suflare de viaţă" (Fac. 2, 7). Un ermineut sau un traducător fără această suflare nu va avea reuşită. Cel care se ocupă cu traducerea, cu erminia, cu cercetarea unui text al Sf. Scripturi trebuie să aibă, cum zice Sf. Ap. Pavel în I Cor. 2, 16 *„gândul lui Hristos"*, să gândească precum Hristos, să gândească *prin* şi *în* Hristos, să gândească Hristos *în* şi *prin* el.

Precum pentru înţelegerea şi transmiterea unui text este ideal, aşa cum am spus, o apropiere cât mai mare de autor, tot aşa şi pentru erminia Sf. Scripturi, atât cât este cu putinţă, o apropiere cât mai mare de autorul sfânt, dar şi de Dumnezeu care l-a inspirat. În concret este vorba despre drumul spre *îndumnezeire*. Aşa precum în mod natural nu înţelegem îndumnezeirea *(theosis)* ca fiind identitate cu fiinţa *(ousia)* lui Dumnezeu, nici în cazul traducerii nu putem vorbi de identitate totală cu autorul, fapt ce este imposibil. Se pune întrebarea: câţi au ajuns la îndumnezeire? câţi au ajuns la vederea slavei lui Dumnezeu? Desigur, mult mai puţini decât cei care s-au ocupat cu traducerea sau cu erminia Sf. Scripturi. Dar oare din cauza aceasta trebuie să înceteze traducerea, erminia, cercetarea sau chiar citirea Sf. Scripturi? Desigur că nu putem gândi aşa ceva. Datoria creştinului este să înainteze spre *îndumnezeire,* la fel cum dator este să *cerceteze* şi să *studieze* Scriptura. Una împlineşte pe cealaltă, şi nici una nu poate să existe fără alta. Astfel, cel care studiază Scriptura trebuie să facă roade vrednice, şi invers, cine se găseşte pe această cale, poate să se ocupe cu Scriptura şi poate nădăjdui o apropiere de mesajul ei.

5. Am amintit mai sus că *Biserica* este locul unde Cuvântul cel dumnezeiesc se descoperă omului. Despre această descoperire vorbeşte Scriptura. Scriptura este *memoria* Bisericii, adică înscrierea experienţei acesteia cu privire la naşterea şi fiinţa ei ca Trup al lui Hristos, al Cuvântului lui Dumnezeu Cel întrupat, într-o Carte care, tocmai pentru că exprimă în Duhul Sfânt experienţa aceasta a Bisericii este inspirată de Dumnezeu. Prin urmare, cărţile Sf. Scripturi sunt inspirate nu în ele însele, ca lucrare omenească, ci întrucât sunt cărţi *ale Bisericii* şi numai *prin Biserică* le recunoaştem ca atare. De aceea intrând în trupul ecclesial al lui Hristos, în Biserică, prin Botez, noi mărturisim dumnezeiasca inspiraţie a Scripturii atunci când rostim simbolul credinţei, mărturisind cre-

dinţa *„după Scripturi“ (katà tàs Grafàs)*. Biserica fiind Trupul lui Hristos, viază prin Duhul Sfânt.

6. Astfel, înţelegerea, adâncirea, erminia şi traducerea Scripturii, este evident că nu pot să aibă loc în afara Bisericii, care a *înscris* experienţa ei în Scriptură. Întrucât Duhul Bisericii este Duhul Sfânt, iar apropierea de Duhul Sfânt înseamnă apropierea de Duhul Bisericii, rezultă în mod clar că erminia şi traducerea în afara Duhului Bisericii este în afară de Duhul Sfânt şi deci, în afară de adevăr. Dreapta înţelegere şi erminie a unui text inspirat o dă însuşi Duhul care a inspirat pe autor. Deci, în Duhul trebuie căutată această înţelegere, în Duhul care ţine toată legătura Bisericii. Este evident faptul că Scriptura este Cartea a cărei valoare şi sens adânc, existenţial pentru om, nu pot fi înţelese decât numai în relaţie cu Biserica. Tradiţia transmite, nu ca pe un obiect de muzeu, ci ca pe ceva viu, această Scriptură şi Tradiţia formează împreună *„încredinţarea“* (I Tim. 6, 20; II Tim. 1, 12.14) care cuprinde *„învăţătura cea sănătoasă“* (I Tim. 1, 10; II Tim. 4, 3; Tit. 1, 9; 2, 1), *„cuvintele cele sănătoase“* (I Tim. 6, 3; II Tim. 1, 13), *„regula învăţăturii“* (Rom. 6, 17), *„predania“* sau *„predaniile“* (II Tes. 3, 6; 2, 15; I Cor. 11, 2), *„mărturia“* şi *„Evanghelia“* predicată şi păstrată în Biserică, aceasta (Biserica) garantând *autenticitatea* Evangheliei.

Scriptura exprimă *„o dată“* experienţa Bisericii cu privire la persoana şi lucrarea Întemeietorului ei, la naşterea şi fiinţa ei ca Trup al lui Hristos, pe când Tradiţia exprimă *continuu* întreaga ei viaţă, tot drumul ei în realitatea istorică. Dar această exprimare continuă a experienţei Bisericii, nu se poate face în afara celor doi *„poli“* ai vieţii ei, care sunt *Scriptura* şi *Euharistia*. În relaţie cu Scriptura se poate spune că această exprimare a experienţei Bisericii este totodată şi exprimarea autentică a *erminiei* Scripturii.

7. Erminia autentică dată de Biserică este îndrumătoarea exegetului în înţelegerea, vederea sensului adânc al unui text, căci este o erminie dată prin gura Sf. Părinţi. Acest sens mai adânc al textului, ca text ce exprimă experienţa Bisericii, numai Biserica îl poate da. Numai Biserica poate să spună ce credinţă şi ce viaţă se ascunde, se cuprinde în cuvintele Scripturii. Întrucât credem *„după Scripturi“*, acestea *exprimă credinţa Bisericii*, iar pe de alta, numai Biserica poate să arate credinţa ei din Scripturi. Dar ea, Biserica, vorbeşte prin gura Sf. Părinţi. Nu este aici cazul să se arate pe larg cât de mari tâlcuitori ai Scripturii au fost Părinţii şi cât de mult au pătruns ei sensul Sf. Scripturi şi nici cât de preţuită şi de neînlocuită este contribuţia lor în domeniul erminiei biblice. Este un fapt cunoscut tuturor. Poate cea mai mare parte din cuprinsul comentariilor de astăzi (desigur din spaţiul ortodox) o găsim deja la Părinţi, iar aproape orice soluţie exegetică propusă de vreo erminie de azi, va fi fost spusă cândva de vreun Sf. părinte al Bisericii. Caracteristic este şi faptul că marii Părinţi s-au ocupat cu erminia, deşi de fapt niciunul din Părinţi, oricât de ascet şi trăitor ar fi fost, nu a încetat să-şi sprijine învăţătura şi practica pe cuvintele Sf. Scripturi.

8. Trebuie precizat şi faptul că lucrările Sf. Părinţi nu sunt un fel de îngrădire care ar limta erminia sau redarea acesteia, la anumite struc-

turi prestabilite sau ar introduce-o în niște tipare obligatorii. În acest sens scrierile Sf. Părinți ai Bisericii nu trebuie înțelese ca fiind ceva ce ar constrânge, ci ca o *piatră de referință*, care arată *dacă* și *în ce măsură* o credință, o erminie se găsesc în Duhul Bisericii. Acest consens cu Părinții, ca unii care exprmă Duhul Bisericii, înseamnă un *consens cu duhul lor* care exprimă credința Bisericii, iar nu un consens referitor la o anume temă gramaticală, de traducere, de apreciere istorică, despre sensul unor termeni. Astfel că Părinții devin pentru un exeget sau pentru un traducător un ajutor de mare preț, necesar, în găsirea sensului autentic al textelor Scripturii și, în felul acesta, în *împlinirea* erminiei și a traducerii.

9. În rezumat pot fi consemnate următoarele aspecte care privesc din punct de vedere ortodox o așa numită *teologie a traducerii* Sf. Scripturi:

a) *traducerea* și erminia nu au un scop în ele însele, ci sunt acte care duc spre un scop anume, iar valoarea lor este dată de *conținutul* pe care îl poartă, și care este cuvântul lui Dumnezeu;

b) îndreptățirea, temeiul unei traduceri stă în evenimentul *întrupării* Cuvântului, prin care Dumnezeu ne-a vorbit *„întru Fiul"* în limba cea mai potrivită pentru om;

c) Biserica, în predică și Euharistie, continuă *„traducerea"* aceasta, ofernd oamenilor Cuvântul;

d) o dreaptă traducere este cea care se face cu *„gândul lui Hristos"* în Duhul Sfânt și nu poate fi izolată de Tradiția Bisericii exprimată prin Părinți și care constituie pentru tradcere un ajutor prețios.

Încheierea nu ar fi deplină dacă nu ar cuprinde ca principiu general, ca temei, ca bază a oricărei acțiuni de traducere și erminie faptul că: *traducerea* (și *erminia*, ca temei al ei) sunt *o slujire, o funcție* și *o harismă în Biserică.*

Traducerea: *Diac. Eugen Moraru*

BIBLIOGRAFIA TRINITARIA I, II, în ESTUDIOS TRINITARIOS, Salamanca, vol. XI, num. 2—3/1977, pp. 131—522; vol. XXV, num. 1—3/1990, pp. 1—628

Cele două numere speciale ale revistei editate de institutul catolic Secretariado Trinitario din Salamanca conțin cea mai bogată panoramă bibliografică asupra triadologiei postbelce existentă în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă și italiană. Literatura cuprinsă — peste 600 de titulari în primul volum (până în 1976) și 4463 în cel de-al doilea (între 1976 și 1990) — este împărțită în mai multe secțiuni tematice elaborate de autori diferiți. Dintre acestea, secțiunile dedicate Noului Testament, patristicii și teologiei ortodoxe se regăsesc ca atare în ambele volume, pe când cele dedicate teologiei catolice și celei protestante, separate în vol. I, au fost unite în vol. II, acesta conținând însă în plus o secțiune despre perspectiva filosofică asupra subiectului.

Diferența mare de titluri între volume se poate explica prin creșterea substanțială a literaturii teologice în ultimii ani, rezultat direct al creș-

terii numerice a comunității teologilor, concomitent cu o anumită deplasare de pondere a cercetării teologice dinspre Europa spre S.U.A., ceea ce are ca urmare o structurare a acestei comunități și a activității ei după modelul și criteriile comunității științifice propriu-zise, pentru care elaborarea de „papers" este o activitate fundamentală. Altă explicație stă în modul de alcătuire a bibliografiei. Dacă în primul volum practic fiecare lucrare dispune de un comentariu minimal, extins uneori la o microrecenzie, în volumul al diolea comentariile sunt mult mai sumare și, cu excepția ultimei secțiuni, se referă la ansamblul fiecărei teme dezbătute în literatură, fiind concentrate la începutul sau sfârșitul unor subsecțiuni. Prima metodă are avantajul de a oferi o apreciere a conținutului lucrărilor, însă pe seama unei selecții mult mai riguroase decât a permis a doua metodă, prin care se face o inventariere aproape exhaustivă dar care se rezumă, în general, la indicarea titlurilor și a datelor editoriale.

Problema majoră a oricărei bibliografii este delimitarea domeniului propriu. În cazul teologiei, respectiv al triadologiei, problema este interesantă în sine. Există o graniță reală între triadologie și celelalte capitole ale teologiei, dincolo de convenția scolastică? Faptul că Revelația, și deci Scriptura, nu oferă o tratare analitică, de genul celor ce s-au impus cu timpul în teologia de școală, pare să fi fost uneori uitat. Deși precizarea doctrinară a fost de cele mai multe ori rezultatul unor rațiuni apologetice, catehetice sau didactice, care pretind împărțirea, mesajul creștin păstrează o unitate de conținut pe care i-l conferă tocmai Treimea, atât ca subiect divin al Revelației, cât și ca obiect al teologiei.

Această unitate constituie și presupoziția pe care X. Pikaza (Salamanca) alcătuiește secțiunea *Bibliografia trinitară a Noului Testament* cu care se deschid ambele volume. Definind Treimea ca „mod de a fi al lui Dumnezeu în intimitatea Sa și în prezența Sa în istoria noastră" (I, p. 138), autorul caută să ofere nu o simplă bibliografie ci, mai ales în vol. II, „o introducere în studiul Treimii plecând de la Noul Testament" (II, p. 12). Pentru aceasta structurează materialul pe teme și capitole care corespund direcțiilor mari în care este înfățișată Treimea în diversele unități redacționale ale Noului Testament. Sunt puse în evidență, mai întâi fiecare Persoană a Treimii în contextul ei trinitar *(Dumnezeu și Treime; Hristologie și Treime; Duh al lui Dumnezeu și Treime* — vol. I; *Mesajul lui Hristos: Dumnezeu ca Tată; Iisus Hristos: Fiul lui Dumnezeu; Cincizecimea: Duhul lui Dumnezeu* — vol. II), apoi Treimea ca obiect direct de studiu biblic (*Treimea. Vedere de ansamblu* — vol. I), respectiv expresiile neotestamentare trinitare *(Formulările Noului Testament* — vol. II). „Noul Testament" este o expresie generică pentru că sunt luate în considerare și studiile asupra fondului veterotestamentar, și a unor presupuse influențe din păgânismul oriental, cât și cele asupra Bisericii primare, asupra relației cu cele două monoteisme antitrintare, iudaismul și islamismul, cu gnoza și helenismul.

Secțiunii nu-i lipsește aportul sistematicii și al hermeneuticii. Sunt reprezentativi pentru felul în care dogmatica apuseană contemporană înțelege triadologia biblică Schmaus, Hodgson, Pannemberg, Brunner și mai

ales Barth *(Treimea în Biblie. Viziunea dogmaticienilor,* vol. I). Dar contribuţia cea mai importantă a lui Barth în domeniu este aceea a creerii unei hermeneutici teologice având în centru Treimea. Pikaza îl opune în analiza sa lui Bultmann: „Trebuie recunoscut că realitatea trinitară a lui Dumnezeu are la Barth aceeaşi importanţă pe care la Bultmann o prezintă demitologizarea Noului Testament. A demitologiza este, pentru Bultmann, încercarea de a-L înţelege pe Dumnezeu ca divin, depăşind orice obiectivizare posibilă a fiinţei Sale, prezentându-L doar ca fundament al existenţei. A interpreta pe Dumnezeu în formă trinitară înseamnă, pentru Barth, a salvgarda personalitatea şi autonomia Dumnezeului Revelaţiei..." *(Interpretarea lui Dumnezeu şi Treimea,* vol. I, p. 168): Din linia ieşită din Bultmann care sfârşeşte în „teologia morţii lui Dumnezeu" autorul nu reţine decât pe J.A.T. Robinson. În schimb, se opreşte asupra a patru mari încercări — Rahner, Moltmann, Mühlen, Mayr — de a depăşi impasul alternativei teism metafizic tradiţional-ateism umanist prin reinterpretări ale misterului trinitar *(Spre o nouă formulare dogmatică a Treimii,* vol. I).

Două orientări sunt, după Pikaza, caracteristice ultimilor ani, cuprinşi în vol. II. În continuarea celei de mai sus, Treimea este studiată tot mai mult ca *principiu hermeneutic* global, al Noului Testament şi al creştinismului. Pe de altă parte, în înţelegerea Treimii biblice devine tot mai important *accesul hermeneutic,* adică o lectură orientată în mod explicit să întâlnească o problematică specifică omului de azi, deci predeterminată în raport cu lectura. De aici o hermeneutică socială corespunzătoare teologiei eliberării, o hermeneutică antropologică pentru o teologie feministă, o hermeneutică sacrală pentru o teologie a dialogului religos *(Hermeneutica,* vol. II).

Completată, în vol. I cu un apendice despre hermeneutica psihologică a Bibliei (Freud, Jung, Ricoeur, Pohier) şi, în vol. II, de un capitol cu lucrări de sistematică, tratate şi manuale, această secţiune este cea mai elaborată în ambele volume. Dintre ortodocşi sunt citaţi doar Bulgakov (vol. I) şi Bobriskoy (vol. II).

Bibliografia trinitară patristică, autori A. Hamman (Roma), la vol. I, E. Romero-Pose (Santiago de Compostela), la vol. II, cuprinde studii asupra triadologiei patristice — mai ales din primele patru secole — excluzând în primul volum, apoi incluzând în al doilea, hristologia, pnevmatologia şi soteriologia. Hamann aranjază lucrările în ordine cronologică, selectându-le pe cele mai semnificative (58 de titluri), adăugând la fiecare o scurtă prezentare a conţinutului. În vol. II apar 662 de titluri, numai câteva comentate sumar, cu indicarea eventuală a unor recenzii. Printre autorii ortodocşi incluşi, în vol. II, se află şi N. Chiţescu şi D. Stăniloae, ambii cu câte două articole.

Perspectivei ortodoxe îi este dedicată secţiunea *Bibliografia asupra Treimii în teologia ortodoxă (1945—77),* reintitulată pentru vol. II *Bibliografia Ortodoxă asupra Treimii şi pnevmatologia,* alcătuită de M. Ma. Garijo-Guembe (Salamanca, Münster), cunoscut la noi şi printr-o conferinţă ţinută la Institutul Teologic din Bucureşti în 1980. Pe lângă lucrări

ale teologilor ortodocși accesibile în limbile occidentale, sunt cuprinse și acorduri și confrinţe ecumenice, studii catolice și protestante cu referire la triadologia ortodoxă sau la probleme în discuţie în dialogul ecumenic, în special Filioque. Materialul-ortodocși: 124 de titluri, vol. I; 59, vol. II; neortodocși: 21 de titluri, vol. I; necomentat în vol. II, are la sfârșit câte o sinteză a elementelor princpale ale teologiei ortodoxe și ale confruntării ei cu cea occidentală: apofatismul, monarhia Tatălui, personalismul, distincţiile teologie-iconomie și esenţă-energie, aspectul canonic și cel doctrinar al lui Filioque, relaţia Duhului cu Fiul, tema pnevmatologică a îndumnezeirii. Autorul scoate în evidenţă două lucruri. Întâi, „teologia ortodoxă este *paristică* și caută să gândească actualizând elementele metodologice și viziunile părinţilor asupra problemei așa cum au gândit-o în sinoadele ecumenice" (II, p. 229). Al doilea este diversitatea, uneori divergenţa, în care teologii ortodocși tratează problemele deși toţi ţin să rămână fideli tradiţiei. Un caz tipic este aprecierea lui Filioque. „Conservatorii" — Lossky, Nissiotis, Meyendorff, Radović, Jevtić, Palachkovski, Hilarion, Deseille, Stăniloae, Zizioulas — îl considera, mai mult sau mai puţin, o erezie. Pentru „liberali" — Bolotov, Bulgakov, Rodzianko, Evdokimov, Zernov, Voronov, Stylianos, Clément — este mai degrabă, ca și monopatrismul, o teleogumenă unilaterală într-o problemă pe care teologia patristică nu a rezolvat-o.

Lectorul român are surpriza plăcută să descopere în această secţiune contribuţiile câtorva români (la care autorul a avut acces, din păcate doar pentru vol. I, prin pr. S. Pufulete, doctorand în acea perioadă la Salamanca): în primul rând D. Stăniloae, dar și N. Fer, P. V. Ion, I. Moldovan, D. Pogan, D. Popescu, P. Rezuș, I. Seraficeanu.

Domeniul teologiei occidentale contemporane este explorat de J. R. Garcia-Murga (Madrid) în *Biblografia teologică-catolică asupra misterului trinitar* (vol. I), de A. Joos (Roma) în *Linii remarcabile ale itinerariului trinitar în teologia „protestantă" a ultimilor decenii* (vol. I) și de S. del Cura-Elena (Burgos în *Discurs asupra lui Dumnezeu și mister trinitar: repertoriu bibliografic al teologiei sistematice catolice și protestante (1977—1990),* în vol. II.

Însăși prezentarea acestor secţiuni spune ceva despre felul în care evoluează triadologia apuseană. Secţiunea elaborată de Garcia-Murga e „statică": câteva studii generale, un capitol cu studii despre triadologia scolastică între secolele XI—XIX, teologia trinitară catolică actuală și decizii ale magisterului. În faţa contestării radicale a teismului filosofic clasic bazat pe ousia divină și imunitatea ei de către diversele teologii protestante, reacţia catolică surprinsă în vol. I se reduce practic la K. Rahner — cu încercarea de a scoate Treimea, prin celebra sa *Grundaxiom,* din izolarea doctrinară datorată dihotomiei „De Deo Uno-De Deo Trino" — și la H. Mühlen — cu încercarea de relativizare a pnevmatologiei.

Însă tabloul se schimbă dramatic în câmpul protestantismului, încât A. Joos nu mai alcătuiește o bibliografie ci un adevărat studiu (62 p.), bogat ilustrat cu citate ample din cei mai însemnaţi autori, de la Barth, Brunner, Gogarten la Tillich, Robinson, Vahanian, Moltmann sau Pannemberg. Valurile teologiilor care s-au succedat cu o rapiditate caracte-

ristică crizei sunt înfăţişate de Joos în mişcarea lor în jurul temelor majore: discursul despre Dumnezeu, orizontul trinitar mărturisirea credinţei trinitare, primordialitatea Tatălui, centralitatea Fiului, actualitatea Duhului. Departe de a fi expresia ruinării credinţei creştine, apreciază Joos, aceste „teologii ale ..." urmăresc o ţintă precisă: „ca Dumnezeu să fie mai autentic „Dumnezeu" în exprimarea credinţei creştine astăzi"; ele caută o „cheie" pentru afirmarea teologică a unităţii întregii realităţi care să exprime totodată „implicarea" şi „alteritatea" lui Dumnezeu (I, p. 505). O apreciere pozitivă care arată că teologia catolică se alătură acestei căutări — ceea ce şi explică probabil alăturarea, în vol. II, a celor două bibliografii într-o singură secţiune.

Cele aproape 2 500 de titluri menţionate aici sugerează cristalizarea unor linii de convergenţă dincolo de graniţele confesionale. S del Cura — Elena remarcă în centrul acestui proces recuperarea doctrinei trinitare ca dimensiune internă sau ca sintaxă proprie a oricărui discurs teologic, în aşa fel încât diferitele teologii „regionale" — care, după Joos, caută fiecare să împingă propria investigaţie până la epuizarea orizontului pe care îl evocă: Dumnezeu, omul, existenţa, istoria, societatea, creaţia, crucea, speranţa... — să se poată întâlni în interiorul aceleiaşi teologii totodată a totalităţii şi a pluralismelor, teologie ce caută să pună împreună credinţa creştină, istoria concretă şi necesităţile umane.

În ce mod „renaşterea treimicului" caracteristică ultimului deceniu poate contribui la depăşirea separării între teologie şi filosofie, aflată la originea schizofreniei existenţiale a gândirii moderne, este o problemă pe care o ilustrează bibliografia alcătuită de E. Schadel (Bamberg) ca ultimă secţiune a vol. II. *Treimea ca problemă filosofică* conţine 254 de titluri, majoritatea comentate. Schadel este nu numai editorul unei alte bibliografii de proporţii (Bibliotheca Trinitariorum. Internationale trinitarischer Literatur, I—II, Saur München, 1984, 1988) ci şi promotorul unui proiect onto-teologic ce îşi propune să dezvolte tema trinitară ca paradigmă universală capabilă să soluţioneze „cel puţin în principiu, aporiile ce se întâlnesc în criza autoînţelegerii omului de azi şi a înţelegerii sale a lumii" (II, p. 457).

Ambele volume au un indice onomastic, iar vol. II fiind unul aniversar conţine încă două indice referitoare la cele douăzecişicinci de volume ale revistei.

Dacă întreprinderea revistei spaniole era necesară sau nu, credem că prezentarea de mai sus e lămuritoare. A alcătui o bibliografie este o muncă întotdeauna dificilă. Iar a alcătui o bibliografie *semnificativă*, în condiţiile în care semnificativul este ameninţat de supra-abundenţa informaţională actuală — este cu atât mai meritoriu. Pentru teologul român, pe care deocamdată nu supra-abundenţa literaturii accesbile îl ameninţă, *Bibliografia Trinitară* oferă totuşi o privire de ansamblu utilă.

Drd. Sebastian Moldovan

S. AGOURIDIS, G. GALITIS, I. KARA-VIDOPOULOS, P. S. EPISCOP DAMASCHIN CORAVU, VASILE MIHOC, ș. a.:

Apocalipsa lui Ioan, probleme filologice, istorice, ermeneutice, teologice, Salonic — și Leucosia (Cipru — Grecia), 1993, pp. 313.

Între 26 septembrie și 30 octombrie 1991, a avut loc în Cipru, Congresul bibliciștilor ortodocși. Au participat profesorii de la facultățile de teologie din Atena, Salonic, Sofia, Petrograd, New-York. Din România au luat parte pr. dr. Vasile Mihoc, de la Facultatea de teologie din Sibiu, eruditul dr. Stan de la București, și P. S. Episcop-vicar Damaschin Coravu, de la Craiova.

Tema Congresului biblic, a fost Apocalipsa Sf. Ioan, din punct de vedere filosofic, istoric, ermineutic și teologic.

Aceste probleme s-au încadrat în următoarele studii și comunicări: Duhul și mărturiile profeților în Apocalipsă, de prof. univ. S. Agouridis din Atena, un paralelism între V.T. și Apocalipsa; Alfa și Omega de G. Galitis prof. univ. Atena. Autorul se referă la trei locuri din Apocalipsă, unde se întâlnesc cuvintele alfa și omega. El ajunge la concluzia că frazele introduse cu Omega au un caracter eshatologic. Ele indică o împlinire.

Prof. Vasile Mihoc de la Facultatea de teologie din Sibiu, descrie feminitatea Bisericii în relația cu Hristos. În Apocalipsă Biserica se aseamănă cu o mireasă prin excelență, precum Hristos este un om prin excelență, un om desăvârșit. Tot așa și femeia se v-a desăvârși prin victoria desăvârșită a lui Hristos și a Bisericii sale.

Prof. univ. din Strasbourg, St. Avgirios, descrie metoda de interpretare a Apocalipsei, în epoca stăpânirii turcești (1453—1821), Ivan Dimitrov din Sofia, tratează ideea apocaliptică la poporul bulgar în ultimul deceniu.

Arhim. I. S. Ivliev, profesor univ. la Academia teologică din Petrograd: Apocalipsa în opera teologilor ruși; Hr. Z. Konomos, prof. univ. în Salonic: Influența Apocalipsei asupra apocrifei la Apocalipsă; Vasile Strognov: Revelația și cel de al IV-lea evanghelist; D. Cainakis, prof. univ. Salonic: Precursori ai Apocalipsei în lumea iudaică; Apocalipsa stă în relație cu înțelepciunea Bibliei din Israil. Constantin Vlahos, prof. univ. Salonic; Mărturisiri vechi-testamentare la textul Apocalipsei; St. Kalamtzakis, prof. univ. Salonic: Expresia: Amin și Dumnezeul lui Amin din Isaia 65, 11 și Iisus Aminul din Apocalipsă, I. Koravidopoulos, prof. univ. Salonic, Făgăduinți și împliniri în Apocalipsă; St. Sakkos, prof. univ. Salonic. Femeea din Apocalipsă 12 după interpretarea primelor opt veacuri.

Femeia din apoc. 12—13 și 17—18, de Dr. Ev. Adamitzilogos, o teorie feministă, Numele „nicoloiți" din Apocalipsă, de P. Kautlemanis, lector univ. Studii artimitologice în Apocalipsă, de G. Grateas, prof. univ. Atena, în sensul că Apocalipsa pune în serviciul teologiei apocaliptice cifrele. Limba Apocalipsei, de Luca Filis, lector. Aspectul retoric al Apocalipsei, de K. Nicola Kopoulos; Apocalipsa și Școala din Tübingen dovedește un interes special față de Apocalipsă.

I. Breeck, prof. univ. la Academia „Sfântul Vladimir" din New-York: Aspectul artistic al Apocalipsei; Liturghia și Apocalipsa, de P. Vasiliadis, prof. univ. Salonic, P. S. Damaschin Coravu, episcop-vicar din Craiova: Biserica din Laodiceea către sfârșitul secolului X, după Apocalipsă; I. Galanis, prof. univ. Salonic. Profeții și revelații în Apocalipsă; Dr. Gh. Papatzanokis, Sensul frazei „Slavă lui Dumnezeu" în Apocalipsă;

Politica Apocalipsei și aspectul politic social al Apocalipsei, de I. Petros, prof. univ. Salonic, Dim. Passakos, Însemnări sociologice în Apocalipsă.

Iată o mică enciclopedie biblică la Apocalipsa Sf. Ioan, cum rezultă din Congresul de la Niceea sintetizat în acest prestigios volum și cum rezultă și din considerațiile lui Ilie Iconomos decanul Facultății de teologie din Atena, Arh. Popadoupulos, decanul Facultății din Salonic, a prestigioșilor prof. univ. G. Galitis, președintele societății biblice grecești, a prof. I. Karabisopoulos și a Î. P. S. Hrisostom, arhiepiscopul Ciprului. Într-adevăr acestea sunt și sinteza și considerațiile volumului dedicat Apocalipsei.

Apocalipsa are particularități în ce privește stilul și vocabularul și noutăți în ce privește doctrina creștină sintetizată de Sf. Ioan în Apocalipsa, în special eshatologia, cu vestea cea bună că cei ce păzesc poruncile lui Dumnezeu și credința în Iisus vor deveni „pietre prețioase", un stâlp în Biserica lui Dumnezeu (Apoc. 3, 12). Credința în nemurire, rugăciunile îngerilor pentru credincioși ca și cele ale sfinților și alte din cele esențiale se încadrează întocmai în învățătura lui Iisus. Numeroase sunt vorbirile în simboluri. Toată Apocalipsa este o normă a credinței. Nici o screre biblică nu vede atât de profetic cele ce se vor întâmpla în viitor. Valoarea Congresului e că a adus prețioase contribuții la lămurirea atâtor necunoscute. Dovadă cartea de față care până și aritmetccica Sf. Ioan o pun în serviciul teologiei apocaliptice, pentru că Sfântul Ioan dă cifrelor utilizate, o nuanță teologică și mai ales hristologică, cu alte cuvinte totul pentru mântuire. Iată o carte care pentru complexul de idei pe care le conține, merită să fie tradusă într-o limbă pe înțelesul tuturor.

Pr. prof. Dr. Nicolae Neaga

† EPISCOPUL VICAR ROMAN ILFOVEANUL

În dimineața zilei de 12 februarie a.c., a trecut la Domnul, pe neașteptate după o scurtă suferință, cel ce a fost episcopul Roman Ilfoveanul, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. A închis ochii în modesta sa reședință episcopală de la Mânăstirea Radu Vodă, fiind regretat de toți cei care l-au cunoscut, ca unul care a întruchipat în viața sa atmosfera duhovnicească și valorile spirituale ale curentului și tradiției cernicane.

Adormitul întru Domnul s-a născut la 3 martie 1921, în com. Axintele, jud. Ilfov într-o familie de țărani ortodocși. După terminarea cursurilor primare din satul natal a intrat în viața monahală, având doar 11 ani, fiind închinoviat la Mânăstirea Cernica unde avea un unchi Augustin și care s-a preocupat îndeobște de educarea și de formarea lui religios-morală.

Ca frate de mânăstire, a urmat cursurile Seminarului monahal de la această mânăstire, între anii 1940—1944. În același an 1944, s-a înscris la Facultatea de Teologie din București pe care a absolvit-o în anul 1949, luându-și ca subiect de licență: „Tunderea în monahism și efectele tunderii în monahism".

În anul 1940, este tuns în monahism primind numele de Roman în locul celui de mirean, Radu.

După terminarea Facultății de Teologie, urmează și cursurile Facultății de Farmacie din București, pe care o absolvă cu rezultate deosebite în anul 1950. A urmat apoi și cursurile Facultății de Geografie, București. I s-au încredințat diferite funcții administrative în slujba Bisericii noastre: șef de serviciu tehnic la atelierele Patriarhiei, casier, secretar și ajutor de stareț la Căldărușani, iar din anul 1959 până la alegerea sa ca arhiereu a funcționat ca stareț la mănăstirea sa de metanie Cernica, dovedindu-se un bun gospodar, un om de rugăciune și evlavie, un bun continuator al spiritului de viață curată și duhovnicească din această sfântă așezare monahală.

La 5 iunie 1973, la propunerea Sinodului permanent, Sf. Snod îl alege ca episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor cu titluu de „Ialomițeanul", titlu pe care îl va purta până cu puțin timp înainte de trecerea sa la cele veșnice, când în urma înființării noii Episcopii a Sloboziei și Călărașilor, i se acordă noua titulatură de „Ilfoveanul".

Este hirotonit ca arhiereu la 15 august 1973.

Slujba înmormântării a avut loc la 18 februarie a.c. în biserica mare a Mânăstirii Cernica, cu hramul Sf. Gheorghe, fiind oficată de un impresionant sobor de arhierei, preoți și diaconi avându-l în frunte pe P. F.

Părinte Teoctist, patriarhul României, care în alese cuvinte a făcut portretul sufletesc al celui ce a fost episcopul Roman, coleg şi colaborator apropiat al Prea Fericirii Sale.

Au mai rostit cuvinte de mângâiere şi elogiu Î. P. S. Bartolomeu, arhiepiscopul Clujului, precum şi alţi vorbitori.

Arhid. Visarion Bălţat

† ARHIEPISCOPUL DR. ANTIM NICA

În prima zi de Arminden a acestui an, când Biserica Ortodoxă prăznuia Ziua Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, cel care a călcat cu moartea pe moarte şi a dăruit viaţă celor din morminte, a trecut la Domnul, încărcat de ani şi de vrednicii, după o grea şi lungă suferinţă cel ce a fost arhiepiscopul Dr. Antim Nica, episcopul Dunării de Jos.

A închis ochii la vârsta cărunteţilor cinstite sălăşluindu-se întru odihna cea fericită a aleşilor lui Dumnezeu, în al 86-lea an al vieţii sale pământeşti, dintre care 50 de ani i-a închinat slujirii altarului lui Hristos ca arhiereu.

Adormitul întru Domnul, Arhiepiscopul Antim Nica s-a născut la 24 februarie 1908, în satul Bogzeşti-Orhei din părinţi moldoveni: Anania şi Anastasia Nica, primind la botez numele de Alexandru.

După şcoala primară urmează cursurile Seminarului Teologic din Chişinău pe care îl absolvă în 1927. A continuat apoi studiile la Facultatea de Teologie din Chişinău, obţinând în anul 1931 titlul de licenţiat cu tema „Monografia bisericii din lemn din Bogzeşti".

În anul 1932 a obţinut prin concurs o bursă de Stat şi a studiat în Franţa la centrele universitare din Paris şi Strassburg (1932—1934), iar între 1934—1935 şi-a continuat studiile teologice în Anglia şi la Academia Misionară „Near East School of Theology" din Beirut (Liban).

A intrat în monahism în anul 1935, primind numele de Antim, fiind hirotonit în acelaşi an ierodiacon iar în anul 1936 ieromonah.

Trei ani mai târziu va primi rangul de protosinghel, iar în anul 1940 este hirotesit arhimandrit.

Timp de un an (septembrie 1935 — octombrie 1936) îndeplineşte funcţia de misionar-eparhial Chişinău, apoi un an va fi prefect de studii la internatul Facultăţii de Teologie din Chişinău (1937—1940), preot la Mânăstirea Antim şi la Catedrala patriarhală din Bucureşti.

În anul 1940 îşi susţine teza de doctorat în Teologie intitulată „Misionarismul creştn între mahomedani în Orientul Apropiat", fiind declarat doctor în Teologie la Universitatea din Iaşi.

Este numit asistent la Facultatea de Teologie din Iaşi în anul 1940, iar în urma fuzionării acesteia cu Facultatea de Teologie din Bucureşti va funcţiona ca asistent al acesteia la secţia de Teologie practică.

La vârsta de 36 de ani, la 23 ianuarie 1944 a fost hirotonit ca arhiereu pentru Episcopia de Cetatea Albă-Ismail.

În anul 1944, după 7 luni de păstorire ,deodată cu retragerea administrației românești din Basarabia, s-a retras și tânărul episcop Antim, fiind deci ultimul episcop ortodox român al străvechiului scaun eparhial din Sudul Basarabiei, scaun episcopal ce a fost înființat de Melchisedec Ștefănescu.

În perioada 1945—1947 a îndeplinit funcția de director al iternatului teologic din București precum și alte însărcinări din încredințarea Sf. Sinod.

La 11 septembrie 1947, după retragerea la pensie a episcopului Cosma Petrovici a fost numit locotenent al Episcopiei Dunării de Jos, funcționând așa până în primăvara anului 1950 când a fost ales episcop vicar patriarhal cu titlul de „Târgovișteanul" îndeplinind și funcția de secretar al Sf. Sinod.

A fost colaborator apropiat al patriarhului de pioasă amintire Justinian Marina.

În anul 1973, a fost ales episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos iar în 1975 este ridicat la rangul de arhiepiscop.

A publicat câteva cărți, numeroase articole și predici, a fost un bun liturghisitor, un bun administrator, un om al rugăciunii, un ecumenist în adevăratul sens al cuvântului.

Slujba înmormântării a avut loc joi, 5 mai a.c., pe esplanada din fața Catedralei episcopale din Galați, fiind oficiată de un impresionant sobor de arhierei, preoți și diaconi avându-l în frunte pe P. F. părinte Teoctist, patriarhul României.

Au luat parte reprezentanți ai Guvernului României, ai autorităților civile și militare ale Județului Galați, o mulțime imensă de credincioși, veniți să-și conducă păstorul lor sufletesc pe ultimul său drum. Personalitatea celui trecut la Domnul a fost omagiată în cuvinte alese de către P. F. Teoctist, patriarhul României, de către Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, mitropolitul Ardealului, de P. S. Petru Păduraru, episcop de Bălți și locțiitor de mitropolit al Basarabiei și de către P. S. Casian Gălățeanul, arhiereu vicar al Episcopiei Dunării de Jos, colaborator apropiat al Î. P. S. Antim.

A rostit cuvânt de elogiu și dl. Nicolae Bourean prefectul județului Galați.

În sunetul clopotelor Catedralei episcopale, a celorlalte biserici din oraș și din Eparhie, sicriul cu trupul neînsuflețit al adormitului întru Domnul a fost depus spre veșnică odihnă în mormântul dinainte pregătit, în catedrala episcopală.

Fie ca Hristos cel Înviat din morți să așeze sufletul său ales în ceata sfinților săi și să-l învrednicească de cununa cea neveștejită a slavei sale.

Veșnică să-i fie pomenirea!

Arhid. Dumitru Bălțat

ÎNDRUMĂRI OMILETICE

Pr. Prof. Dr. DUMITRU ABRUDAN: Predică la Duminica a II-a după Paşti (Sf. Ap. Toma) 82
Pr. ST. SLEVOACĂ: Predică la Florii 84
Pr. GHEORGHE STREZA: Predică la Duminica a V-a după Paşti (a Samarinencii) 88

MĂRTURIE DE CONŞTIINŢĂ ORTODOXĂ

Diac. asist. IOAN I. ICĂ jr.: Aleksandr Isaievici Soljenitin, Uitarea lui Dumnezeu; Uitarea Fatală 94

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

Pr. Decan JOACHIM VOBBE: Ce este viaţa (Offenbach am Main) 102
Drd. SEBASTIAN MOLDOVAN: Sesiune de comunicări ştiinţifice în domeniul asistenţei sociale la Sibiu 108

RECENZII

Diac. drd. EUGEN MORARU: Repere ortodoxe la teologia unei traduceri a Sf. Scripturi. Prof. Dr. Giorgios Galitis, Atena 110
Drd. SEBASTIAN MOLDOVAN: Bibliografia Trinitaria I, II, în Estudios Trinitarios, Salamanca 114
Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Apocalipsa lui Ioan, probleme filologice, istorice, ermineutice, teologice, Salonic — şi Leucosia (Cipru — Grecia), 1993, pp. 313 119

IN MEMORIAM

Arhid. VISARION BĂLŢAT: Episcopul vicar Roman Ilfoveanul . 121
Arhid. VISARION BĂLŢAT: Arhiepiscopul Dr. Antim Nica . . 122